

Irodalmi Jelen

Zalán Tibor versei

Hargitai Ildikó:
Vérvirágok

Jónás Tamás versei

Czakó Gábor:
Újabb magyar rémmesék

Faludi Ádám versei

Sohár Pál:
Fekete tej

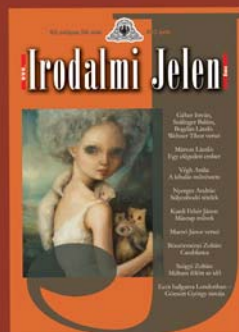
„Az lesz legfelül,
ami előbb volt a lenti” –
Boldog Zoltán írása
a Művészetek Völgyéből

„A mi Visegránk” –
a visegrádi FISZ-táborról

Költők Olimpiája
Beszélgetés Lehoczky Ágnessel

Dante és a szicíliai rendőrök
–Beszélgetés Szörényi Lászlóval

A világ szerint Plinius

Előfizetés az Irodalmi Jelen folyóiratra

Előfizetési díjak:

6 hónap: 3500 Ft
40 RON

12 hónap: 6000 Ft
72 RON

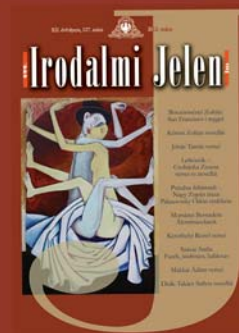
A feltüntetett árak tartalmazzák
a postai költséget!

Elő lehet fizetni a:

0040257280751 (128 belső),
0040727223071 telefonszámokon;

on-line:

<http://shop.irodalmijelen.hu>

ZALÁN TIBOR

Köveken

Megszállotként bolyong a köveken
alatta tenger mögötte mélység
Férfiként jött s hazaér öregen
Kéri a számlát „Élet?” Csekélység

Az elpusztult kertben

Egymás húsába belenőve
mint akik nem válnak el már soha
két fatörzs az elpusztult kertben
és a kert fölött isten mosolya
megengedőn – mintha lenne soha
és nem lenne a keresztvágó
hatalmas fűrész már falhoz döntve
amelyik majd őket egymásról
levágja szétválasztja örökre
isten mosolya s ordító csöndje

Laterna magica

1.

Akaszttott ember
kötélén árnyék hintáz
kölyök bámulja
nyála kicsorran
hideg kéj és rettenet
ébred húsában
kíváncsiság s a
menekülés undora
küzd egymás ellen
közben vigyorog
azon semmit sem érez
de mindent megért

2.

Csapódó ajtó
mögé surranó hangok
Fáradt zeneszánsz
ahogy a nő most
a meztelenségébe
belenyújtózik
Legyen délután
s várjon valakit aki
a virágcsokrot
az előtt dobja
az ágyra mielőtt a
sliccét lehúzná

3.

Üres órák a
koszlott pályaudvaron
lekésett minden
ség amikor már
semmi se pótolható
folthatatlanság
s lehúzott rolók
képzetébe tűnt élet
kezdetek nélkül
Lengő ajtón át
homályos klozet
ba lép csöpög víz csöpög
Kölyökként nézi
árnyék hintáz kötélén
akaszttott ember

VÉRVIRÁGOK

HARGITAI ILDIKÓ REGÉNYE

(részletek)

(A földalatti tó)

Csendesen izzik a földalatti tó. Hetente egy tized milliméter, néha kettő, vagy egy sem. Tíz év alatt öt centiméter, kicsit több, esetleg kevesebb. Az aszfalt a hatodik évben repedt meg, és csak a tizenharmadikban kezdett lejteni. Meleg nyarak olvasztották, hideg telek tördelték, csak a gyerekek vették észre, rájuk meg senki nem figyelt. Senki nem gondolkodott rajta, mitől lehet. Aki gondolkodott, az meg nem tudott beszélni róla. Mit is mondhatott volna? Negyven év múltán a járda erősen lejtett a frissen javított út felé, az épület, a hétemeletes panel sarka a levegőben, nagyjából kilenc centire a járdától. Az aszfaltjárda alatt nem volt föld, vagy kőzúzalék. Nem volt alatta semmi, rég átcsoportosult, összetömörödött, aláhullott, alá a semmibe, de nem érte terhelés, ezért ott nem repedt. A régi lakók mind elköltöztek, meghaltak, az eredeti állapotra senki sem emlékezett, ahogy az oroszokat is elfeledték, akik egykor irányították itt az építkezést, felmérték a terepet, elkészítették a tervekét, akik haza vágytak, boldogok voltak itt, szerelmesek lettek, akik már nem emlékeznek azokra a régi napokra, amikor féltek, vagy sírtak itt, akik egykor műszereikkel bemérték terveik alatt a tavat. Víz a föld alatt. Sose nézték meg, valóban ott van-e? Tó a föld alatt. Teljesen normális, mindennapi dolog. Agyag és kőzetrétegek között megáll a víz, nincs elfolyása, hát nem folyik el, ott van, kavicsmedrében izzik csendesen, mosolyog. Egy tó, a föld alatt, a város alatt, a múltat elfeledő életek alatt, konyhaszekrények, teli kamrák, üres szívek, kietlen családok alatt, rendetlen gyerekszobák, zsibbadt nappalik alatt, sárga izzásban.

Szofi állt meg a kirándulás hajnalán ezen a járdán, hogy bevárja Pityut és anyut. Vízkék trikó, piros sort, tornacipő, a haja két copfban, elől a nyakán, halvány bőr, világoskék szemek. Mindezt apjától örökölte. Apjától, aki sose volt apja, akit még fényképről sem ismert, aki nem hiányzott neki. Most, hogy Pityu ennyire közel került hozzá, és anyához, most gondolkodik rajta, vajon miért nem hiányzott neki soha egy apa? Anyunak nem hiányzott, vagy ő nem hibáztatta, amiért akkor elment?

Vagy csak, mert akármikor lehetett róla beszélni? Most, hogy Pityu becsöppent kettősükbe, megpördítette, kiteljesítette mindkettejük életét, ablakokat nyitott egy eddig ismeretlen világra, ami nem hiányzott, de most nem tudták, hogyan élhettek eddig nélküle? Még nem száradt meg a föld a hajnali eső után, Szofi mélyen beszívta az ózonillatot, kitérte szemét, a napba nézett, hogy káprázott a kora reggel, a hársfa fölötté, a parkoló autókról felszálló párában kirajzolódó két bicajos. Anyunak új Csepel bringája van, Pityu egy öreg orosz versenygépen jár, drótkecskeének becézi, tökéletes rendben tartja. Szofi sose bicajozott. Futott és úszott, nem jutott eszébe a kerékpár, a kölyökkori fűzöld bringája tízéves kora óta a pincében áll. Pityu akart kerékpáros kirándulást, a Bolondvárba mennek, egyikük se tudja, mi az, Pityu titokzatoskodik, ők meg nevetnek, élvezik. Szofi bicaja Pityu pincéjéből került. Kicsit kopott arany színű, orosz versenygép ez is, kisebb, mint Pityu, és gyorsabb a másik kettőnél. Ildikóé volt, aki elhagyta a bringát, és Pityut. Szofi egyből beleszeretett, nevet is adott neki, Aranyvillám. Most a tízemeletesnek támasztott háttal, naptól vakon, izzadt boldogan dobogja sarkával szíve ritmusát az aszfaltba, a ritmushoz dallamot keres, néma szavakat, energiával telítődik körülötte a reggel, évtizedek óta aszfaltba ragadt kavicsok hullnak a földalatti tóba, senki se hallja csobbanásukat. Szofi szemé ismét a régi, Anyuék elhúznak mellette, ő is bicajra kap, épp mielőtt cipője alól a tóba pottyanna az első, tenyérynyi járdadarab. Ki a városból! Sose jutott eszükbe elmenni innen! Igaz, ritkán volt közös hétvégéjük, anyut köti a műszakváltás, ami valahogy nagyon ritkán esik egybe az igazi hétvégéekkel. Ha meg igen, akkor úszóverseny, vagy iskolai program van, vagy anyu egyszerűen pihenni akar. Lesétálnak a Dunaparra, vagy föl, a Római kőtárhoz, üldögélnek a cukrászda teraszán, moziba mennek, és mostanában Szofi barátnőzik is, ami igazából fiúzást jelent, csak nem akarja megmondani anyunak. Nem mintha félne, hogy megtiltja, csak olyan bizonytalan az egész. Az érdekes fiúk, mint bolygók keringnek körülötte, nem is a személyük izgalmas, inkább a testük, a szemük, egy csomó kimondhatatlan dolog, vibrálás, valami tapasztalat, olyan, mint fáról tépni gyümölcsöt, mint egy hónapja, amikor egy elhagyott cseresznyésre találtak! Pityu simán bement a ledőlt kerítésen, Szofi meg utána, csak anyu maradt kint. Szofi akkor szakított először életében fáról cseresznyét, fáról bármit. Meg se állt a keze, olyan mohó lett az érzéstől, ahogy visszacsapódott az ág, miután ő leszakította az érett szemeket. Csak tépte, szájába tömte, telirakta vele a hátizsákot, vászonsapkáját, felmászott a fára, teleszedte a trikjára elejét, lógázta a lábát, köpködté szerteszét a magokat. Olyan öröm töltötte el, hogy még órákig tartott a mosolya. Egy vén fa tetején ülni, poros falevelek sűrűjében, cseresznyét szakítani, fogával húzni le a magról a gyümölcshúst, széjjelnézni, hogy merre pöckölje a magot, belesodálkozni az eléje táruló végtelen égbé, hagyni, hogy bőrét felsértse a fa keрге, fájdalmat, cseppnyi vérét kínálni a fának cserébe gyümölcsért. Tiszta levegővel szívni teli a tüdejét! Mintha nem is élt volna eddig! Kimerült volt, mire visszatértek az útra, alig várta, hogy hazaérjenek. Ezért nem beszél anyunak a fiúkról.

Az akkori cseresznyék miatt. Vitte az élmény emléke most is, száguldott, gurult le a dombról, amikor utolérte a kiabálásuk. Messziről integettek utána, már fent járt a következő dombon, nem is figyelt, körül se nézett merre haladnak, micsoda szépségben hullámozik körülötte a Mezőföld! Megállt, lihegett, hátán folyt az izzadság, mennyire más ez, mint a klórszagú úszás! Mennyire élő, igazi! Benne a jóízű levegőben, éggel körül, érezni bőre napsütésszagát! És tényleg hullámozik a táj, szédül, mintha hajó, és tenger lenne itt, a hosszú fűszálak lengetik cirógató bugáikat, a napsütésben csillognak a dombok, remeg a levegő, zizeg az egész világ. Visszagurul anyuékhoz, most Pityu indul előre, keskeny, kanyargós, fűvel benőtt ösvényen vezeti őket. Térdig érő aranyszálú fű közé ülnek reggelizni, ezüstszelvényű árvalányhajra döntik hátukat, selyemsimogatás, szöcskék a combján, sikítani kell a boldogságtól! Nem is tudta, még sose jutott eddig eszébe, hogy a szépség milyen iszonyú fontos neki! Legmagasabb pontján ülnek a tájnak, Pityu mesél a bronzkori várról, ahogy beszél, kiemelkednek a fűbe süppedt várfalak, láthatóvá válnak földből vert sáncaik, besenyő őrök vigyáznak a csendre, Árpád katonái kardtól sebzetten hálnak, bele a Sárvíz mocsarába, római harcosok kötözik saruszíjukat, kökényszirmok záporoznak izzadt fűrtjeikre, márvány arcukra szöcskék ugranak. Ahogy fölérnek a völgy nyugati peremére, Pityu már le is hajol, hogy fölszedjen valamit, Szofiának nyújtja, találja ki, mi lehet? Szofi persze járt már a múzeumban az osztályával, meg anyuval is, ott teli a tározó pattintott nyílhegyekkel, mégis, most olyan varázslatos a tenyerén tartani, ujjával simítani a szinte selymes tapintású, éles szélű fekete követ, amit ezer évekkkel ezelőtt készített valaki! Aztán már nem is néz máshova, csak a lába elé, hátha ő is találna valamit! Zsóka leül a peremen, elnézi a Sárvíz kanyargó, fűvel benőtt medrét, meg a lányát, ahogy hajlong, keresgél a szántáson a férfival, akit szeret. Békesség. Ez jött el Pityuval. Szofi meg Zsóka jól megvoltak magukban. Nem volt az életük sem izgalmas, sem változatos, de jó volt. Szofi úszik, versenyez, egyre jobban, és jobban hajtja magát, sokat olvas, és franciául tanul. Arra gyűjtenek ők ketten, hogy ha majd Szofi leérettségizik, együtt elutaznak Franciaországba, és megnézik, milyen ott az élet? Zsóka mániája a jazz. Még Szofi apjával kezdtek koncertekre járni, meg a paksi fesztiválra, amire Zsóka a mai napig úgy tekint, mint ami jár neki, és még soha nem hagyta ki. Pityut ott szedte fel. Soha nem gondolta, hogy akár a szex, akár más hiányozna neki, de amikor őt meglátta, aztán táncoltak, úgy érezte, szomjan hal, ha nem szeretkezhet vele! Most aztán itt van ez a nagyon más férfi az ő nagyon más mániáival, aki nem akar elvenni semmit, csak megmutatni, együtt lenni, szeretni akar! A lánya meg imádja. Csendesesen, de kitartóan. Kell ennél több? És csak ül a napsütésben, amíg azok ketten kiabálni nem kezdenek!

Zsóka! Zsóka!

Anyu! Anyuci! Ide nézz, mit találtam!

Izzadtak, porosak, fekete a kezük a földtől, arcukat megpirította a nap, Pityu sapkája teli kő meg cserépdarabokkal, Szofi két tenyerén

nem más, mint egy finom, fehér, csuklóban törött női kéz. Pityu azt állítja, márvány, és igazság szerint be kéne vinni a múzeumba, de Szofi ragaszkodik hozzá. Ez az övé! Ő találta, hazaviszi, és kész! Találjon magának másikat, aki akar! Pityu int Zsókának, hogy nyugi, majd megérti, ráér az egész, és tényleg, a kéz olyan szép, olyan finom, hogy lehetetlenség bárkinek odaadni! Haza kell vinni, nincs mese!

(Pisti)

Pisti vagyok. Pisti. Pisti vagyok. István. Pityu. Pityke. Pityke vagyok. Pityke. Nem! Nem! Pisti! Az jó! Pisti vagyok. Jó! Jó! Lélegzek! Pisti vagyok. Pityu. Pityuka.

Mindig ezzel tartotta az ütemet. Sose gondolkodott rajta, miért a nevét motyogja ritmusra, de mindig ezzel mászott. Nem gondolkodott azon sem, mit beszél a szája, azon sem, hova lép, de mint a macska, megtalálta a biztonságos utat fölfelé, vagy lefelé. Egyszer, még a nyolcvanas években rendőrök másztak utána, sziréna szólt a hajnali városon, magasra nyúltak a tűzoltólétrák, fotózták lentről, azt hitték kém, vagy valami más hülyeség! Vajon mit gondoltak? Mit keres a vasváros tetején? Kinek küld jelentést? Miről? Mikor itt a világon semmi nem történik soha. A városháza tizenkét emelet magas, három kijárata van, és egy a titkos alagútrendszerhez kapcsolódó járat a központi csatornanyílásból, amiről csak a pártvezetők és a csatornások tudtak, vagyis nagyjából mindenki, akit érdekelt. Ezek az új rendőrök nem tudtak róla. Legalábbis Pistit nem követte senki a csatornába, aztán az elágazásokon keresztül a háza pincéjéig. Sose kapták még el. Igaz, nem is az alagutak izgatták, azt már tízéves korában apróra felfedezte Zuluval, aki akkor még csak Misike volt, hanem az épületek, a háztetők, a magasság, ahol egyrészt más volt a levegő, másrészt meg adásokat vehetett a rádióján, antennát helyezhetett el, amíg észre nem veszi valaki. A nagy, és örökös készültség ellenére az antennáit soha senki nem távolította el. Olyan hivatalosnak tűnik egy antenna. Rőhej! Na nem politikai, vagy titkos kémrendszerek adásait vette, nem is bejegyzett rádiókra pályázott, azt az erkélyéről is befoghatta volna! Nem! Ő egyszerű rádióamatőr, aki csak a hasonszórűeket keresi az éterben! Mindig kilógott a többiek közül. Sose élvezte, ha a nagyobbak leverték a sapkát a fejéről, sose vágyott a kegyeikre, nem akarta, hogy befogadják, hogy közéjük tartozzon. Két jó barátja is volt, Hami most Svédországban dekkol, Zulu meg valami szigeten, ha megvan még egyáltalán. Róla sose tudnak biztosat, egyszer csak bejelentkezik, aztán eltűnik a világból nyom nélkül, csajozik, tengerpartokon alszik, sziklát mászik, egyszer házat is örökölt. Akkor meghívta őket magához, neki is indultak, de mire az Óceán partjára értek stoppal, ahonnan át kellett kelni a szigetére, lefújta az akciót. Persze

megérte elmenni odáig! Sose látta volna az óceánt, ha akkor el nem indul! Az az igazság, hogy gyáva az ilyesmihez. De akkor, először életében átlépte a magyar határt, az előírt ötven dolcsival a zsebében, amit mellékesen kölcsön kért, vissza kellett adnia, tehát nem költhetett belőle semmit. Nem is költött! Mintha repülőszőnyegen utazott volna, szinte egymásnak adták az autósok, meghívták enni, kávézni, volt, akinél meg is aludhatott! Ez azóta is így van egyébként! Bárki bármit mond, az emberek jók, és társaságra vágnak az utakon! Minimum kétszer évente nagy útra megy a világba, nem költ szinte semmit, ismerkedik, meghívják enni, aludni, világot lát, kis falvakat, nagyvárosokat, rádióamatőr találkozókra jár, összefut a barátaival. Néha melózik kint néhány hónapot, de mindig visszajön. Azért nagyot változott mégis minden. Csak az emberek ugyanolyanok. Szóval, megfürödtek az óceánban, ülték a sziklákon, a partján, harapták a hajnali ködöt, itták a szépséget, minden nyelvtudás nélkül ismerkedtek. Ugyan mire mentek volna az oroszsal, amit itthon kötelező volt tanulni, ott kint Európában? Hami aztán nem is jött haza többet. Addig stoppolt a kontinensen, amíg Svédorszáig ért, ott megállt, letelepedett, két év alatt vett egy parányi kecót egy ház padlásterében, és nyitott egy kis rádióamatőr boltot. Még az életmentő szakkörben tanulták együtt a rádiózást, de persze semmijük nem volt, nem is lehetett hozzá. Akkor fedezték fel a rengeteg hasznosítható anyagot, ami a város alatti, de főleg a vasgyár alatti folyosórendszerben van felhalmozva őrizetlenül. A háború miatt! Röhej! A szocializmusban örökké támadástól tartottak, és örökké háborúra készültek. Az iskolában rendszeres tűzvédelmi gyakorlat, árvízi készség, bombariadó volt. Menekülési terveket dolgoztak ki,riadóláncot alakítottak, és ki is próbálták minden hónapban, hogy ne lehessen elfelejteni!

Hú! Azt a kurva! De gyönyörű! Ez az, amit mindenkinek látni kéne, aki ebben a városban él! Ez az, amit soha, senki se lát! Csak ő, Pityu a király! Király! Még pár nap, mire vége az iskolának, akkor felkelti egyszer Szofikát, feljön vele ide, megmutatja neki! Ettől gazdag lesz az ember! Belátni innen az egész Alföldet, a másik irányban meg ott csillog a Velencei tó. Lábai alatt kanyarog a Duna, ömlik a sok víz, millió köbméter víz, óránként, hogy itassa a szomszéd Kárpát-medencét, táplálja az almafák gyökerét, dinnyét, paradicsomot! Miközben rögzíti az új antennát, fel-felpillant, ahogy óvatosan alábukik a föld, hagyja, hogy elborítsa a napfény, arany derengésbe váltsa rózsapírja, egyszerre csillanjon meg az összes harmatcsepp a fűszálak hegyén. Felegyenesedik, kész van, mélyre szívja tüdejébe a levegőt, lehunyja a szemét, hogy jól hallja, hogy meghallja, amint megpendül a hajnal. Hát ennyi. Elindult az első busz a volántelepről, kint állnak az utcákon a hajléktalanok, a tolvajok órája véget ért, pihenni tértek. A hajnali műszak már pedálozik, vagy a buszmegállóban szívja az első szál cigit. Mehet ő is aludni, amíg az áldott Zsóka éhes testtel, forró szívvel, szatyrában a reggelivel bekopog.

JÓNÁS TAMÁS

ÚJ HALÁL

Nyugodt gyanú lett a halál.
Izgató, fényes vidék.
Hová, s honnan senki még.
Semmi biztos, csupa talán.
Az étellel az oldalán.
Mikor zseblámpánk kiég.
Nem aggodás senkiért.
Vénülő, szelíd csalán.
Rettegés. Mégis igen kevés.
Elindulás? Megérkezés!
Belső kolomp, mi néha
megszólalna, de néma
maradt minden ellenére.
Vajon holnap tetten ér-e?

ÖSSZEMOSÁS

Vallásosat izzadsz, és átlátszó a ruhád.
Reggeli közben álmaidat korrigálok.
Estére visszaudvarlom beléd. Ne zihálj!
Ébrenlét az ember, mondom, vagy porig álom.
Új buborékká pukkanó buborék a szerelem.
Úgy tudja a test a lelket, hogy szinte unja.
Bogáncsait, akár a díszeket, hagyja, gyűjti.
Így dicsekszik a pusztulással minden újra.
Úgy kéne eltűnnöd, hogy még azzal se tűnj ki.
A csodákra hangolódva szédülsz, csupa árnyék.
Helikopteres pillangók a szabálytalan szentenciák,
amelyekkel beszámolsz másoknak magukról.
Postautalványt várni, de ha megjött, nem venni át.
Istenben hinni vagy belőle élni csak így lehet.
Kitakaríthatnád végre ezt az egyetlen szobát,
aminek hosszas töprengés után te adtál nevet:
mi.

ÖSSZEGZÉS

Sasok az évek, fecskék az örömök.
Nyugtalan, szerelmes tölgyerdők fölött.
Örökké sajognak, de egyik sem örök.
Labda a sárga Hold, mindjárt leesik.
Lángol a kis kozmosz, fél, szégyenkezik.
Tágul, nyújtózik, nem ér az emberig.
Gyűjti a gyáva szív a rontott vágynakat.
Hegyvidék lesz a tenger, hogyha elapad.
Tenyered az ég. Simogasd magadat!

MAJOROS SÁNDOR

NAGYKANÁLIS

A regény hatodik része

FOGOLYLÁTOGATÁSI KISÉRLET

Amájusfát az artézi kút mellett állította föl a helyi közösség tanácsa. Tetején vasvázas, krepp-papírral betekert vörös csillag, kicsit lejjebb a szokásos kocsikerék a rákötözött borosüvegekkel, mézeskalács szívekkel, huszárokkal. Az előzőleg gondosan legyalult ostorfát, ami megvolt vagy tíz méter magas, még olajjal is bekenték, hogy a kincsekre aspirálók dolgát megnehezítsék. Néhány suhanc kivételével nem akadt rá vállalkozó. Egy Topolyáról érkezett rezesbanda partizánindulókkal szórakoztatta az alkalmi hallgatóságot, közöttük a két Majoros fiút, akik a nemlétezés éve alatt, miközben a sötét és levegőtlen hátulsó szoba koromszemcséi közé oldódva várták ezt a napfényes pillanatot, egészen különös módon mégis növekedtek, sőt, megemberesedtek. Apámnak például már a bajsza is pelyhedzett. A majális tiszteletére, vagy mert az öt éven át tartó kozmikus nemlét megszűnését valahogy illett megünnepelni, Csáti-Szabó nagymamám új gúnyába öltöztette mindkettőjüket. Egyforma szabású térdnadrágban feszítettek, a gyerekkorukból valahogy átmenekített fehér zokniban, amely a ropogósan új cipőből csírázott ki és kúszott rá viaszosan színtelen lábszárukra. A családfői komolyság apámon ütközött ki a leginkább. Béla bátyám, mint mindig, most is ugrándozott és helytelenkedett. Csáti-Szabó nagymamám az újabb családi tragédia – mint tudjuk, a sógorát néhány hónappal korábban bevitték a szabadkai Sárga Házba, ahová csak befelé nyílt az ajtó – nem engedte az ünneplők közé menni, de a kissé már nehezen mozgó, ám az új hatalom első megvillanására fölöttébb kíváncsi Petrás Örzse dédanyám ott nyújtogatta a nyakát a tömegben. Neki kellett vigyáznia, hogy a fiúk ne kanászodjanak el, ne keveredjenek bele valamilyen meggondolatlanságba, például hogy ne próbáljanak meg

fölkúszni a májusfára, hogy aztán beolajozott hassal vonzzák magukra a tőlük bölcsebbek félig megvető, félig szánakozó pillantását.

A Majoros fiúkat ilyesmitől nem kellett félteni. Talán Béla bátyám kapható lett volna ilyesmire, de neki még mindig rajta volt a rovásán az a kaland az esővízes kúttal, és ezt elég volt csak megemlíteni, hogy a fejét lehorgaszta odébb oldalogjon. Biztos, ami biztos alapon Petrás Örzse adott néhány dinárt is a gyerekeknek, hogy vegyenek rajta nyalókát – ez is leköti egy időre a figyelmüket –, ám erre nem került sor, mert a banda tust fűjt, és elkezdődött a kultúrműsor, benne András nagyapám örökre emlékezetes magánprodukciójával.

Az iskolások szavalatai közben még nem volt semmi baj, de utánuk partizánruhás fiúk és lányok következtek, akik kólót táncoltak a májusfa körül. Az akkor már erősen ittas nagyapám ezt már nem tűrhette. Előbb csak a mellette állókat kezdte untatni epés megjegyzéseivel, de mert többen is rápisszentek, hogy hagyja abba, megmakacsolta magát és kibújt belőle a fenevad. Állítólag jó hangosan odakiabált a táncolóknak, hogy ropják csak, ameddig lehet, mert úgyis visszajön a király. Hallgass már, András, még kihívod magad ellen a sorsot, rángatta meg a kabátja ujját egy jóakarója. Én aztán nem!, pökhendiskedett a nagyapám. Berlinben még lőnek, ezek meg itt ünnepelnek! Ugyan, András, te is tudod, hogy a háborúnak vége, mostantól a népé lesz minden hatalom! András nagyapámat ez a kijelentés végképp kihozta a sodrából. A népé az, hogy dolgozzon, így volt ez, amióta világ a világ, és így is marad! – sziszegte, és köpött egyet.

Ez volt az a legeslegutolsó pillanat, amikor egy határozott, erős, felnőtt akarat megakadályozhatta volna az egész Mohácsi familiát romba döntő tragédiát. Ha valamelyik régi ivócimborája megragadja András nagyapám grabancát, és odébb penderíti, legfeljebb pofozkodás lett volna a dologból, nem pedig följelentés. De a régi cimborák messzebből nézték ezt a jelenetet, ráadásul a hajdani sérelmeiket földidézve azon szurkoltak, hogy ez az öntelt Mohácsi András minél nagyobb bajba keverje magát. Egyedül apám segíthetett volna, ha odafurakszik ehhez a nagy testű, bortól kipirult arcú idegenhez, és a cipője sarkával erőteljesen rátapos a tyúkszemére. Nem úgy, mintha véletlenül tenné, hanem erőteljesen, szánt szándékkal, hogy a részeg disznó fölfogja: provokáció történt. Nem is fenyegetné semmi veszély apámat, hiszen akit megtámadnak, annyira meglepődik, hogy el sem akarja hinni, hogy ez vele is megtörténhet, és csak aztán vág vissza, már ha visszavág egyáltalán. Néhány pillanat ilyen esetben rengeteg idő, ez alatt apám angolna módjára eltűnhet a tömegben, és bármennyire is hóbörög, András nagyapám csak egy cifra káromkodást küldhet utána. Tény viszont, hogy ezzel az inszinuációval kizökkenne a szerepéből, mert azok, akik körülötte állnak és hergelik, legalább annyira meglepődnek, mint ő, és ennek a több mint kellemetlen epizódnak ezen a ponton vége szakad. Nem volna följelentés, éjjel nem zörgetnék ki az ágyból a rend újsütetű őrrei, és nem cibálnák fel egy dzsipre úgy, ahogy

kában, zavaros tekintettel előkaszálódik a szobából, tehát minden maradna a régiben, és ez végső soron Csáti-Szabó nagymamám is közelebb sodorná a Nagykanális hídjánál történt kettős gyilkosság megoldásához.

Ám ez a lehetőség megbukik azok a képtelenségen, hogy ennyi év távolságából képtelen vagyok apámmal szót érteni. Velem ellentétben ő sosem figyelt azokra az apróságokra, amelyekből időn túli üzenet érkezhetsz olyasvalakitől, akit nem ismerhet. Sosem nézte a fücsomók tövét, a föld repedéseinek rajzolatát, a jégcsapok varázstükrében elkenődött tájat, pedig szeretett bámeszkodni, sőt, ha jobban belegondolok, csak ezt szerette igazán. Nem kergette a labdát, ahogy a hozzá hasonló korú gyerekek, inkább megállt a pálya szélén és nézte őket. Semmi sem hozta ki a sodrából. Mohácsi Jancsi bátyám majd megveszett egy elvesztett utcameccs után, miközben apám, aki mindezt csupán végigdrukkolta, beérte egy rövid ideig tartó szomorkodással.

De még ha tehetett is volna valamit, ekkorra már elkésett, mert András nagyapám, mint egy bűgócsiga, keresztüldülöngélt a tömegen, ki a májusfáig, amelynek síkos, iszamlós törzsén megtámaszkodva megismételte az előbbi szónoklatát: ne örüljétek olyan nagyon, úgysí visszajön a király! Milyen nótát danoltok majd akkor? Mert én ugyanazt, amit most: Horthy Miklós katonája vagyok, legszebb katonája! Vigan élelem katonaéletem, nincsen gondom másra! Masírozok káplár úr szavára, úgy gondolok az én violámra! Horthy Miklós katonája vagyok, legszebb katonája!

Apám sosem alacsonyodott odáig, hogy ebben az ügyben mentesse magát. Ha felmerült ez a téma, kicsit kellenetlenül, kicsit vonakodva csupán annyit mondott, hogy az apósa azt kiabálta: fasiszta vagyok, fasiszta vagyok, ami teljesen hihető. Amikor ivott, a nagyapám mindig kivetkőzött azelőtt sem túl acélos emberi mivoltából. El kell ismernem, apám ebben az ügyben nem tehetett semmit, mert már majdnem betöltötte a tizenötöt, és ha ebben a korban egy kislegény szembeszáll a nála sokkal idősebbel, az már férfiügy. Béla bátyám a maga tizenhárom évével még ott volt a határmezsgyén, de neki semmi köze nem volt ehhez a famíliához. Nem ő készült elvenni Mohácsi Terikét, hanem az apám, aki akkor még nem tudott erről az elhatározásáról.

A családi legenda úgy tartja nyilván, hogy egy falubeli magyar ember jelentette föl a nagyapámat, és bár Dudás nagyanyám tudta, ki volt az illető, még a hozzá legközelebb állóknak sem árulta el a nevét. Anyám is csak annyit cipelt magával ebből az örökségből, hogy a följelentő neve családi titok, de ő rögtön továbblépett: nem vitatta el az apja teljes körű, kizárólagos felelősségét. Miközben a testvérei, közöttük is elsősorban a jószívű Zsófia néném, zokogva siratták, Mohácsi Terike azt mondta: jó helyen van ott, ahol van. Kapott is egy hatalmas pofont Dudás nagyanyámtól. Szobafogság csak azért nem lett a dologból, mert szinte órák alatt kiderült, hogy nincs már olyan szobájuk, ahová bezárhatnák. András nagyapámnak azonnali hatállyal felmondtak,

ami azzal járt, hogy vissza kellett adnia a szolgálati lakást az államnak. Miközben ő Topolyán a vizsgálati fogságban dekkolt, a családjának a falu és a világ szégyenét kiállva ki kellett költöznie a Boza iskolából, és mint valami kései, ám emiatt még nagyobb figyelmet és még több megaláztatást magára irányító menekült csapatnak, végig kellett kullognia a falun, ki a még félig sem kész Oncsa-házba, amelynek befejezésére most aztán tényleg nem maradt egy árva dinár sem.

Dudás nagyanyám kénytelen volt ügyvédet fogadni, mert a bűn, amivel a nagyapámat vádolták, súlyosabb volt a rablógvilkosságnál. A papírján az állt: rendszerellenes tevékenység. Fél évvel azelőtt ennél sokkal kevesebért, sőt, a szó szoros értelemben a semmiért is ezerszám lövöldözték agyon a tőlük délebbre élő, a szerbek bosszúja elől elmenekülni képtelen vagy a veszély nagyságát nem jól megítélő magyarokat. Nagyapám óriási szerencséjére negyvenöt tavaszán már nem az egyenruhások döntötték el ezeket a kérdéseket, hanem a népi hatalom által nagysebesen összetakolt civil bíróság. Hitler ekkor már halott volt, de Németországban még folytak a harcok, András nagyapám pedig kijózanodva, megsemmisülve csücsült a hűvösön. A mindig nagy gonddal ápolt eleganciájából körülbelül annyi maradt meg, mint a Harmadik Birodalomból. Egy ócska, kiülepesegett rabnadrág lógott rajta, mert egy darab madzagot se adtak neki, amivel megkóthette volna a derekán, fésületlen bajusza inkább egy agyonhasznált cipőkefére emlékeztetett, máskor akkurátusan hátrafésült haja most összekócolva, zsírosan lógott a homlokára, és mert hetente csak egyszer látogatta meg a fogdai borbély, csúnyán ki is szőrösödött. Talán csak az adhatott némi reményt számára, hogy a vizsgálati fogság rettentően elhúzódott. A májusból június lett, aztán július, és végül augusztus. András nagyapám zord, penészes haramiaként eközben azon rágódott, hogy ha ilyen sokáig lacafacáznak az ítélettel, akkor az úgy nem is lehet annyira súlyos. Közben Dudás nagyanyám és a mögé föl sorakozó rokonság minden tőle telhetőt megtett, hogy az akkori fogalmak szerint valódi sztárügyvédet szerezzen nagyapámnak, mert bár a néphatalom ekkoriban már valóban nem lövetett le szó nélkül minden gyanús elemet – az új Jugoszlávia a lehető legkedvezőbb színben kívánt tündökölni az őt mindenben támogató Nyugat előtt –, a rendszerellenes tevékenység nagyon közel áll a hazaáruláshoz, amit pedig többnyire kötéllel szokás honorálni.

Az ügyvédek természetesen nem kapkodtak András nagyapám védelme után, egyrészt azért, mert ezt az ügyet nem lehetett sikerrel képviselni, másrészt pedig mert ebből az idióta önsorsrontóból nem nézett ki busás fizetség. Dudás nagyanyám mégsem adta fel: addig járt irodáról irodára, amíg végül talált egy öreg, dörzsölt jogászt, aki csakúgy, mint nagyapám, az előző rendszer elkötelezettje volt. Ez az ember – a neve sajnos az idők során feledésbe merült – mentette meg András nagyapámat a hosszú börtönbüntetéstől, mert addig taktikázott, addig hosszabbította a vizsgálat idején, amíg életbe nem lépett az a törvény,

amely az addigi, lényegében statáriális állapotokhoz képest fölért egy amnesztiával. Ennek, és az erre játszó ügyes, taktikus ügyvédnek – aki egyébként szerb volt – köszönhette a nagyapám, hogy csak két évet kapott, de azt jogerősen, megfellebbezhetetlenül.

Az ítélethirdetést követő héten derült ki, hogy a büntetését a Belgrádtól délkeletre fekvő Pozsarevácon fogja letölteni, ami azt jelentette, hogy Dudás nagyanyám katasztrofális anyagi helyzete miatt a két év alatt egyszer sem fogadhat majd látogatókat. Mindez augusztus közepén vált egyértelművé, és utána András nagyapám már csak egy hetet tölthetett Topolyán. Dudás nagyanyámat ez arra ösztöklélte, hogy a családi összetartozás szellemében betereleje hozzá az egész pereputtyát egy utolsó búcsúlátogatásra.

A világháború épp hogy csak befejeződött, az utolsó bombázási hullámban kigyulladt épületek romjai alatt még ott piroslott a parázs, és a levegőben sem a virágpollen tüsszögésre készítő illata érződött, hanem a felrobbant bombák fanyar, orrfacsaró füstje, amikor erre a Mohácsi famíliát megbélyegző és szétcincáló látogatásra sor került. Busz akkoriban még nem közlekedett, Dudás nagyanyám pedig nem engedhette meg magának azt a fényűzést, hogy járművet béreljen, így hát gyalog vágtak neki a tizenöt kilométeres útnak. Aznap igazi nyári forróságra lehetett számítani, ezért olyan korán indultak, amilyen korán csak lehetett. Ezt megelőzően történt egy nem várt epizód: Mohácsi Terike ugyanis fellázadt. Kijelentette, hogy a papa azt kapta, amit megérdemelt, és ő nem hajlandó végigszenvedni miatta ezt az utat, majd a menetrend szerint várható pofont megelőzve berohant az Oncsaház egyetlen zárható helyiségébe, a vécébe, és magára riglizte az ajtót.

Dudás nagyanyám végül nagy nehezen kiimádkozta a legkisebb lányát a budiból, de ekkora már tíz óra lett. A többiek teljes menetfelszerelésben várták az indulási parancsot. A már nagylánykorban lévő Maris néném ügyelt az elemózsiás kosárra, Eta néném cipelte a nagyapámnak szánt meleg gyapjúholmit – nem számított, hogy észveszejtő volt a meleg, Dudás nagyanyám már a csontrepesztőn hideg pozsareváci télre gondolt –, Jancsi bátyám az ehhez kapcsolódó három lópokrócot, Zsotka néném pedig, mivel ő volt a legpedánsabb, arra a néhány dinárra vigyázhatott, ami az ügyvédi jutalékok és egyéb kiadások után valami csoda folytán megmenekült az enyészettől.

Ezek a tárgyak sosem jutottak el a rendeltetési helyükre. Az elemózsiás kosárba egy egész veknit, fél kiló tehéntúrót, néhány vöröshagymát és egy kisüveg pálinkát zsúfoltak bele, de a készlet javát már az út elején megdézsmálták, pedig akkor még alig voltak túl a Korács szálláson. A hőség úgy nehezedett rájuk, ahogy a herbárium fedele préseli zörgőse a fliszpapír alá rejtett virágokat. Minden lépésért meg kellett küszködniük, nem csoda, hogy az a cserépkorsó, amelyben Dudás nagyanyám az egész napra szánt ivóvizet szállította, dél körül már teljesen kiürült.

Anyám kezdetől fogva kissé lemaradva ballagott a többiek után, de ahogy múltak a percek, a többiek közé is egyre nagyobb távolságok ékelődtek. Csak Dudás nagyanyám törtetett kitartóan a csapat élén, ám egy idő után belátta, hogy muszáj pihenőt tartania. A társaság letelepedett egy árnyékot adó eperfa alá, és mert ekkor már Maris néném kosarában csak a kis üveg pálinka fészkelődött, na meg a korsó is üres volt, buzgón nekiláttak eprezni. Könnyű dolguk volt, mert az ágak csaknem a földig lelógtak, de azzal egyikük sem számolt, hogy a bogyókból kifröccsenő ragacsos lé úgy vonzza majd a legyeket, ahogy az udvar végébe hajított kasza a villámokat. És ez a hasonlat egyáltalán nem véletlen: amikor az epertől hascsikarást kapva, a legyek támadásától a véletekig földidegesítve még az út háromnegyedénél sem járhattak, tisztán, kivehetően megzörrent az ég. Jancsi bátyám fölmászott egy fára, onnét jelentette, mit lát: a messze távolban, valahol a telecskai dombok fölött, egy maszatos, mocskos felhőfüggöny lógott. Az úton állók a kukoricától mindezt még nem láthatták, de a sárgásszürke habot görgető, egyre följebb és följebb törekvő réteg vad, tébolyult szörnyetegként üzte maga előtt az imént még tikkasztóan meleg, de mostanra hűvösre, aztán meg borzongatóan hidegre változó levegőt. A Mohácsi lányok elsápadva néztek Dudás nagyanyámra, aki éppen olyan magatehetetlenül forgolódott, ahogy a csibéit védeni igyekvő kotlós, ha a feje fölött megjelenik a kánya. A bácskai határban embertől, zivatartól lehetetlenség elrejtőzni. A török időkben emiatt száguldhattak át itt a szpáhik, legyilkolva mindenkit, aki a vert falú, nádtetejű viskókba, vagy a könnyedén átjárható csalisokba próbált elrejtőzni. A síkság közepén épült falvak egyszerűen eltűntek a kézzel rajzolt reszketeg térképekről, és hogy nyomuk sem maradjon, arról éppen az ilyen, félelmetes zivatarok gondoskodtak, amelyek azon az örökre emlékezetes napon a fogolylátogatók nyakába szakadtak.

Dudás nagyanyám jól tudta, hogy viharban nem szabad fa alá húzódni, ezért maga köré guggoltatta a gyerekeit és a két lópokrócból megpróbált sátrat teríteni fölénk. A lányok reszkettek a félelemtől, Zsófia néném még sírva is fakadt, de ezt a cincogó hangot egykettőre elnyomta a rájuk törő szélvihar félelmetes robaja. Egymást átölelve várták a halált, miközben a szél mindent rájuk zúdított, amit förtelmes útja során megragadott. Letört kukoricaszárak, hegyes faágak, fullasztó por, de még kisebb göröngyök is akadtak abban az áradatban, amely után szúrós, szilánkos eső érkezett. Anyám a pokróc alól kilesve látta, hogy a sárban csalafinta kis manókként ugrándoznak azok a jégdarabok, amelyek az imént még sárgásszürke, de a mostanra öszesre változott égi tajtékról leszakadoztak. A fülsiketítő lármát néha egy minden képzeletet fölülmúló csattanás szakította ketté. Ilyenkor furcsa, kénes szagot éreztek, bár ezt gyorsan elmosta az eső egyre frissebb, tisztább, és ismerősségében talán megnyugtatóbb illata.

Nagyon különös egybeesés, hogy ebben a minutumban a Gyülekezet közben apámhoz olyan közel suhintott a halál kaszája, hogy a

homlokán érezte a penge szélkavarását. A zivatar itt valamelyest szelídebb arcát mutogatta, a házak jóféle labirintusként lefogták és kifárasztották a szelet, úgyhogy az ítéletidő átalakult látványossággá. Apám abban a hitben, hogy tökéletes biztonságban van, a gangból nézte az égen vágató borulást, amelyből egyszer csak lekanyarodott az apokalipszis egyik lovasa, történetesen az, amelyik csuklyás köpenybe burkolózva csontlovon vágat. Ez a szörnyeteg valami miatt éppen apámat pécézte ki, hogy keresztüldöfje a lándzsájával, ő meg csak állt, tehetetlenül. Megmozdulni sem volt ideje, nem hogy félreugrani vagy visszavonulni a hátsó szoba biztonságába, amely ebben a kivételes esetben még az első szobát bitorló Petrás Örszét is magába szippantotta. Sem ő, sem a vastag falak biztonságában ücsörgő Csáti-Szabó nagymamám, sem a mellettük kuporgó, megszeppent Béla bátyám nem sejtette, mi történik odakint.

Apámmal ketten állunk kint a gangban, látom, hogy mindjárt meg fogok halni és nem tehetek ellene semmit. Apám jócskán benne van a halál hatósugarában, pedig ha egy lépést hátrálna, már nem érné el a kasza hegye, csak a légnyomása, és ez óriási különbség. Ezen múlik most minden, és nem Boza tanár néptárs elméletén, mert az a pákosztos macska senkit nem érdekel, itt kettőnkéről van szó, rólam, aki még meg sem születtem, és a tizenöt éves apámról, aki mindjárt befejezi a földi pályafutását. Sírni lenne kedvem, mert a sorsunk megmásíthatatlan, a tények pedig szilárdabbak a piramisok kőtömbjeinél: akkor is élénk tárulkoznak, ha szánt szándékkal elhanyagoljuk, vagy vastag homokréteg alá temetjük őket. Itt most szó sincs ilyesmiről, mert ahhoz, hogy apámat leterítse az égi ostorcsapás, és ebből bárki számára használható tény kerekedjen, időre van szükség. Mit nem adnék most egyetlen percért, mert ennyi is bőven elég lenne, hogy apámat visszaretentsem! A boszorkányos Petrás Örszéből az olvasottsága révén előhozhatnék például egy figyelmeztetést, hogy zivataros időben legjobb bebújni a jó vastag dunna alá, mert a libatoll elektromos szigetelő, csakhogy a dédnagyanyám sosem olvasott mást, mint könnyed szerelmes regényeket. A villany sincs még bevezetve a házunkba, ezt apám az ötvenes évek közepén teszi majd meg, pontosabban a behúzott két szál drótot ügyesen továbbszerelgeti, a villanyvezetés útvonalán fokról fokra tárva fel és hódítva meg a falak mögötti sötét birodalmat, elkergetve és megsemmisítve minden kőszárnyékot, ami a születte öreg bútorok közt megmaradt.

Ha tudok erről a mesterkedéséről, és ha köllökkoromban e miatt a tudása miatt úgy néztem fel rá, mint egy földre szánt istenségre, akkor az a hiányzó kis lépés valamilyen körmönfont módon mégis megtörtént. Talán éppen azért, mert ösztönösen mindig is jóban volt az elektromossággal, még ha akart volna sem vánszoroghatott volna kijebb, mert mint a dróton egyensúlyozó kötéltrancs, ő is érezte, hol és mennyit kockáztathat. Meglehet, hogy nekünk úgy tűnik: azon a zivataros napon bőven benne járt a kaszás csapásának hatósugarában,

de ez mégis csak a látszat. Apám még akkor sem vihette volna vásárra a bőrét, ha ez a föltett szándéka, mert nem bírta átlépni azt az akadályt, amelyet a képessége és a megérzése az életét kioltó veszély útjába állított. Ha élete kosarából kivesszük azt az esetet, amikor a hatvanas évek elején, vagyis e naptól számítva majd húsz évvel később belelépett egy rozsdás szögbe, és attól majdnem vérmérgezést kapott, ez az epizód számított élete legveszélyesebb kalandjának. Tényszerűen annyi történt, hogy az apokalipszis lovasa az utolsó pillanatban megrántotta a kantárt, és a villám nem apámba, hanem a göré mellett ágaskodó eperfába csapott bele.

A légnyomás visszarepítette apámat a konyhába, és mert a fejét jó erősen beleverte a kemencenyílás előtt hagyott tepsitartóba, átmenetileg az eszméletét is elveszítette. A dörrenéstől kis időre megsüketült Csáti-Szabó nagymamám reszkető kézzel borogatta a homlokát, de hamar kiderült, hogy apámnak nincs komolyabb baja, viszont ettől a naptól számítva semmitől sem rettegett annyira, mint a villámcsapástól. Már az is elég volt neki, ha erőteljesen megzördült az ég, otthagytott csapot-papot és nyomult befelé a továbbra is sötét, köhögtető levegőjű hátsó szobába. Sosem feledkezett meg a libatollal tömött dunnáról sem, hiszen zsigerileg érezte az áramvezetés lényegét, és azt is, mi áll neki ellent. Ezekben a szomorú, bizonytalan kimenetelű percekben néma társául szegődtem, még ha kezdetben, legalább tíz évig, komoly megafizikai akadályok is feszültek közöttünk. Nem érdemes hát kételkedni benne, hogy a nagy nyári zivatarokat együtt rettegtek át, és ez már azon az első, meghatározó jelentőségűn is így volt, csak még egyikőnk sem tudott róla.

Miközben Csáti-Szabó nagymamám vizet fröcskölt az álomtalan álomból lassan ébredező apámra, addig Béla bátyám kikukucskált a hátsó szoba ablakán, és elszörnyedve látta, hogy a kettéhasadt eperfa egyik fele teljesen letarolta a göré tetejét – a kár csupán jelképes volt, a görében már évek óta csak a gerlicék laktak –, a másik fele meg rázuhant az első udvart a hátsótól elválasztó rozoga léckerítésre. A megfeketedett, kiszállásodott fatörzs még mindig füstölgött, de a tüzet az akkor már zuhatagként ömlő eső szerencsére kioltotta.

Mindeközben a Topolyai úton rekedt Mohácsiak semmit sem tudtak erről, egyébként pedig megvolt a maguk baja. A vihar amilyen gyorsan érkezett, olyan tempóban tovább is vonult, és mert a két lópokróc várakozáson fölül teljesített, nem is áztak meg túlságosan. A nagy ijedségre Dudás nagyanyám mindenkinek adott egy korty pálinkát – még ő is belekortyolt az üvegbe, pedig azt megelőzően erre sosem akadt példa –, aztán kiadta az ukázt az út folytatására. A fölázott, sártengerré lett úton ez nem is volt annyira könnyű, és hogy a bajt megtetézze, anyám egyszer csak megbotlott és hasra esett.

Ez volt az a pillanat, amikor Dudás nagyanyám azt hitte, megháborodik. Már majdnem elérték a célt, a látóhatár peremén piciny

tüskéként már a topolyai templomtorony is látszott, erre föl Terike úgy összepiszkolja magát, hogy nem lehet vele emberek közé menni. De ha már eddig eljutottak, nem adhatták föl. Maris nénémet utasította, hogy amennyire tudja, próbálja meg menet közben szalonképes állapotba vakarni Terikét, aztán lekevert egyet a kuncogó Jancsi bátyámnak, és intett, hogy indulás!

Libasorban törtettek a város felé, ami mintha incselkedett volna velük: néha már olyan közelinek tűnt, hogy a szagát is érezték, aztán megint hátrébb szökeltek, de ez a húzd meg- ereszd meg játék egyszer csak véget ért: a lábuk alatt előbb kavics zörrent, aztán flaszter koppant, és már ott is álltak a kálvária előtt, ahol az út lejtenei kezd, és ki sem egyenesedik a központig. Dudás nagyanyám tudta a járást és azt is, hogy bár nem tervezte, hazafelé kénytelen lesz valamilyen jármű után nézni. A pénz, ugye, megvan?, fordult Zsofka nénémhez, aki rögtön rávágta, hogy hát persze, az utolsó dinárig, pedig kínzó pontossággal tudta, hogy abban a nagy kapkodásban, idegeskedésben, amikor a pokrócot magukra terítették, a kis varrott buksza valahogy kicsúszhatott a zsebéből és nyomtalanul eltűnt a pocsolyában. Zsofka néném kihúzta magát, hogy a gyanúnak még a látszatát is elterelje magáról, de főleg hogy megnyugtassa Dudás nagyanyámat, akinek ekkor új gondokkal kezdett megküzdnie. A csapat ugyanis teljesen szétzüllött. Megvert hadseregként vánszorogtak végig Topolya főutcáján, ahol letört gallyak, a tetőkről lesodródott cserepek darabkái és a közeli domboldalakról odahordott sár keresztelte az útjukat. A város telibe kapta a vihart, ehhez képest nekik csak a pereme jutott, Ómoravicának pedig még annyi sem.

Csáti-Szabó nagymamám azért erről más véleményen lehetett, de később megtudta, hogy aznap nemcsak az ő portájára vágott le a villám, és ettől valamelyest megnyugodott: istennek mégsem ővele akadt elszámolni valója. A falu szélén épülő kendergyár például két erőteljes csapást is bekapott, de nem ez volt a legkülönösebb, hanem hogy az ítéletidő a negyvennégy őszen kifosztott és sorsára hagyott zsidó templomot sem kímélte. A Két Galambból kisereglők hunyorogva, behúzott nyakkal nézték a tetején keletkezett, füstölő lyukat, amelyen immár akadálytalanul beleshetett az eső. A csontvázszerűvé soványodott Léderer házaspár még András nagyapám letartóztatása előtt visszajött a faluba, de valósággal bemenekültek a kriptaszerűen üres Ungár házba, és többé nem mutatkoztak a világ színe előtt. Senki sem tudta, miből élnek, ha élnek még egyáltalán. Ők ketten maradtak az egykor népes zsidó hitközségből, nekik kellett volna gondozniuk és rendbe tenniük a szomszédjukban roskadozó imaházat, de azok után, amit átéltek, nem maradt rá energiájuk, vagy – és ez nagyon is hihető – elfordultak az istenüktől. Csak ők tudták, mi mindent láttak, és talán úgy gondolták, a próbatételnek is van határa: ha a mindenható odáig ment, hogy ezt eltűrte, akkor nekik is megvan a joguk, hogy tegyenek még egy lépést. A zsidó templom pedig átalakult

kísértettanyává. Vaskerítését teljesen benőtte a futórózsa, betört, leszakított ajtaja mögött meg valami gödörszerűség keletkezett, aminek békalencsés vizét néha olyan vibrációk bolygatták, mintha egy tuskés hátú, pikkelyes testű szörny lakott volna benne.

Papp Veronka néni ekkor még tartotta a frontot a Két Galambban, de érezte, hogy a legális üzlet területén meg vannak számlálva a napjai. A készlet nagy részét már át is menekítette az egyre inkább erődítménnyé alakított házába, és azon mesterkedett, hogy az egykori törzsvendégekből megteremtse a maga kuncsaftkörét. Csáti-Szabó nagymamára ebben az újonnan kialakuló helyzetben nem volt szüksége. Veronka néni maga lett a kocsmáros, a háziasszony és a nevelőnő, aki gondoskodott az apátlan- anyátlan Etelkáról. Nagy csapás volt ez a nagymamámnak, mármint hogy a Két Galamb kikerült Veronka néni fennhatósága alól – nemes egyszerűséggel kiadta egy jelentkezőnek árendába –, mert most, hogy Lédererek visszajöttek, onnét könnyebben kapcsolatba kerülhetett volna velük, mint a készülő kendergyárból, ahová az új világrend igényeit jobban átlátó Veronka néni rábeszélésére dolgozni jelentkezett. Te még fiatal vagy, Juliskám, mondta az ugyancsak fiatal, jócskán negyven alatti Veronka néni a valóban csak harmincnégy éves nagymamámnak, ott a helyed ebben a rohambrigádban. Aki most jól helyezkedik, egész életére megalapozhatja a jövőjét! Velem ne aggódj – így mondta –, én fölhalálom magam, de neked helyezkedned kell! A kendergyár a jövő, és nemcsak a tiéd, hanem a fiaidé is.

Csáti-Szabó nagymamám egy kissé lógó orral, de szót fogadott, jelentkezett a brigádba, ahová föl is vették szakácsnőnek. A zivatar idején már harmadik hete dolgozott, és boldog izgalommal vette észre, hogy a Mohácsi lányok közül hárman is ott tüsténkednek a munkások között. Mindig eszébe volt az a Mohácsi kislány, akit avval a rézszelencével a markában meglátott, amit az Ungár ház kifosztásakor szerzett. A nagymamám maga sem tudta, mit várt volna anyámtól, aki akkor még nem érte el a munkába álláshoz szükséges korhatárt, így nem is jelenhetett meg az ebédre várók sorában. Csáti-Szabó nagymamám egy kicsit csalódott volt, bár ő is hallotta, hogy Mohácsi Andrást bezárták, a családját pedig kipaterolták a Boza iskolából. Ebben az új helyzetben a kislány anyukám semmiképpen sem vezethette volna el az Ungár házba, arra a kínzó kérdésére pedig végképp nem adhatott volna választ, hogy ennek az óvénél százszor nagyobb sorscsapásokat átélt famíliának van-e valami köze Kamjonkai Szemző Dénes és Ignác nagyapám meggyilkoltatásához. Így hát Csáti-Szabó nagyanyám összeszorított szájjal kavargatta azt az ormótlan bográcsot, amelyben többnyire olcsó krumplileves rottyogott, és ha valamelyik korban hozzáillő elvált vagy özvegyember beszélgetést kezdeményezett vele, úgy fordult el tőle, mintha minden egyes hozzá intézett szó maga lett volna a kárhozat. A zivatar napján a munkások hideg ételt kaptak – papírdobozba porciózott amerikai háborús segélyt –, amit a raktáros osztott ki. A nagymamámnak

emiatt szabadnapja volt, mintegy lehetőséget teremtvé arra, hogy rendet tegyen a jócskán elgazosodott veteményesében, de jött a zivatar, és az mindent fölborított.

Közben a Topolya tönkrevert utcáin csúszkáló, bukácsoló Mohácsiaknak szembesülniük kellett a ténnyel, hogy elnézték a naptárt: a politikai foglyoknál aznap nem volt látogatás. Dudás nagyanyám egy szót sem tudott szerbül, még ha akart volna sem vitatkozhatott nagyapám öreivel. Nem maradt más választása, mint megszegyenülten hazakotródni az egész pereputtyával, a mások igencsak szépséges, de jelen pillanatban fakó, ázott egérkének látszódó Mohácsi lányokkal, és az apjához hasonlóan lobbanékony, most mégis szipogó, taknyos kölyökké visszaváltozott Jancsi bátyámmal. Már majdnem odaszólt Zsofka nénémnek, hogy szedje elő a pénzt, amikor anyám észrevette, hogy egy ismerősük, nagyapám egyik cimborája közeledik az úton egy vaskörmű Zetorral. Ez a fölfedezés mentette meg Zsofka nénémet a gyalázattól és a ki tudja, milyen büntetéstől, mert Dudás nagyanyám, teljesen megfélemlítve minden bajáról, kiszaladt az útra és lestoppolta ezt az ismerőst. Kiderült, hogy Jani bácsi – a vezetékeve örökre feledésbe merült – építőanyagot szállít Ómoravicára, az épülő villanytelepre. Készséggel megengedte, hogy a csapat fölmászon a prikolicára, ami az idejövet megpróbáltatásaihoz képest már-már luxusutazásnak számított.

Mindezek után András nagyapámat úgy vitték le Pozsarevácra, hogy el sem búcsúzatott az övéitől. Sosem emlegette, mi történt vele a börtönben, de hogy borzasztóan szenvedett, ahhoz nem férhet kétség, mert egy cudar betegséggel, az orvosi diagnózis szerint krónikus isiással szabadult, aminek következtében élete végéig bicegett. A biciklijét is át kellett alakíttatnia egy lábasra, mert a bal lábával képtelen volt lenyomni a pedált. Kölyökkoromban nem is értettem, hogy lehet evvel a torz járművel közlekedni, mert ha nem vigyázott, és a pedál lendületet veszítve az alsó nyugópontján maradt, le kellett szállnia, hogy kézzel föltekerhesse a taposható magasságba.

Ezt hozta össze András nagyapámnak az a részeg gajdorászás ott a májusfa alatt, de még így is ő járt a legjobban. Azon a télen a családja majdnem megfagyott a félig kész Oncsa-házban – a gyerekek sámlit tettek a sporhetre, amelyen felváltva ültek, miközben szárízéssel próbáltak aláfűteni –, de valahogy ez a megpróbáltatás is elmúlt. A bűn pedig, ami valójában egy meggondolatlanúság volt, a hétköznapi élet síkján gyorsan elfelejtődött, mert a Mohácsi lányok egyre szebbek lettek. Még az én csipasz anyám is kipenderedett, és ez új esélyt kínált a lassan magára találó András nagyapámnak. Szerzett néhány hold földet meg egy gabét, amivel úgy-ahogy eldolgozathatott, de az igazi lehetőséget a lányai szépsége tartogatta neki. A lehető legsürgősebben férjhez kellett adnia mindegyiket.

PARS POETICA

KORÁNYI MÁTYÁS

Bonyolult, mint egy kenu

Mottó:

Vershorgokkal kapaszkodunk a kisgömböc belső falán.
*Rózsaszín űrben lebegnek a felzabált valóság
maradványai.*

Izé. Sőt: na! Hogyishívják. És akkor arról még nem is beszéltünk. Hogy. Talán. Mert miért is ne? Végző soron. Szerintem. Ha el sem kezdődik, akkor olyan lesz az egész, mint egy félelemben merült kisfiú. Persze: poetica.

remek

nincsen miről írni.
mindenki tud mindent.
már csak a kibírni
maradt és a biccent.
végidőknek szélén
szegény költő matat.
tolla ledőlt kémény,
verse törölt adat.
város felett lebeg.
kísértet a költő.
this is the end. remek.
gyilkos. üres. önző.

Rokonok. Azt mondta, hogy rokonok. És ha nem vagyok dühös? Vidám vagyok és jókedvű. Ha. Ha ha. Ha ha ha. A kétezer tízes választások idején, a mindent eldöntő második forduló vasárnapján, nem látogattam meg a szavazófülkéket. Helyette a feleségemmel bementünk a Róbert Károly körúti Honvéd kórházba, és meglátogattuk Fifi nénit. Fifi néni hetven évvel ezelőtt talán éppen

azt figyelte, ahogy az ablakban hűl a szilvalekvár... Azon a vasárnapon találkoztam életemben először személyesen a történelemmel. Bebizonyosodott úgymond, hogy a könyvek oldalain nem kitalált történetek, nem egy virtuális valóság rendszere foglaltatik mondatokba. Két nap múlva este hét körül visszamentem, röviden beszélgettünk, aztán Fifi néni a kezemet fogva aludt el. Rózsaszín pamutjogging volt rajta, mellkasán egy fehér nyuszi kedves rajzfilmfigurája. Hazafelé virágillatú volt a kezem, Fifi néni kenőcsét éreztem rajta a metró végállomásán áthaladva. Igazi tavaszillat volt, mély, kellemes, erős és tiszta. Fifi néni Radnóti Miklós özvegye, a verseiben Fanni.

„KÖLTŐ

Mily fiatal vagy atyám irigyellek. Az én kis időmet mérném szörnyű korodhoz? akár vadsodru pataokban gömbölyödő kavicsot, már koptat e röpke idő is.

PRÓFÉTA

Csak hiszed. Ismerem újabb verseid. Éltet a méreg, Proféták s költők dühe oly rokon, étek a népnek, s innivaló! Élhetne belőle, ki élni akar, míg eljön az ország, amit ígért amaz ifju tanítvány, rabbi, ki bétöltötte a törvényt és szavainkat. Jöjj hirdetni velem, hogy már közelít az óra, már születőben az ország. Hogy mi a célja az Úrnak, - kérdém? lásd az az ország. Útrakeresztünk, gyere, gyűjtsük össze a népet, hozd feleséged s mess botokat már. Vándornak jó társa a bot, nézd, add ide azt ott, az legyen ott az enyém, mert jobb szeretem, ha göcsörtös.”
Lager Heidenau, Zagubica fölött a hegyekben.

1944. augusztus 23.

(Radnóti Miklós: Nyolcadik ecloga, részlet)

Vajon hitetlen vagy hiteles ez a kérdés: miért nem szobrok által kommunikálta Isten az ő üzenetét? Esetleg festményekkel... Vagy 3D-s filmvetítéssel. Isten az ígét választotta, a beszélt nyelv és az írás csatornáját. Szívnek teljességéből szól a szája. „Ha valaki beszédben nem vétkezik, az tökéletes ember, képes az egész testét is megzabolázni. Íme a lovagnak szájába zabolát vetünk, hogy engedelmeskedjenek nekünk, és az ő egész testüket igazgatjuk. Íme a hajók is, noha mily nagyok, és erős szelektől hajttnak, mindazáltal igen kis kormánytól oda fordíttatnak, ahová a kormányos szándéka akarja. Ezenképen a nyelv is kicsiny tag és nagy dolgokkal hánnya magát. Íme csekély tűz mily nagy erdőt felgyújt!” És: „Nem jó fa az, amely romlott gyümölcsöt

terem; és nem romlott fa az, amely jó gyümölcsöt terem. Mert minden fa az ő tulajdon gyümölcséről ismertetik meg; mert a tövisről nem szednek fűgét, sem a szederindáról nem szednek szőlőt. A jó ember az ő szívének jó kincsből hoz elő jót; és a gonosz ember az ő szívének gonosz kincsből hoz elő gonoszt: mert a szívnek teljességéből szól az ő szája.“

„Az is bolond aki poétává lesz Magyarországon.“ „Mert tekintsétek csak a ti hivatástokat, atyámfiak, hogy nem sokan hívtak bölcsek test szerint, nem sokan hatalmasak, nem sokan nemesek; hanem a világ bolondjait választotta ki magának az Isten, hogy megszegyenítse a bölcseket; és a világ erőtleneit választotta ki magának az Isten, hogy megszegyenítse az erőseket; és a világ nemteleneit és megvetettjeit választotta ki magának az Isten, és a semmiket, hogy a valamiket megsemmisítse: hogy ne dicsekedjék ő előtt egy test sem.“

Szeretők

Sárga a szőlő, kényes,
 benne a bor tova érne,
 bódít a líra, szeszélyes,
 mostoha fény a szemérme,
 flörtöl, libben a szoknya,
 látom a lábai ívét,
 elpirul így a bolondja,
 égne az ajkaim ismét,
 must-arany ömlik a szájba,
 nem figyelünk ma a giccsre,
 nincs akadály, ez a pálya,
 döntöm a nőt le a priccsre,
 prés nyikorog tuti hangon,
 nedvüket engedik álmok,
 hordókat gurigatnom
 hívnak az isteni lányok!

74-ben születtem Budapesten. Anyám óvónő, apám festőművész. Korán elváltak. Azt hiszem, költőnek születtem. Is. 16 évesen kezdtem verseket írni. Szerelmes voltam és nyomorult. Mindkettő máig így maradt, a költészet is tovább élt bennem. 97-ben megnősültem, azóta született hat gyermekünk. Feleségem egészen fantasztikus (lehet, hogy ufó). A gyerekek meg... Hát ők gyerekek, s mint ilyenek, a világmindenség csodasűrítményei. 17 évesen otthagytam az iskolákat, pedig hihetetlenül jó közösség volt az általános és a gimnáziumi osztályunk is, de egyszerűen ki nem állhattam a rendszert, semmi nem érdekelt a

kötelező tananyagból. Dolgozni kezdtem. Sokféle munkahelyen megfordultam az elmúlt 20 évben, 3 évig zöldségesként, többek között a nagybani piacon, mint rakodó. Napi 12-14 óra meló éjszaka... A főnököm egy jó kedélyű, alacsony, szakállas férfi volt, két diplomás tanárember. Meló közben Miles Davist hallgattam walkman-ról, szabadnapjaimon techno partikra jártam, ahol olykor másnap délig roptuk, vagy otthon írtam, olvastam és a lakótelepen gördeszkáztam késő estig. 8 évig néptánc, heti három próba és fellépések. Barátokkal utazgattam az országban és Európában. Voltak évek, mikor keményen drogoztam és voltam bigottan vallásos is. Egyszer legyalogoltam 186 kilométert három társammal, alvás nélkül, egyhuzamban, Börzsöny – Pilis – Budai-hegység – Gerecse – Vértes, 56 óra alatt. 200 kilométert terveztünk, de a végén már járás közben elaludtunk, nem tudtuk befejezni. Fontosak a barátaim, nagyon sokat köszönhetek nekik. A családommal nyolc albérlet, rossz döntések és nélkülözés, igazi pesti exodus. Ezalatt lényegében folyamatosan írtam verseket. Két éve vezetem a dokk.hu költészeti portált. Van néhány írókollega, akiknek szavára kiemelten figyelek, szerencsére őket is barátaimnak tudhatom. Boldog vagyok.

Van bennünk egy madár. Nem költözik és nem rak fészket. Kitárt szárnyakkal, Krisztus-pózban lebeg. Mindig arra várunk, hogy énekeljen. Arra várunk, hogy velünk szeressen. Árnyék és illat. Aránytalanság. Van, aki szerint démon. Van, aki szerint angyal. Van, aki szerint kengyelfutó gyalogkakukk. Nem rak tojást és nem párosodik. Tollai feketék, fehérek, szivárványosak. Csőrével szegycsontunkba bököd belülről. Ő a párna és ő az ösztöke. Nincs neve. A szíve fehér kavics.

A költészet

A költészet olyan, mint a vattacukor.
Mint a barlang. Vagy a csermely. A kavics.
A költészet befűlelt kerti sufni.
összebarkácsolt perpetuum mobile.
Nyurga kamasz. Elmaradt színházi előadás.
Szegény falu főutcája. Ringlispil.
Ribizli. Bruce Lee. Predesztináció.
A költészet folyton szivárványt tükröző
compact disc. Sercegő, fekete lemez.
Összeesküvés. Forgács a hörcsög alá.
Paplak. Síparadicsom. Égő éden.
Második feleség. Hibaüzenet.
Haletető csúzlí. Összegyűrt origami.
Meggzépült, régi osztálytársnő. Ötös
kémiadolgozat. Otthonfelejtett tornazsák.
Csönd egy öreg Daciában, kopogó zaj
a Merciben. Sima ügy. Reflexkalapács.

Mesterkélt közöny. Hideg popularitás.
 Métély. Pirula. Szex. Kettes magatartás.
 Magassági rekorder. Mariana-árok.
 Piros hó. Hamburger. Alibi. Hátvéd.
 Bombamerénylet a lepkekertben. Bolhás
 daxli. Ingyenes útvonaltervező program.
 Elütött PIN-kód. Fényáteresztő fólia.
 Pedigré. Vörös ellenőr-karszalag. Leállósáv.
 Káosz. Paranoia. Geg. Felszabadító rúgás.
 Nagyon ritka mocsári pók. Egyirányú végtelen.
 Műanyag hosszabbító. Hármass csatlakozóalj.
 Lemért távolság. Sulyom. Ellő jakk. Muskátli.
 Kimaradt helyzet utáni visszajátszás. Szú.
 Grease. Bergman. Kovács Gerzsonné Ilonka.
 80 négyzetcentiméter. Kilógó takonydarab.
 Kopaszodó optikus. Eltört karmesteri pálca.
 Fehérköpenyes sajnálkozás. Akasztófaék.
 Titokzokni. Ismeretlen, mély női hang.
 Dezodor. Néma mozdulat. Benőtt repesz.
 Rákolló. Túlzás. Kiszakadt regényoldal.
 Reményke. Üvegplafon. Eldugott bizonyíték.
 Folytonosság. Folytathatatlanság. Köldökszösz.
 A költészet két lábon járó, kihunytt félreértés.
 Költészettel nem lehet pénzt keresni.
 A költők a leggazdagabb emberek.
 Költőnek lenni felelősség. A költő
 a legfelelőtlenebb. A költészet megoldás,
 menekülés, ferde megváltás. Porparádé.
 Királyoknál nagyobb a költő, minisztereknél,
 próféták mellé állhat. Paradoxon-dealer.
 Megismerheti a halhatatlanságot,
 de sosem birtokolhatja. A költő sátán.
 A költő igazság. A költészet öncsalás.
 Remekbe szabott szabálytalanság. Egy költő hány emberöltő?
 Költészetben nem lehet hazudni. Egy költő mikor kell?
 Milyen szépen lehet hazudni!... És a költészet minek?
 Költőnek nem jár szabadság. Keresünk...
 De a szabadságnak jár költő! Kutatunk...
 A költő bíró. A költő rab. hideg
 A költő mindig szabad. langyos
 A költő jog, ítélet a költő. hideg

SZABÓ IMOLA JULIANNA

Volt egy szó

Giligalagonya. Anya elalvás előtt mesélte. Giligalagonya erdő, giligalagonya házban...

Múlt és jelen lett ez az egyetlen mondatrész. Onnantól mindent szavakkal színeztem, építettem és romboltam. Varázsolni tanultam és némítani. Hallgatni. Kisházat gyúrni főnévből és igékkel költözni a pincébe. Kertet rajzolni melléknevekkel és csillagokat kaparni ragokkal. A szavakban élek olykor. Formájuk és alakjuk van, igazságuk és rendjük. A világnak már kevésbé. Nem is kellenek neki az igaz szavak. Gyöngyök gurulnak a viaszkos vásznon, csomókká nőnek a szabadság nyakán. A szavak tompán, bénultan ülnek a mondatokban. Nem húzzuk őket közel. Hallgatunk. Nézzük a lassú leépülést, az elmúlást, a szétszakadt lánc apró szemeit. Lehunyt tekintet. Ahogy a világ befelé némul, mint egy kivágott erdő. A nyomok jéghideg felülete, járatlan ösvények.

Volt egy szó. Éjszaka elalvás előtt mondogattam. Hátha felemel, megrajzol és elrepít. Valahova. Oda.

A lány

Kiszíneztem a szalvétá szélét. A vonalak egymásba tekeredtek. Nem tudok házat, se embert rajzolni. Nem érdekelnek a valós lények. Vajas kenyér. Alig eszem. A szomszéd lánynak hatalmas esernyője van. Mustárzöld. Alig bírja tartani a nagy szélben. Összezárja, majd kinyitja a kapuban. Nekem a vacak műanyag esőkabát. Nem véd még magamtól se. Belül ázom. Lassú és kövér villámlások cikáznak a csontok között. A szomszéd lány későn jár haza. Hallom, ahogy a telefon elnyeli a száját. Hang nélkül záródik a fájdalom mellé. A falak nem fogják a zajt. Majd egy reggel üvöltés. A színes ceruzák beletörnek a papírba. Tombolva repül belőle a sok bánat. Az esernyőjére gondolok. Soha nem hagyja el. Akkor se, ha csak alatta esik igazán.

Úton

Meztelen szemek. Kimosott gombok. Kabát nélkül a szélben, test nélküli ruha. Árnyékok lógnak a fal hűvösén. Szövik a szavakat a fogasra. Távolság, közelség. A körvonalad hímzése. Kibomló arcodról szétfolyó emlékek. Kisolló. Csomók. Pókhálók fényszerű szövete. Varródoboz a szoba. Fekszem, mint egy tű. Nézel a halovány fényben. Keressük egymást, mint cérvég és tűhegy a remegő kézben.

Mert nem létezel, mert nem létezhetsz. Szétgurult álmaink fűzőgetjük. Eltépett szavak mentén az öltés. Hátha megérti valaki, amit magunknak is nehéz. A szakadást, a foszlást. Az időt, ahogy tekeredik az arcon. Tűszerű ujjak, téves járatok. A bőr, mint egy ruha, maga alá gyűri a bánatot. Az arcod rajzolom. Puha fonal a nyál fénye. Ha meghalsz se varrhatsz már össze.

SZÓKE IMRE MÁTYÁS

A hány barátságos embert láttam ma, mindegyiknek hátat fordítottam. Azután nadrágomat letolva, és mélyen előre hajolva készségesen széthúztam a farpofáimat. Vannak ilyen hóbortjaim. Amúgy elismerem, nem ez a legkézenfekvőbb módja a kapcsolatfelvételnek, de szép számmal tudnám sorolni az előnyeit is. Első helyen említve, hogy tartalmasan szórakoztató, közvetlen és őszinte formuláról van szó, amelynek közösségépítő, megtartó erejét sem hanyagolnám el. Nagyon ritka ugyanis, hogy ez a fajta szótlan kitérő csak egy embert vonzana magához; kettő-három, alkalmanként négy-öt barátságos érdeklődőt is elkápráztathatunk egyszerre.

Annyit tennék még hozzá, hogy nem érdemes közben beszéddel próbálkozni. A figyelem megkötése, a kívánt hatás elérése célszerűen nonverbális úton történik, legfontosabb eszközeink a testbeszéd és a tökéletesen begyakorolt koreográfia. Az olyan verbális túlhabzások, mint az „ezt nézzétek meg”, leronthatják a kívánt hatást, és őszinte, lírai törekvésünket a kapcsolattartásra destruktívan befolyásolhatják. Magyarán: modorossá válhatunk, önzővé és narcisztikussá, s ez a közösség kedélyének halványulását szokta eredményezni szándékainkkal éles ellentétben. Én például azt szeretem látni, hallani, konstatálni, hogy a körülöttem összegyűlt emberek valódi egyetértésre jutnak, dűnyögnek, bólogatnak, kedélyük fölmelegszik, s végül előnti őket a békeszeretet és a segítő szándék.

MENNYI

Tegnap este a 28-as villamoson éreztem: nem megy. Megint nagyon erősen. Előre hajoltam, a térdemre tett szürke hátizsákhoz nyomtam a homlokom. Nem akartam látni semmit: a Népszínház utcát, az utasokat, a jobbra-balra lengő kapaszkodókat, kint a sötétben lebegő köztemetőt. Előtte, a végállomáson nagy nehezen fölszállt egy idős nő, két hatalmas fekete

zsákkal, plusz még a vállán lógott egy táska. A villamosvezető mindent elkövetett, hogy rácsukja az első ajtót, de hiába, a zsákok ellenálltak, csörögtek-zörögtek, s a nő fura, gyors mozdulatokkal fölvonszolta őket a kocsi belsejébe. Zavaros, vad tekintettel nézett körül. A zsákjai egyenként is majdnem akkorák voltak, mint ő, telis-teletömve kiürült, földről-szemétből összegyűjtött sörös meg kólás dobozokkal. A szerelvénnyel megpróbált, a nő majdnem hanyatt esett, valószínűtlen csörömpöléssel tántorodott a kocsi belsejé felé, azután vissza, de a zsákok száját egy pillanatra sem engedte el. Vénséges fekete szoknyát viselt, leheletvékony galléros pulóvert, szintén feketét. A haja őszült, de még sűrű és erős volt, s mintha az ég felé meredezett volna, de erre nem esküszöm meg. Az egyik utas, egy szandálos középkorú férfi, akinek majdnem az ölébe zuhant, nem bírta tovább és rászólt: „Üjjön má’ le!” Nem tudott. Valamit motyogott maga elé, azután me, hogy senki se válaszolt, belekiabált a férfi arcába: „Mennyi a Teleki tér?” „Kettő” – mondta a férfi, de addigra a kérdező megint továbbsodródott, el mellettem, egészen a hátsó ajtóig. „Kettő” – visszangoztam a helyes választ, „kettő” – ismételte meg egy lány is, aki mellé a csörömpölő zsákokkal megérkezett. Ahogy visszanéztem rá, a National Geographic vagy a Spektrum borzasztó természetfilmjei jutottak eszembe. „Egy hangya a testsúlyának akár ötvenszeresét is képes elhordani.” De láttam magam előtt egy nőtény oroszlánt is, ahogyan farol, vonszolja fölfelé az elejtett gnú tetemét a meredek folyóparton. Bár ez a nő egy kisebb ragadozóra hasonlított inkább, borz vagy vadkutya fűgeségével mozgott, pillanatra sem engedve el a zsákmányt, nekilódulások és fékezések között próbálta megvetni a lábát. Azután, amikor végre a Teleki térre értünk, megint motyogott valamit maga elé, vagy mintha morgott volna, odafutott a középső ajtóhoz, és csörögve-zörögve leszállt. A villamosvezető lelkiismeretesen megint mindent megtett, hogy rácsukja az ajtót. „Nem fog menni.” Hihetetlen erővel tört rám az érzés, melynek soha, semmilyen körülmények közt nem szabadna engednem. „Ez tényleg itt van, itt van, ez tényleg itt van!” Ekkor hajoltam rá a saját térdemre, a térdemen pihenő táskára, és semmivel se törődve a durva tapintású műanyaghoz szorítottam a homlokom. Két férfi ült még a hátam mögött. „Mennyit lehet kapni egy üres sörös dobozért?” – kérdezte valamelyik.

CZAKÓ GÁBOR

ÚJABB MAGYAR RÉMMESÉK

Mit ér az úr, ha ír?

Néha sok-sok éves történetek bukkannak föl az emlékezetben. Mondhatnánk, hogy a semmiből, ha nem lenne mindig, mindenütt valami. Például az írók példátlan kizsákmányolása, ami már 45-ben elkezdődött, majd a rendszerváltozás után egyre csak fokozódott, miként a nulla is képes zsugorodni egy költő éhes szemében, aki rendszeresen e számmal leírt összeget szokott kapni itt-ott megjelent verseiért.

– Hajdanában, danában, az aczélos szocializmusban még léteztek irodalmi műsorok a televízióban. Ellenőrzöttek, támogatottak, vagy tűrtek, de elő-előfordultak – kezdte történetét Rezesorrú Drámaíró. – Egyszer szerénységem is bekerült egy könyvbemutató-műsorba, aminek fölvétele a Római part egyik kedves vendéglőjében zajlott. Kiballagtam szépen Karcsi és Laci barátaimmal, akik pártoló szavakat voltak ejtendők regényemről.

– Pedig szidhatták is volna – ironizált Édesszájú Lóorvos egy almáspite mögül.

– Az élet ennél jobb ötlettel szolgált. Rögtön a bejáratnál ült egy kedves leányzó, aki aláíratta velünk a szerződéseinket, és menten átnyújtott fejenként tizenkét darab ezrest.

– Az akkoriban? – kérdezte Szépasszony.

– Akkoriban egy mérnök vagy szerkesztő kábé kéthavi fizetésének felelt meg.

– Hoppá! – prüsszentette szét a porcukrot a következő pitéről Lóorvos.

– Nosza, menten rendeltem egy-egy korsó sört, hozzá a vendéglő díszitalát: kóser szilvát. Aztán Karcsi rendelt, majd Laci, a színészek meg közben próbálták a képernyőre szánt jelenetet. Már szépen ázogattunk elfele, amikor pironkodva megjelent az említett kislány, és megkérdezte: színészek vagyunk-e?

– Dehogy! – feleltük. – Írók!

– Ez nagy baj – tördelte a kezét a leány. – Hibáztam. Tessék visszaadni a szerződéseket, meg a pénzt, írónak csak háromezer jár.

Életmentődés

Jakab Péter, a dupla apostol – a székelyek fele valami ilyesmi – Németországban dolgozott. Megnősült, gyermekei születtek, de nem bírta a német életet. Hazatért Gyimesbe, a szülői portára, ahol két forrás is fakadt édesapja és édesanyja emlékére. Panziót nyitott. Hanem a német asszony meg a friss levegőt nem bírta, és visszatért a kies Ruhr-vidékre a családdal együtt. Jakab Péternek gyermekei elvesztése annyira fáj, hogy most, amikor Szépasszony barátainak mesélte a történetet, no, most is megnedvededett a szeme, akár a pünkösdi búcsúsoknak úrfelmutatáskor a csíksomlyói nyeregben.

– Keseregtem, búslakodtam, s végül elhatároztam, hogy öngyilkos leszek. Megerősítettem a csillár kampóját, aztán hoztam a kötelet, amikor elfogott a gondolat. Jó, megfulladok, meghalok. Eleresztem a levemet, kifolyik a padlóra, rohadni kezdek, a padló is, szétmállunk mind, mire a szomszédok megtalálják. Kimentem a pajtába. Nézem a gerendát, gyöngye az én mázsámhoz, mérem a másikat, az még szuvas is. Még a végén leszakadok, kitöröm a lábam, s nyomorék leszek életem végéig. Talán az erdőben lenne a legjobb. De mi lesz, ha jön a medve, én meg még csak fuldoklom?

– Az elég rettenetes lehet – képzelődött Rezesorrú Drámaíró.

– Van annál borzalmasabb is – vette vissza a szót Jakab Péter. – Ha gyermekek találják meg az ember tetemét! Szépen vidáman gombásznak, én meg egyszer csak lengeni kezdek fölöttük, nyikorogni az ágon, a szélben, kilógó nyelvvel.

– Jaj! – csapta össze a kezét Szépasszony.

– Jaj annak, aki megbotránkoztatja a gyermekeket! – zárta le életben maradásának történetét Jakab Péter.

FALUDI ÁDÁM

valószerűtlenség számítás

elképzelem hogy költeményt olvasol valahol
napközben
útközben
aközben
kétezertizenkettőben
itt a földön
lejátszódban a
mindennapi kenyérünket zenéje megy
de nem figyelsz rá mert
épp ezt a költeményt olvasod
amit most
a valószerűtlenség az
amiben majdnem biztos vagyok
elképzelem hogy költeményt olvasol valahol
napközben
útközben
aközben
kétezertizenkettőben
itt a földön
valószerűtlenben
két megálló közt

kifogni az aranyhalon

mihez is kezdenék nélkülem
egy takarítatlan dalbérletben
mihez is
ma egész délelőtt megbocsátok
a bárányért és a buszbérletért
az óramutató járásával ellenkező irányban
megbocsátok a macskakölyköknek
a vakondnak mérgezett egérnek
mit cselekednél
egy születésszabályozóval a kezedben vagy a
halálműdijjal ha rajta az életműdíj jelmeze
mivel foghatnál ki az aranyhalon
ülsz az éjszaka tetején
lógatod a lábadat
mihez is kezdhetnék nélkülem
a szaxofon nádneyelvén a nyelved
és a mélybe nézel mélyen
megbocsáthatsz a meggyújtott verébért
a fészekért az odúért
talán még a bee gees-ért is
de csak ezerkilencszázhatvankilenc derekáig
és a jelen ismeretében
egész délelőtt mást sem teszek
legendákat teremtek tévedésekre alapozva
szövöm a szálakat
bújtatom a képzelet vetőfonalai közé
olyan mintákat alakítok ki amelyek nem léteznek
aztán majd lejátszom őket szaxofonnal
az éjszaka tetejéről a feneketlenségnek
közben felhőkarcolatokat írok egy dalbérletben
hányan köszönhetik halálukat a bibliának
és hányan a káma szútrának
kérdi a halhatatlan hangbirtokos
kikukkantva hírhedt klotyós plakátjából
ezen elgondolkodom
az óramutató járásával ellentétesen
aztán a nyitott ablakhoz lépek
és integetek a távolsági augusztusnak

SOHÁR PÁL

Fekete tej

(Jegyzetek Vasszilij Szigarjev hasonló című drámájához)

fehérre festett tejet árul a feketepiacon a svihák
feketére vakult tejet iszik és izzad a melák
a köztük élő vonzerőre épül a világ

nagy volt egyszer a világ és kicsi az ember
egyszer fák uralták a föld minden táját végtelen zöldre festve
egészen a partokig ahol a tenger orgonája szólt

kicsi volt az ember de fűrgé
így a huszadik század tömegeket kezdett szülni mire
nagy lett az ember és kicsi a világ
az élők és a holtak óriás hulláma
vágatni kezdett
mint seregek cunámija
a szörny lerohanta az egész földtekét
fekete felhőkbe tornyosult és egy pillanatra megállt
békekonferenciát tartott
majd elindult vissza
mint a teknőben a habzó mosóvíz ahogy viszed
kiborítani a kertbe
ahol a részeg rög mohón beissza

így rohanja át a földed oda és vissza a tömegek cunámija
így söpör össze népeket és építményeket
a tömeghullámnak ellenállni nem tudó képzelet

tömegbe verődik és ott húzódik meg a melák
de tömegben dolgozik a szemfüles svihák
tömeg lett az emberiségből a közösségekből
falvak városok az utca szomszédsága
mind beleolvad a tömegmasszába
ifjú vagy öreg
sógorok és jóbarátok
pofozók és pofozottak
pofázók és pofátlanok
füvező kisbabák és hangosra kirúszozott kisleányok
süket unokák és részegesen bepelenkázott nagyszülők
mind részecskék lettek a tömeg durva áradatában

népek táborok fajok és blokkok csak sűrűséget adnak
mind csak cunámi áldozata és cimborája
úsznak mind és viszik tovább, hordják a cunámi romboló
elsőprő erejét egyforma egyszagú óceán méretű pocsolóákba

a csóró a mérnök a kasszás és a kaszás,
a képviselő és a nem-szavazó szavazója
menekültek és a mentők
a pap és a vézna popójú ministránsa
a vak tanár és a világtalan diák
egyik sem segítségért kiált
hanem elfekszik a tömeg levében nyálas kis falat

a cunámi tömeg így hömpölyög mielőtt tovább áll
így darálja egybe egy hullámba a szemétdombot és a múzeumot
a templomot egybe a bordéllyal
az iskolát a szerencsebarlanggal
a számítógépet a nyerőgépekkel
az emberiséget az állatiassággal
a tetteseket a tehetetlenekkel
a tehetőseket a tetteikkel

és így erjeszti az emberiséget amíg abból emberi segg lesz
arctalan de tele fekáliával melyet mint kultúrát
dobnak orcátlanul a piacra
a cunámi hullám viszi a hátán
a vásárba a centrumokba sátorokba és divatcsarnokokba

a nagy cunámi után csak névtelen vértelen emberek
elszakítva szétzilálva a családok és baráti körök
a tömeg csak két tömegrészecskét ismer fel
az egyik a melák a másik a svihák
a köztük ható erő mint végső hatalom istenel

sok a melák de szorgalmasabb a svihák
köröttük most örvénylik holtponton a cunámi világ
a többi csak erjed miután felették egymást
a fekáliát és a karizmát
az aranyat és aranyeret,
mindent amit a cunámi összeszedett,
felhalmozott és elboronált

amint most a világ is így áll
a tömeg cunámi után
a következő cunámira vár
de nekünk akik már alig-alig
de még élünk
tömegrészecskék tengerén tengődünk
nekünk minden cunámi a végső
minden tömeghullámba belefulladunk
a tömeg is mondja hogy örvénye vagyunk
részegek és részegség a pörgő hullámokban

legyen melák vagy svihák mind egyre megy
egy tömeget sűrít egy masszát dögönyöz
szeszt csavar belőle a tömeg szentelt vizét
és kábulattal áldott életét

döglött tehenek tapossák szét a tejesüveget
és a kiáradó fekete méreggé érik
mi fekete tejben úszva fekete tejet iszunk és vizelünk
azzal koccintunk bármit is hoz az új cunámi hullám
bármit is áraszt fel a fekete égig
jaj nekünk
de a jaj már megvolt és csak több jaj jön a jaj után

RÓNAI-BALÁZS ZOLTÁN

AZ ORSZÁG-ÚTON

Most neked dőltünk be,
most te csinálod velünk
ebben a kátyúban az ország-úton,
míg Európa aszfaltot önt ránk
és kompatibilisek leszünk.
Nincs napszak, de a fény eloson.
Én is elvágyódom.
A homlokom mögül, ahol lakom,
lassacskán ketten egyedül.

MELEGFRONT ANZIX

Mentem találni aranyat
a sárban, hátha még maradt,
hanyatt, a barna gödreimben
láttam az eget – na szó:
a vágy, ami majd elemésztett,
mára belőlem kienyészett,
csak lep, mint rézbálványt a rozsdá,
az „itt volt” zöld színű mocska.
Fekszem: kis, keskeny, lapos
európai lakos,
idegen Kárpátok között.

DEMOKRÁCIA

Elázott papírként szakadt a szív.
Térdig értek a valóságnak a házak,
és iszonytatóan magas volt az ég.
Forró grafitba radírral, durván
belehúzva állt, bénán
a veszteség.
Sohasem volt még olyan szép,
soha.
„Mindegy”, mondta és gurult,
koszlott plüssállat, a szó elém.
Azt hittem, hirtelen
távoli lesz, idegen, de
ott állt egy méterre és bennem.
Úgy szakadt a szív,
mint az elázott papír,
kis szőrei lélegeztettek,
a fájás kopoltyúi.
Minden részletre emlékszem,
az aszfalt fél négyzetméterét
fel tudnám mondani, ahol
nem guggolt mellém
semmiféle Isten

BAKI JÚLIA

totálban marad

Reggel hat óra harminckor kilép az utcára.
Kétsávos úton halad a város,
pénz a betonra ragasztva.
Megáll, figyel egy ideig, körbenéz,
az autókra, a kétsávos gyalogra, a megállóra,
a boltból tömött szatyorral kijövőkre,
aztán kiejti, mintegy véletlenül,
a füléből hirtelen kihúzott fülbevalót,
le a járdára, s elkezdni feszegetni a pénzt.
Ragasztva van. A fél körme már
törik, véres félhold alatta az akarat.
Már látja a vigyorokat a kétsávos autóút
ablakaiból, a sávok is gúnyolják egyre,
több szem rá, miközben ő guggolva
töri a körmét a betonon.

betekintés

reggelente eresztik
szurkos szemeidet nyisd rá
sokszor mögötte milliárd
rendszer a csatornába
ne fordulj el mikor
reggelente eresztik
a spalettákat egészen a
földig nincs betekintés
a kimért jó napot mellett
csak néha köszön be
de túlságosan vakít

el kell takarni
reggelente eresztik a város
csatornázott ereibe maradék fényüket
ne nézz át rajtam
újabbán veled álmodom
hogyan nem tudom megmagyarázni
reggelente eresztik
hiteimet lassan a vérkeringésbe
gyorsul minden – én egyre távolabb

Az ország egyik legismertebb történészt, Romsics Ignácot egyik kollégája az antiszemitizmus vádjával illette. Cikkünkben összefoglaltuk röviden a vitát, és néhány észrevételünket is mellékelünk a jelenlegi helyzetképhez.

Az antiszemitázás gyakorlata

Boldog Zoltán tárcája

A hazai történészeket megdöbbenett Gerő Andrásnak az a 2012. június 30-án publikált álláspontja, amely szerint kollégája, Romsics Ignác antiszemita módon mutatja be a 20. század történelmének bizonyos mozzanatait. Ezt az állítását egyrészt a Tanácsköztársaságról írt Romsics-értelmezésre építi, amely szerint a rövid életű kommunista rendszer vezetői közt „a zsidó származású népbiztosok és népbiztoshelyettesek aránya elérte a 60, sőt valószínűsíthetően a 70-75 százalékot”. Másrészt Romsics az 1947 utáni történetírással kapcsolatban jegyzi meg az alábbiakat: „A Moszkvából hazatért emigránsokkal, a korábban sérelmeket szenvedett fiatal zsidó származású történészekkel és a mindenkor karrieristákkal megerősödött kommunista történész csoport a kezdet kezdetétől támadta az úgynevezett polgári történészeket”.

Gerő András az idézett részeket megvizsgálva a következőképpen fakadt ki: „Mi más ez, mint szintiszta antiszemita értelmezési konstrukció? Mi más ez, mint a magyar antiszemita intellektuális hagyomány rehabilitálása? Mi más ez, mint maga az antiszemitizmus?” Véleményének egyik érdekessége az igencsak megkésett reagálás, ugyanis Romsics Ignác *Magyarország története a XX. században* (Osiris) című könyvének 1999-es első kiadása már tartalmazza a Tanácsköztársaságról írottakat. Az egyetemi jegyzetként használt tankönyvből történészek, levéltárosok, középiskolai generációk számos, sikerrel végzett évfolyama tanult. A Magyarország különböző egyetemeinek történelem tanszékein tanító kollégák egyike sem talált kifogásolnivalót a leírtakban több mint egy évtized alatt. Miért éppen most jött el az ideje a sokáig érlelt leleplezésének?

Ennek egyik oka lehet a politikailag korrekt (PC) beszéd diadalmenete a rendszerváltás után. Ha valaki ma kimondja és megfontolatlan pillanataiban nyomdafestékkal kinyomtatja, hogy nevezett személy cigány származású vagy zsidó származású, akkor a legdurvább megbélyegzésre számíthat. A PC ugyanis nem tűri az ilyeneket, hiszen angyalnyelven a problémák minimalizálására törekszik. *Ki szépen kimondja a rettenetet, azzal fel is oldja* – amint Illyés Gyulától tudjuk. Ennél egyszerűbb azonban, ha nem mondjuk ki. Ezzel ugyanis úgy tűnik, hogy a probléma sem létezik. Valójában beleivódik a nemzet elfojtásai közé, az eddig felgyülemlett frusztrációk részévé válik, és ez az elhallgatás a szélsőségeseknek kedvez. Azoknak, akik feszegetik a nyelvi tabukat, és tőkét kovácsolnak egy-egy jelenség megnevezéséből. A túlzott, mindenre farkast kiáltó politikai korrektség tehát az ő esélyeiket növeli. A valódi antiszemitákét.

Mit tesz tulajdonképpen Romsics Ignác a Tanácsköztársaság vezetőivel kapcsolatban? Megfigyeli azt, hogy bár ők maguk nem hithű zsidó vallásúak, de felmenőik azok. Ezért használja a *zsidó származású* kifejezést. Nem minősíti az esetet, csak megfigyeléseit rögzíti, és problematizál egy helyzetet. Azzal, hogy Gerő András rosszhiszeműen használja fel ezt a megállapítást, csakis róla árulkodik, és általánosságban arról is, hogy kezd divattá válni politikai korrektségre hivatkozva az etikumra épülő személyes tőke kialakítása. „Romsics zsidózik, tessék vigyázni! Én nem.” – társíthatjuk saját rosszhiszemű értelmezésünket Gerő András megközelítéséhez.

Az antiszemitázás pedig a politikai korrektség köpönyegébe bújva szintén teret hódít manapság. De mi a különbség a zsidózás és az antiszemitázás között? Tulajdonképpen semmi. Az elsőnek rendkívül nagy hagyománya van, az utóbbi pedig most kezd igazán szárnyra kapni hazánkban.

Érdekes azonban, hogy egy 2003-as vitában hasonló váddal illették Gerő Andrást is. Gerő ugyanis megvédte Ernst Nolte azon álláspontját, amely szerint a náci haláltáborok gázkamráiban alkalmazott eljárások kíméletesek lettek volna, hiszen mindössze negyven másodpercnyi szenvedést kellett átélniük az oda irányítottaknak. Most pedig a fenti véleményt megvédő ember kér számon pályatársától egy hasonló, a retorika szintjén sokkal kevésbé félreérthető kijelentést (ennek részleteit lásd Kovács Zoltán: *Mi más*. ÉS 2012. július 13.). Ebből a szempontból is pálfordulásnak lehetünk tanúi.

Mi motiválhatta tehát Gerő Andrást, hogy tetemre hívja az ország egyik legelismertebb történészét? Talán a szakmai féltékenységre? Az uborkaszexre? Vagy csak a politikai korrektségről alkotott fogalma formálódott át a hazai és európai tendenciák miatt? Az biztos, hogy

Gerő András cikkéből jól látszik: megítélése szerint vannak baloldali és jobboldali antiszemita. Romsics Ignácot is besorolja az egyik kategóriába, és antiszemizmusa mellett felvonultatja a legfrissebb érvet is: a történész a Horthy-rendszernek legutóbb (Rubicon 2012/ 1–2.) közepes minősítést adott. Az 1920 és 1944 közötti időszakra azonban éppen most kezdődtek el az érdemi viták, és ezek lehetőséget biztosíthattak volna arra, hogy antiszemitázás nélkül bármely történész elmondja erről az időszakra a tudományos kutatásokra támaszkodó véleményét. Úgy látszik, ez Magyarországon nem fog menni.

A történész szakma viszont meglepően jól viseli a Romsicsot ért „durva inszINUációt”. Gyáni Gábor, Rainer M. János, Tamás Gáspár Miklós, Ungváry Krisztián és számos elismert

történész egy emberként áll ki az antiszemizmus vádjával illetett kollégája mellett. Mondhatni: az eset összekovácsolta a szakmát. Ezzel talán azt is érzékeltetik, hogy a politikailag korrekt beszédbe vetett feltétlen hit paranoiát szül. Ez pedig bármely tudomány művelőjének és a szakmának is jelentős hátráltató tényező. A vádak ugyanis csak szétzilálják egy tudományos közösség életét – ahogy egy ország lelki egészségét az oda-vissza zsidózások és antiszemitázások.

Boldog Zoltán

Strandon találkozni pikáns. A strandon nincsenek rég dédelgetett álmok és fájdalmak, nincsenek átszínezett emlékek és illúziók, csak a (majdnem) pőre valóság.

Strandon találkozni...

Laik Eszter *tárcája*

az egykori bálvánnyal,

akiért megőrültünk és kipsztereztük vele a szobát

Lezöttyen egy törülközőre, egy karnyújtásra tőlünk. Lapos oldalpillantásokkal kell meggyőződnie, hogy valóban... valóban ő az?! Mekkora nyögött, amikor leült! Kiropogtatja a térdzületeit. Összerándulunk. Azért megbámulni mégsem... De mégis. Te jó ég, ha mindez huszonöt éve történik...! Akkor még nem is mutatkozhatott volna csak így, isten bizony, szétszedték volna. Talán mi magunk lettünk volna az elsők. Érdekes, olyan ez, mint a cirkuszcipő: az emlékeinkben sokkal nagyobb és félelmetesebb volt. Mintha valahogy összement volna... Ugyan már. Ha levennie azt az óriási napszemüveget, egyértelműen kiderülne, hogy micsoda egy fantasztikus... levette! Jaj, ne. Inkább, ha visszatenné. Szegénykém. Talán mégis jobb, ha nyíltabban fixírozzuk, meríthet belőle. Igen, határozottan hízelgőnek tűnik számára. Leveszi azt a randa szalmakalapot is? Na, kis huncut, leveszi? Jaj, ne-ne, vissza-vissza! Istenem! Hát hová lett a haja? A lobogó gubanc? A dühösen repkedő szénakazal, a csatakos tincsek, a szélborzolta fürtök! Bár... izzad most is, mint a ló, szakad róla a veríték. Igaz, arra messzebb hátul vannak az árnyat adó lombok, de talán össze kéne csomagolnia szegénynek, és visszahúzódnia az árnyékba.

a kritikussal,

aki jelentősnek szánt művünket / produkciónkat / alkotásunkat elkaszálta

Te jó ég, szőrös a háta! Lehet, hogy a talpa is? Ezt a pöffeszkedő, kivagyí, tohonya hólyagot – mint ez a hájszák! És olyan fehér, mint a kihipózott tejföl. Soha nem megy isten szabad ege alá, az biztos, csak görnyed az íróasztalánál, rágja a tollát, amíg betemeti a por egészen, aztán mielőtt agyvérzést kapna a döglesztő melegben, kieszi a fene a strandra, és amilyen szerencsénk van, pont ide. De hogy egyáltalán eszébe jut efféle mondén mulatság... Csak nem fog megmártózni is?! Na, azt megnézzük. De addig is venni kell egy lángost, jól megpúpozva sajttal, tejföllel, sonkával, ami belefér. Csak úgy véletlenségből fogunk arra sétálni, a párunkkal az oldalunkon, ragyogva az örömtől. A lángost úgy kell harapni, mintha az eget harapnánk. Odabiccenteni, széles vigyorral: „Á, kedves barátom! Észre sem vettem, úgy belevész a tömegbe! Jól érzi magát? Biztosan? Mert mi pompásan!” S ha letöröltük a szájunk sarkából a maradék tejfölcseppet is, elszökellünk a víz felé – szökellésünk, mint a gazella futása, hajunk lobogása, mint a búzamezők hullámozása... Egy elegáns fejessel kell befejezni, nem vitás. Előbukkanva már nem leljük sehol a henyélők között. Hová lett? Egy darabig keresi a tekintetünk, azután legyintünk. Reggel majd átfutjuk a híreket a vízbefúlásokról, sosem lehet tudni.

a pszichológusunkkal,

akinél már kisebb vagyont hagytunk ott

Becsületszavamra, a harmadik Heinekent veszi! Kutya legyen, ha ez nem alkoholista! Nézzem már meg az ártáblát, ha elslattyog végre onnan... Naná, hogy a legdrágább. És a gyerekeit már a második kör vízibiciklire fizeti be, persze, nem sejtí, hogy minden mozdulatát látom. Túl vannak már az ötödik jégkrémen is, volt három kanyarcúsúszda, és a külföldi magazinokból vett egy tonnát, még szép, nem is a Fülest! Van miből, te nyomorult... Még hogy számoljam fel a függőségeimet... A negyedik Heineken! Ezt viszi valakinek, vagy mind ő vedeli meg? Mennyit rugóztunk a gyerekkori álmaimon, akkor emelte fel a tarifáját is. „Beszéljünk még egy kicsit azokról a szorongásokról!” Na persze, meg kellett keresni a betevőt a vedelésre meg a jégkrémhegyekre. Ha közelebb húzódok kicsit, ide ni, a fűzfa takarásába, innen biztosan nem látja, hogy látom. Nem egy okos lélek búvár ez, az biztos. És én erre bíztam magam. Ez osztogatta nekem a tanácsait! Hogy

kényszerneurozisz, meg üldözési mánia?! Azért, mert szeretek nyitott szemmel járni? Mert nem hagyom magam kifosztani és megvezetni? Kígyót melengettem a keblemen. Ki is adom az útját, csak térjen vissza a szabadságáról. Megmondom neki kerek perec. Mindent láttam a strandon, dokikám, és meggyógyultam.

a volt kedvesünkkel,

*aki immár az új kedvesével andalog
(a felesleges részek áthúzendők)*

Ezt nem hiszem el. Jaj, ne. Most már nem lehet kitérni, látta, hogy látom. Én miért nem a Marival / Bélával jöttem? A Mari / Béla olyan feszes és ruganyos, hogy ez a dög besárgult volna az irigységtől. Na nézzük, ki az a bige / suttyó ott mellette. Atyám! Hát ez egy a) lapos tyúk / nagydarab tehén b) gizda szerencsétlenség / kígyúrt izomagy! És ezzel, énutánam...? Biztos több diplomája van. De kit érdekel a diploma, könyörgöm, innen látom a redőződő hurkákat a hasa körül / a bordáit! A válla olyan, hogy megcsúszna rajta a hó / megtartaná vele a kocsiját is. Ráadásul ez sose megy napra / szoliban égeti magát ilyen cserzettre? Lehet, hogy jobban tud vele lelkizni, és nem voltam túl türelmes. Na de akkor is, ilyen csámpásan / peckeses járni, ez már komikus! Messziről árad belőle, hogy annyi önbizalma sincs, mint egy elsőáldozó mókuskölyöknek / olyan nagyra van magával, hogy hasra esik a saját imidzsében. Odaköszönök nekik, aztán húzom el a csíkot, jól tönkrevágták a napom ezek ketten, tulajdonképpen az egész nyaram, ahogy itt közelednek, micsoda bunkóság ez mégis, hogy idepofátlankodnak, és még szembe is jönnek, lehet, hogy a taplóságuk miatt találtak könnyen egymásra, akkor viszont össze is illenek. Csak az én kedvességemhez és sebzett lelkemhez nehéz igazi társat találni, így van ez.

LÓVÉREK

Mányoki Endre kritárcikája

A kontamináció (:) maga

Martyn von Buzássy: *Lóvérek. Regény. Táltosch-Schneider*
Kiadó, Schwarz am Weiss, 1992

Kezdem [rögvest rögzítvén a fölütés ab ovo igény(bejelentés)ét a személyesre, a hang, a tónus, az elő-állás nem objektíváló, sokkalta inkább mély-benső exponációjára, ami, tudom, a valódi agressziót rémíti föl az olvasóban, lévén valóban, s ekként már megengedhetetlenül: luxus (v.ö. fluxus, de eme pszichológiai-esztétikai mélystruktúra értelmezéséről eo ipso kénytelen vagyok lemondani ott, ahol a tisztán-látás Rilke-i parancsa direkt ellen-direktívaként fungál és tenyész, még ha ezt a típusos kényszer-objektívációt – s itt aligha kerülhetem meg a belsőrim-kényszert: ováció – elégtelennek tartom is a korban adekvát léhelyzetek megérzékítésére, hiszen aligha hihető, hogy a noli mi tangere Arkhimédesz-i parancsa mára érvényét veszítette volna, még ha Swedenborgnak volt is megfontolandó ellenjavallata)] – nos, kezdem tehát a logikus, az olvasót is méltón kiszolgáló metódussal: a címfejtéssel, egyszersmind a magam jól felfogott érdeke szerint is (v.ö. az olvasó mint idegen közeg), oldandó a műveltségem és a stílusom minősége súlyából adódó befogadói görcsöt.

Buzássy már a címadással kínzó értelmezéskényszer-helyzetet teremt, mintegy azonmód gátat szabván a felelőtlen olvasásnak; rögtön az exponációnál megakasztván, ellehetetlenítvén a rutint, egy (mintegy) paralel másod-mozdulattal előről hátrafelé átvilágítja művét. Ez a prerakosista (horthysta-szálásista), rákosista (révaista, molnárerikista) és posztrákosista (aczélista-tóthdezsőista) kurzusok által egyaránt és permanensen bé(r)listázott, asztalfiókba szorított, ám onnan rendre, sőt a trend szerint kitüremkedő, a maga publicitását a második, harmadik, tizennegyedik és hetvenkilencedik nyilvánosságban,

valamint az orális aktusrendben kikényszerítő, az eliminációt intellektuosan kontrázó alkotó (aki – mint látandó – már akkor posztmodern volt, midőn a modernizmusnak még a pre-, con- és neo-invariánsai sem hálózták be a kulturális fogyasztói piacot, legalább is nem itt, ebben az áporodott, tespedt, ótvaros Közép-Európában, ezen a penészagú, tehenganajszagú, turidanis-móriczkás mélymagyarországon, ebben a dagonyában, ebben a sírvavigadós, magyarnótás tivornyában, ebben a tályogos szemű révületben, ahol minden szabadeszme, minden immanens és inherens világvízió, a nyíltság és másság reneszánsz ideája furton-furt belefűlt a fekália élmélyítő bűzébe...

Hol is tartván?

... visszatérülök [legyintvén rá, bár szándékom szerint segítvén ezen a jobbra való népen, megidézvén a talán régről, halvány-homályosan ismerős fölvilágosult polgár-morált, a filantrópiát (nem fárasztván a már amúgy is depresszált befogadót az entrópia számba-vételével)] a tárgyalat műhöz, s csak megpendítem, hogy Buzássy már itt, ebben a frappáns, ám a frappírozást korántsem mint önértéket, legkivált nem mint öncélt hajszoló mű-megjelölésben (adresszációban) kontaminálja (s mi is volna inkább posztmodern, mint a kontamináció maga?!) a vérzón érzéket (lővér) az intellektuális-historizálóval (Nővérek). (Ez a gesztusvilág mint latens szellemi tradíció később visszaköszön a posztmodern idézés-technikájában, v.ö. E.P.) (Jut eszembe: az idézés latinul citálás, ami az orosz csitaty ige gyöke; az etimológia méltán bizonyítja az Elbán inneni szellem másodrendű voltát, mellesleg mondván.)

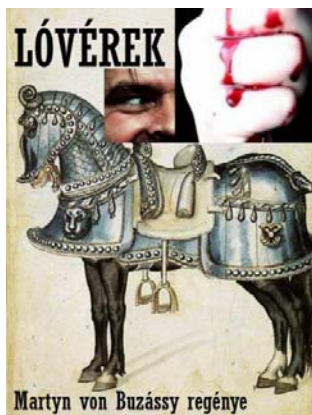
De ugyane értelmzői mezőbe-sűrítménybe kívánczik egy bizonyos autobiografikus, ám az önéletrajziséget a műjelentésbe emelő, s az érvényét ekként generálisan kiterjesztő elem is: a Lőverek. (Kell-e direkt utalnom rá, mily' finoman árnyalja az értelmezéstartományt ez az allúzió: Sopron, Sopronkőhida; a közeli Kőszeg, a K.U.K. hadiskola, Ottlik; vagy éppen Győr, Abda, Radnóti...?)

És akkor még nem szóltam a potenciális, a lényeghez a fölszínen nem-látványosan tapadó, nem szerves-okozati módon társuló, ám annál delikátabb elágazásokról [v.ö. Lőverek – lőterek mint földrajzi egybeesésen alapuló metonímia, ami azonban súlyos politikai metaforává emelkedik a műegészben; avagy a Nővérek – nő-vér tragikus disszonanciát perfektuáló kontrapuntja (nem állhatom meg, hogy megjegyezzem: vajon Freud után nem napnál világosabb-é a rejtett-kítárulkozó utalás a vér-ciklusra, a mensesre, erre az anti-érzéki, de a perverzióban – v.ö. per verzió, tehát potenciális változat, de ezen a

ponton?hídon? az olvasó húrja nem feszíthető tovább azzal, hogy a potencia kérdéskörét is idevonjam – emberülő eseményre.))]

Végezetül szót kell ejtenem a cím-konglomerátum legmélyebben fekvő jelentésmezejéről: arról a lebegő-sejtető materiáról, ami éppen szleng voltában, másneműségében árulkodik a Buzássy által megélt s ábrázolt valóság végtelen bonyolult voltáról, a lét-gömböt feszítő, ellentétes vektorú energiákról. Lóvé. Ez az a szó, fogalom, ami nélkül aligha is volna érthető a Buzássy-mű a maga teljes mélységében.

Látnivaló tehát, hogy Martin von Buzássy, ez az anyai ágon solymári besenyőket, atyai ágon pedig sárbogárdi postásokat maga mögött tudható magyar író, aki élete első tíz esztendejét teljes egészében itthon töltötte, de azután is hol-magyarként élte teljes életét, akkor is maradandót alkotott volna, ha regényének csupán a címét írja meg.

„Az lesz legfelül, ami előbb volt a lenti”

Ha valaki a tavalyi Művészetek Völgye közben olyan mélyen elaludt volna, hogy a fesztiválzaj csak 2012-ben költi fel álmaiból, nem sok különbséget érzett volna a két év kínálata között. Akár aludhatott volna tovább, mert az idei rendezvény főleg azoknak jelenthetett újdonságot, akiknek múlt évben kimaradt. De talán a világvége-hangulat is a Völgy-brandhez tartozik, hiszen évről évre beharangozzák: ez az utolsó, kevés a támogató, nem éri meg. Majd a realitás mindig mást mutat: kétezerért is fogyott a kakastöke Katlan Tóninál, parkolót ezresért is alig lehetett találni, a házi rétest az emberek gyorsabban ették a darazsaknál. Szegények vagyunk, de jól élünk – egyszerre komoly posztkádári trauma és csődöt kívánó underground-igény. Hiszen két Völgy szerveződött egymás mellett. A karszalag nélküli, kocsmaudvarokban látogatható, ingyenes, ahol félmeztelen sátrazók nomadizáltak sörtől a fröccsig, sátorból sátorig. Illetve a karszalagos, amelyen többségükben egy napra érkező családok vettek részt. Ők általában lejöttek megnézni, mi a népi, aztán megfogdosva a kézműves termékeket végül ettek egy lángost (sima, fokhagymával 350). Belehallgattak egy-egy koncertbe, hogy elmesélik: Palya Bea hasa tényleg nagy (gyereket vár), és elég felelőtlen, mert mindennaposan lenyomott másfél hetet. Biztosan készült néhány fotó is, aztán irány a nagyváros, a munka, az urbánus mindennapok.

A Völgy eme két rétege között állandó harc zajlott a felszín alatt. Amikor leszállt az est, szakadt sátorlakók és panelbéli kispolgárok szelleme küzdött egy rejtett kapolcsi dimenzióban. Vajon az underground győz azzal, hogy a Völgy hivatalosan csődbe megy? Vagy a tavalyi évekhez hasonlóan a rendezvény sikeresen megregulázta az utcazenészeket, a hippiket, a hobókat?

A posztkádári kirakatszfesztivál

Lássuk először a karszalagos rétegélményt!

Az önmagát ismétlő Kaláka Versudvar a névadó házigazdán kívül újfent Lackfi Jánossal várta az érdeklődőket, aki kreatív versműhelyével mutatta meg: mindenki lakozik egy kis költő. Ha pedig a rejtőzködő poéta iránymutatást kap, akkor talán nem az

irodalmi folyóiratokat bombázza verseivel, hanem megelégszik az intenzív kritikával kísért 20-25 fős közösségi élménnyel. Hiszen Lackfi János azonnali visszajelzést adott: mi az, ami lapos, giccses, semmitmondó, eredeti, humoros. Valódi, felnőtteket oktató pedagógusként dolgozott, ez a délutánonként megrendezett versimpró alatt sem történt máshogy. Ott olyan költőket ismerhetett meg a közönség (Mesterházi Mónika, Szabó T. Anna, Tóth Krisztina, Varró Dániel), akik a helyszínen rögtönöztek új szöveget egy-egy ismert népdalra és a nézőktől érkező szavakra – a *paralelopipedontól* a *doppingvétségig*. Hiteles szemfényvesztés az idelátogatóknak, akik elmélyíthetik a Petőfi nyomán kialakult költőképüket: a nagy poéta percek alatt rittyent egy verset, ha arra van szükség.

A Palya-udvar a tavalyihoz hasonlóan vegyes programmal várta az érdeklődőket. Beszélgetés ismert kultúrcelebekkel, színházi produkció, jamelés, gyerekkoncert, DJ Nairobi – mind-mind ismert összetevői a gyors ritmusváltásoknak, amelyek a helyszín fő profilját jelentették. A legfontosabb újdonság az a pályázati rendszer, amellyel 9 együttes került be az udvarba a mintegy 90-100 jelentkezőből. Köztük volt a MeloDisztiK duó is, akikkel tavaly még a Völgy határain kívül találkoztunk. Azóta megnyerték a kecskeméti utcazenefesztivált, meghódították a pesti bárokat,

Művészetek Völgye

2012.

július 27- augusztus 5.

Valley of Arts

idén pedig naponta adtak koncertet Kapolcson és Taliándörögdön, ahonnan sietnek tovább az Ördögkatlan Fesztiválra. Ez is mutatja, van átjárás az utca és a hivatalos helyszínek között – a fesztivál bekebelezi a hippit, ha rendben vannak a papírai. Hobót is beszippantotta a megszokott szellemidézéssel: Jimi Hendrix-szel, Jim Morrisonnal, Pilinszkyvel, Tom Waits-cel és Viszockijjal. A Malompart az ismétlésarzenál ellenére a Völgy egyik leglátogatottabb és legtágasabb helyszíne volt, köszönhetően annak is, hogy idén a kisszínpadok és az apróbb udvarok alkották a rendezvény magját, saját programjukat is ők szervezték. A Blue Spot Café, a Völgy egyik meghatározó új helyszíne is ennek szellemében cselekedett, amikor a workshopok mellett összeállította gazdag, blues-ra, kelta népzeneire és klasszikus rockra épülő kínálatát.

Bár a Völgy programjainak nagy része könnyűzenei volt, a Magyar Írószövetség „Ne ird le az irodalmat!” jelmondatú színpadán várta a literatúrázókat. A klasszikus felolvasásokon, írói, szervezeti bemutatkozásokon (Bíró Gergely, Karácsonyi Zsolt, Nagy Koppány Zsolt, FISZ, E-MIL) túl színpadi produkciókat láthatott a közönség. Csujá Imre Istenként fenekelte el Jónást, Kiss Eszter egyszerre játszotta

Szabó Lőrinc mindkét szerelmét, a Misztrál pedig arra az erkölcsi dilemmára hívta fel a figyelmet: megölhet-e egy legyet a költő. Bár a felolvasások az érfelvágós Potoczky-novellától a saját nyelvjárását is ironizáló, székely kocsmái párbeszédre épülő Muszka-show-ig terjedtek, a Magyar Írószövetség élvezhető programot állított össze a kirakatszfesztiválon.

A hivatalos programok és az utcákat uraló, de megalázóan veszteséges kézműves vásárok a Kádár-rendszernek azt az időszakát idézték, amikor még volt lehetőség a parasztvakításra, de az utcákon már a változás sokszor megénekelte szele fűdögölt.

Felszín alatti rétegek

A változás szele pedig az olyan kis udvarokból fűdögölt, mint a szabadtéri romkocsmák hangulatát megteremtő Frisco Udvar, ahol a szalmabálák félhomályában olvasó, felettébb felszabadult diplomások forgatták Bodor Ádám és Dosztojevszkij kötetét az este kezdődő koncertekig. Az itt fesztiválózókról általában hiányzott a karszalag, kettesével vették a szelet kenyeret a sarki közértben, és háromszor ettek a májkrém-konzervből. Tarháltak is, ha kellett: cigit, ötvenest, bármit.

De a változás főleg a Völgyből kiebrudalt Monostorapátiban volt érezhető, amely a pletykák szerint a polgármester és a főszervező konfliktusa miatt került határon és törvényen kívülre. Ezt a törvényen kívüliséget viszont a Vén Platán nevű vendéglő a javára fordította. Gond nélkül zúzhatott a katonai sátorban a Rutin Műtét, a Batsányi Street vagy a LátványNépség és más punkrock együttesek. Az ide menekülők nyolcvan magyar forintért ihatták rizlingből a hosszúlépést, mint ahogy a Borudvar is hasonló árrest képezett a kapocsi kínálatával. Bár utóbbi a fesztivál néhány hétköznapija alatt bezárt, de az utolsó hétvégére főnixként feltámadott.

Kapocls mellett a másik hivatalos fesztiválfalu Taliándörögd volt, amely főként az Új Iskolában és a Kocsor Udvarban várta programokkal az érdeklődőket. Noha utóbbi helyszín a hivatalos rendezvények között nem szerepelt, és a fellépőket is csak filctollal összedobott, villanykaróra ragasztott cetlik harangozták be, a dörögdi „újduma“ stand up comedy igazi Hofi-élmény volt. Friss, aktuális, bátor, közéleti, intelligens. Ráadásul szintén underground, hiszen a Stand Up Brigád kivált a kereskedelmi tévés nagy csapatból. Láthatjuk, nálunk annyira erős a műfaj, hogy már osztódnia kell. Beleznay Endre és Kövesdi Miklós Gábor erős produkciói megmutatták, hogy nem csak a celebeket és a tévét majmoló előadók a menők, hanem a falura leutazó, sűgő- és tapsgép nélküli mélyvízi bűvárok is.

A Völgy minden évben épített világvége-arculata felkelti a reményt, hogy egyszer, talán az idei Nagy Ismétlés után tényleg bekövetkezik a vég. Ezzel pedig minden kezdődhetne előlről és alulról. Tavaly és tavalyelőtt az utcazenészek még szinte bűnözőknek minősültek, most pedig ők lehetnek azok, akik a karszalagos kaszt letűnésével, a Völgy bukása után annak jövőjét jelenthetik. *Akkezdet Phiai* dalszövegét idézve:

„mert ebben az életben nem véletlen semmi
neked nem kell így járnod, ha nem tudsz így menni
később az lesz legfelül, ami előbb volt a lenti
miért, most az underground a trendi?“

Boldog Zoltán

***A Magyar Írószövetség Csúja Imrével bizonyította:
nem kell leírnunk az irodalmat***

„A mi Visegránk”

HÉTFŐ

Tóth Tímea: Táborról táborra

Igy telik nálam a nyár. Két hete FISZ-tábor Visegrádon, múlt héten Fialat írók Táborá Ipolyságon, most Ir(t)ás, szóval vasárnap haza, aztán utazás ismét Visegrádra. A kocsiban meleg van, a Mogyoró-hegyen szokatlanul hűvös a levegő.

Lassan érkeznek az emberek, majd’ mindenkit ismerek az őszi, tavaszi táborból. A tavaly nyári kimaradt nekem. (Több anekdotát meséltek már róla, biztos csak azért, hogy aki nem volt, sajnálja, hogy lemaradt. Vajon most lesznek ilyen emlékezetes események?) A FISZ-táborhoz képest szerény a létszám, de talán pont ezért családias a hangulat. Jó lesz most ez a kis nyugalom.

Megbeszéljük a heti programot: napi két-három vendég és szemináriumok, laza időkeret, ami jól hangzik, lesz mikor pihenni és írni. Megtudjuk a csoportok beosztását, még vacsora előtt összeülünk. A feladatot nyomban meg is kapjuk. Szavakat húzunk, ezeket kell szöveggé formálni, a fokozatosan érkező instrukciók alapján. Ami nekem jutott: öreg, patak, hajnal. Ennél jobb kombinációt nem is kaphattam volna. De tényleg.

Vacsora után beszélgetés Tóth Krisztával. Körbeüljük a tábortűz helyét, de tűz most nincs. Majd holnap. Kriszta elmondja, hogyan kezdte az írást, beszél a prózaírás módjáról is. Majd meghallgatja néhányunk szövegét. Közben sötétedik és egyre hűvösebb lesz. Én meg fáradok, irány az ágy. Holnap is lesz nap.

Holman Zsófia: A mi Visegránk

Az én Visegrám a te Visegrád! – hangzott el a korántsem szellemes, ám annál frappánsabb mondat, még úton a tábor felé. Nagy elvárásokkal indultam, mert az Ir(t)ás a különleges társaságon, a tűz mellett eltöltött beszélgetős estéken kívül komoly szellemi munkáról is szól. Kötetlenül beszélgetünk az irodalomról, az írókról, a saját műveinkről, és a mentorok által kiadott feladatokat a szintünkhöz mérten, kreatívan próbáljuk megoldani. Egyszerűnek tűnik, de sokszor nem az.

A helyszín, ahová másodszorra tértem vissza, tökéletes az íráshoz. Megérkezéskor elámultam a természet közelségén: igen, a romantika nagyjai is megirigyelhetnék a mellettünk lévő mezőt, a minket körülvevő fákat, és a friss hegyi levegőt. Ha valakit elkap az ihlet, bátran elvonulhat, nem mutogatunk rá ujjal, sőt, mi is tollat ragadunk és révületbe esve körmöljük az eszünkbe jutott szavakat, mondatokat.

Az érkezést követő pár órában összeismerkedtünk, ahogy azt kell. Magyar szakos, magyar szakos, hopp, egy grafikus, egy szabad bölcsész, van itt minden. Mentoraink felvázolták a napi teendőket, felkészültünk Tóth Kriszta érkezésére. Ja, igen, Tóth Kriszta. A tavaszi tábor óta személyes ügyemmé vált, hogy lássam, hogy beszélgessünk vele. Estére pedig itt volt, körülötte ültünk és hallgattuk. Jó volt látni, büszke voltam, hogy megnyílt nekünk, hogy őszintén mesélt a kezdetekről, a vershez és prózához való viszonyáról, az őt inspiráló személyekről. Figyeltem őt, a mozdulatait, a szavait, embernek láttam, olyan embernek, aki szenvedéllyel végzi ezt a munkát, ezt a kemény melót, ami már nemcsak a menekülésről szól, hanem a közönségről, vagyis rólunk.

Mikor ismét csak mi maradtunk, az Ir(t)ás lakói, már nem sok mindenre volt idő. Rövid nap volt ez a hétfő, de kezdésnek remek. Éjjel kint ültünk páran, boroztunk és beszélgettünk, de ahogy telt az idő, egyre kevesebb legény maradt a talpán. Mert hát keddre is kellett tartalékolnunk valamit.

CSÜTÖRTÖK

Varga Ágnes: Nyomozás, bogarak, *Harmonia*

Csütörtök. Reggel. Biankától megint megkapom: ilyen korán fent vagy? Igen. Reggel. Csütörtök. Az első nap öt harminc. Rájöttem, ez fölösleges, nem kell tartani a sorban állástól a fürdőszoba előtt. Elég a hat óra. Kíváncsiság a nap minden percében (értsd előadások és szemináriumok), és most is. Mi lesz, mondjuk szombaton. Talán hat harminc. Mindenesetre, a korán kelés előny: csöndje van az alkotásnak és látom Szabó Tibor Benjámin konokul bámulni a laptop képernyőjét. Sztorizó típus, és ezt ő is tudja, azért csillan a szeme lelkesen, egy-egy hosszabb lélegzetvétel előtt. Alkot. Csupán kinézek az ablakon. Földön heverő ÚKP-k. Visszafordulok a faházhoz. Fentről szörnyű, náthás horkolás. Mézillat a fürdőszobában. Ez utóbbi valamelyest egyenlít.

A hangulat megvan. Fokozni az előadók tudják, és a különféle, csipkedő-harapó bogarak, rovarok. Babiczky Tibi a méhekkel küzd, később kiderül, egy darázsról van szó, de közben arra is jut ideje, hogy

ne egyszerűen mentorálja (nem híve ennek a szónak), hanem meghallgassa a táborlakókat. Velünk nyomoztatja ki, hogy kinek mihez van vénája. A bogarakra visszatérve, Dorka a reggelinél látványos kommentárt fűz a kalácshoz, miközben kiszemegeti a mazsolákat: nem eszem meg, akárcsak legyenek sülték volna bele. A szakácsnőben azért bízunk. Minél többet táborozunk itt Visegrádon, annál közlékenyebb. A kiszemelt pincérfiú egyelőre szótlan, így SzTB csoportjának nehéz feladata lesz kideríteni az áldozatról személyesebb információkat, hogy azok helyet kaphassanak a szövegeikben. Asszertivitás szükséges. Vacsora előtt javulni látszik a helyzet, pedig senki nem erőlteti meg magát. Talán mert a pincérfiú tudja. Valami készülőben van.

Készülőben a táborozók is, mert érkezik lányával Matyi Dezső, az Alexandra-hálózat létrehozója, fenntartója. Kérdez ő is, mi is kérdezzünk. Annyira, hogy néhányan átveszik a moderátor szerepét. A következő program: Esterházy-keresés. Még több impulzus, amit délelőtt a nyári bobozás adott meg. De végre, Esterházy Péter a tábortűznél. A tűzrakóhelyen csikkek és sörösdobozok. A vendég nem iszik, mert ő félti a *driving licenst*. Ekkor Attila körbemutat: van itt faház elég, ahol meg lehet szállni. Esterházy maradt, és mi is, ő is hozta a *Harmoniát*. Végül a beszélgetés lassú, nyugodt ritmusának a szünyogok jelenléte adott valamiféle lüktetést. A tá(boros) fiúk csapkodtak, a lányok kulturáltabbak voltak. Mit ne mondjak, túrttek. Kizárólag emiatt fészkelődött mindenki. Egyedül Esterházy nem. Harmónia.

Richter Tamás: Lesiklás a szépirodalomba

Reggel nyolc, vagy talán fél kilenc. Ébresztő. Cammogás a Mogyoróhegy étteremig. Reggelire lekváros, vajas kalács és tea. Lassan teljesen felébredünk. Kaja után vissza a táborba. Össznépi szeminárium, vers és próza, szövegezzünk, bólogatások és fejcsóválások váltakozva. Jó a hangulat.

Tizenegykor indulás boboizni, Babiczky Tibi és még egyketten a táborban maradnak, őrzik a házat. A pálya nincs messze, köb két kilométer. Fahíd vezet a lesiklók felett, többen fényképezik a száguldozókat. Kinga gyorsan jegyet vesz, indulás a tett helyszínére. Bobba ülés, fel a dombtetőre, majd siklás lefelé, a kanyaroknál kéretik fékezni. Majd még egy menet. Közben készülnek a vicces fotók. A bobozás végeztével vissza a táborba, ebéd. Délután ötig szieszta és szövegezés váltakozva.

Megérkezik Matyi Dezső, az Alexandra Áruházlánc alapítója és lánya, a könyvesbirodalom névadója, Matyi Alexandra. SzTB kérdegeti kezdetekről, az Alexandra működéséről, felépítéséről. Lassan mi is bekapcsolódunk a beszélgetésbe. Folynak a szavak, lassan megéhezünk, irány az étterem, Esterházy is elméletileg a környéken jár, bár a tartózkodási helye nem egyértelmű, meg kéne keresni.

Levonulás az étteremhez, elméletileg itt van, és tényleg, a parkoló felől tűnik fel. Vacsorára gulyásleves van, erről EP is értesült, erős paprikát húz elő az ingzsebéből, készült.

Kész vagyunk, mindenki jól lakott, indulás vissza a tábortűzhöz, kezdődik az esti beszélgetés. SzTB kérdez, Esterházy válaszol, a matematikától indulunk, és jutunk el a szépirodalomig. Harmónia van. Attila pálinkával kínálja az író, nem lehet, a driving licence közbeszól. Lassan a beszélgetés formaisága bomlik, kötetlenebb lesz, két szó jut eszembe: nosztalgia és elegancia. Nevetéssel folyunk az éjszakába, lassan éjfél, vagy talán egy óra, aludni kéne, gondolkodom a helyszíni címén, talán *Lesiklás a szépirodalomba*.

PÉNTEK

Hidas Judit: Kemény, krimi és zumba

Ma végre jött egy kis zivatar! Hiába vagyunk itt fenn, a hegyek között is napról napra nagyobb a kánikula. Még az a szerencse, hogy mindig találunk árnyékos padot a szemináriumokhoz és a beszélgetésekhez. Aprópó padok! Nem kis megpróbáltatás, ami az alfelünket éri a hét alatt. A gyönyörű környezetet a többiek már megírták, de ami a székeket illeti, nomádok a körülmények. Mindenütt fapadok. Még az étteremben is! Többen már kanapé után kiáltottak, sőt az is megfordult a fejemben, hogy beülök egy autóba, hogy végre valami puhára ülhessek. Aztán a beszélgetések elterelik a figyelmünket. Délelőtti szemináriumi munka a mentorokkal. Szabó Tibivel sokat beszélünk a fontosabb kiadókról, és hogy a jó szövegen kívül mi kell ahhoz, hogy valaha a saját könyvünket tarthassuk a kezünkben. Tibor sorolja a fontosabb irodalmi eseményeket, ahol érdemes jelen lenni. Budapest megkerülhetetlen, mondja a vidéken élőknek, a vízfejűség semmit sem csökkent, hiába, még mindig ez a centrum. Olvasunk saját szövegeket is. Már készülünk a holnap estére, amikor Kukorelly Endre és Hevesi Judit társaságában mindenki felolvashat valamit. Lehetőleg ne legyen túl hosszú, és legyen frappáns, humoros.

Eközben újabb vendégek érkeznek az erdei iskolába, amelyet eddig egyedüli vendégként uraltunk. Egymás után állnak meg az autók a parkolóban, vagy húsz viháncoló, középkorú nő érkezik, sportcipőben, tornaruhában. Aztán nemsokára egy közeli épületből dübörögve megszólal a zene, zumba torna, tudom meg a többiektől. Szóval lett egy zumbás csoportunk, akik néha olyan zajosak, hogy a saját hangunkat sem halljuk, meg nem lehet miattuk az étteremben kávé kapni a pincéernőtől, mert túl sok mindenkit kell most már kiszolgálnia, de legalább visszarántanak a realitásba.

Ebéd után Babiczky Tiborral folytatjuk. A krimi történetéről tart előadást. Megtudhatjuk, hogy a modern értelemben vett bűnüldözés a

18. századtól létezik, először Franciaországban, utána Angliában alakult ki. A krimi szülőatyja Edgar Allen Poe, az említett két ország után a műfajban amerikai szerzők, és most legújabban az észak-európai népek alkottak jelentőset. Beszélünk arról is, milyen okai vannak, hogy a magyar irodalmi hagyományokban a krimi nem tudott gyökeret verni.

Aztán még egy kis szemináriumozás, vacsora, és már érkezik is közénk Kemény István, akivel a tábortúznél Babiczky Tibor beszélget. Sokat faggatja a kezdetekről, mikor kezdett verseket írni, mikor mutatta meg azokat először és kinek, mi a munkamódszere, szokott-e külső véleményt elfogadni, vagy félkész verseket a kezéből kiadni. Kemény István szerényen és őszintén válaszol. Alapvetően kész szövegeket mutat másoknak, igyekszik mindent maga megoldani, kicsiszolni. Egyedül a feleségét említi, aki szokott késznek hitt, de félkész anyagokról véleményt mondani. Szó esik még a politikai versekről, az Édes hazám kötetéről, és a Búcsúlevél című vers félreértelmezhetőségéről. Hallgatunk még néhány szöveget a szerzőtől, aki zöld, kéziratos füzetéből olvas fel. Van neki otthon ebből kilenc vagy tíz. Benne az összes Kemény-vers kézzel írva. Pár évtized múlva biztosan múzeumi relikvia lesz belőle. Jó látni, hogy még léteznek ilyenek. Aztán a beszélgetés a szokásos esti befejezéssel ér véget: előkerül egy kis pálinka, meg a gitár is. Röpködnek a poénok, a vendéget oldják a beszélások, egy kicsit már ő is közénk tartozik, legalább a mai estére.

Kotroczó Máté: A hörcsög termel oxigént

Reggel hét, ébredek. Az óra kelteget, úgyhogy jobb, ha máris megyek. Mert korán kell menni. Hogy ne kelljen csipás szemmel várni. A fürdő előtt. Ma reggel összeszorított combbal és homályos tekintettel olvasgatom Esterházy *Bevezetését*.

A megváltó reggeli újramaterializálódás után összegyűlik a szokásos reggelizős klikk. Agival, Biankával, Orsival és Timivel battyogunk lefelé. A tábor és az étkező közt a szintemelkedés harminc magyar méter. Előre örül mindenki, hogy visszafelé majd egyből le is dolgozzuk a korai kalóriákat. Az ösvény alján apró kráterek sejtetik, hogy a mai nap teljesen szürreális lesz. Az apró becsapódások nyomai detektívregénybe illő bizonyítékok arra, hogy a hangyák az űrből érkeztek.

Félre a tréfával. Véresen komoly téma következik. A reggeli és az újabb sorokat termő egyéni munka után Babiczky Tibor előadását hallgatjuk a krimiről.

Kendőzetlen valóság tárul elénk. A francia nyomozók még egyenruhában kezdték a gyilkosok utáni kutatást, a 18. század végén. Ki gondolná, kevés sikerrel. Aztán megjelent Vidocq, aki az alvilágból menekülve a rendőrség szolgálatába állt. Az ő hatására születtek az álhús nyomozók. Angliában létrejött a Scotland Yard és hamarosan rájöttek az ujjlenyomat jelentőségére. Eközben a franciák még jó sokáig

bíbelődtek a sok felesleges adattal, mérőszalaggal és a vonalzóval, azaz az antropometriával.

Aztán a franciák is az angolok nyomába eredtek. A francia Pitaval-féle szennyirodalom után Poe megírta az első „rejtvény” krimi, és a kíváncsi olvasó elszántan kutatta a sorok közt, hogy ki a tettes. A névtelen nyomozók közül emelkedett ki az első hős, zseni és géniusz. Babiczky lelkesen mesél, miközben átlagolvasóként csak tátom a szám a meglepő összefüggések leleplezése közben. Isszuk a szavait, csak úgy, mint Watson doktor Sherlock tanait. Szóba kerül még a kőkemény hard-boiled krimi is. Mindenkinek ajánljuk Chandler, Hamett és Macdonald munkáit.

Vacsorára megérkezik Kemény István. Beszélgetőtársa a krimik világából fellélegző Babiczky Tibi. „A versekkel nagyon jól lehet csajozni. Neked ez hogy sikerült?” – hangzik el a klasszikus költői kérdés. Na persze, ez megint egy olyan dolog, ami mindig csak másoknak jön be. István két verset írt gyerekként, és jó ideig meg is elégedett vele. Az íróversenyeken sokadszorra sikerült megszerezni a bronz fokozatot. És a sors úgy hozta, hogy a díj átvételén elkerülték egymást Spiróval, így kimaradt a kortársak társaságából. Később viszont a Sárvári Kör helytartójaként évekig náluk gyűlt össze a legendás első irodalmi tábor apraja és nagyja.

Ahogy a tegnapi vendégünknek, Esterházy Péternek, úgy Kemény Istvánnak sincs mobilja. Nem szereti. „Korlátozza a szabadságomat” – mondja. Egy írónak mi a szabadság? Sokan ma már úgy érezzük, akkor szorongunk, ha nincs nálunk a telefon. Nézőpont kérdése. Mindenesetre ő is úgy gondolja, hogy már az ősembernek is jól esett átüvölni a málnás túloldalára: „Uff!” – tehát még mindig létezem.

Végül feltesszük Istvánnak a nagy kérdést. „Szerinted a hörcsögök termelnek oxigént?” – „Igen. Minden bizonnyal” – hangzik a válasz. Richter Tamás táborlakó örül. A vacsoránál váltig állította, hogy ő ezt bizony olvasta valahol. Most már megnyugodhat. A kereső biztos, hogy kidob egy találatot, nem is akárki szájából. Persze Tamás mosolyát látva Kemény István valószínűleg azt gondolja magában: Ugye tudod, hogy tévedek?

SZOMBAT

Erdélyi Dávid: Aki a csípőset szereti, rossz ember nem lehet

Fél nyolckor ébredek, rövid üresjárat a reggeliig. Az étkezde felé azon agyalok, mit olvassak fel a gálán. Egy vers és egy novella elég vérszegény lenne. Sajtkrémes szendvicset nyammogva jut eszembe egy új vers ötlete, a reggelit előbb is fejezem be, visszaszaladok a táborba körmölni. Némi szenvedés után elkészül a prototípus, kicsit hagyom leüledni.

Ebédig még van egy jó óra, lézengek, feszült vagyok az este miatt. Egyre több autó érkezik, valami rokon találkozó lehet, vagy baráti társaság plusz családok.

Végre ebéd, ez megnyugtat valamennyire, ha mondjuk vadmacskákból fejlődtünk volna ki, akkor a vadászatra való felkészülés lenne ilyen hatással, de mivel zsákmányállatok vagyunk, az evéstől lazulunk el. Ekkor csatlakozik hozzánk Kukorelly Endre, bemutatkozik, kezét fogunk, hetykén dobja a levesbe az Erős Pistát. Ez fontos, aki szereti a csípőset, rossz ember nem lehet. Táborba vissza, szeminárium, még egyszer átnézzük a verseket, meg az egy novellát, kijavítgatom az újat, letisztázom külön papírra.

Kukorelly előadása négy körül kezdődik. Jegyzetelni kell, mert különben az ember mellett elszáll az információ, mondja. Kiemelt téma az irodalom mint közösség, és az irodalom közösségi szerepvállalása. De hasznos tippeket kapunk arról is, hogyan távolítsuk el magunkat az írásoktól, és ha ezt megtesszük, kilöki magából a hibákat. Beszélünk a képviselők alapvető etikettjéről, vagy annak hiányáról. Megtudjuk, Kukorelly kreatív írás szemináriumokat tart hetente, őstől újra. Ezt lelkesen felírom. Ajánl Mikszáth-írásokat és, hogy nézzük meg milyen volt régen a Mozgó Világ, a hetvenes évek közepétől a nyolcvanas évek elejéig.

Vacsora után az utolsó simítások, a tűzrakó helyet ideiglenesen elfoglalták újdonsült szomszédaink, az egyik gyerek citromos sört kortyolgat, lehet vagy tíz. Végül is nincs benne sok alkohol, ráadásul finom is, nem hibáztatom.

A hely végül felszabadul, leülünk, én olvasok először. Miután megkönnyebbültem, a többiekét hallgatom. Richter Tamás írása a hallucinált foci rejtelmeiről harmadik hallgatásra is fergeteges. Németh Dorka kellő ironiával megírt randisztorija telitalálat, Tokos Bianka játékos versei is bravúrosak. Mindenki érzi, ők lesznek a favoritok. Mikor a zsűri kritikáját hallgatjuk, és fel-fel sejlik, hogy volt három kiemelkedő írás, már kétség sincs. Furcsa büszkeséggel tölt el az ő kitüntetésük. Ők mind az Ir(t)ÁS első generációjából vannak, és amit elértek, az egy év kemény munkájának gyümölcse. Ez arra inspirál, hogy jobb legyek: már biztosan tudom, hogy eljárók azokra a heti szemináriumokra, a rendhagyó Ir(t)ÁS-okra havonta egyszer, és rengeteg kortársat is fogok olvasni. Az ajándékkönyvek ezt némileg leegyszerűsítik (e sorok írója itt köszönné meg az ajándékkönyveket a Magvetőnek és a JAK-nak). A tűz mellett még hallgatjuk a JAK és a Szépírók Társasága eredettörténetét, a JAK-tábor hagyományait, ahova meg is invitálnak. Ha kihevertem ezt a hetet, talán oda is megyek. Gondolataim már rég elhagyták a Mogyoró-hegyet, az elkövetkező év feladataim agyalok.

Mácsadi Orsolya: ÍR(T)UNK

Minden erőfeszitésem ellenére kénytelen vagyok tudomásul venni, hogy továbbra sem megy ez a koránkelés. Épp mikor már betonkemény ágyamon majdnem eltalálom a tökéletes szöveget az álomba merüléshez, megszólal a mobilom, kis szemtelen ébresztőórám hangja, de villámgyorsan lenyomom úgy, mintha épp magam elől akarnám eltitkolni, hogy már hét harminc van.

Csak még öt percet, légszi, kérlelem magam, aztán bevillan, hogy ki kéne menni a fürdőszobába. De már megelőzött valaki. A csudába. Reccsen a lépcső, toporgás, kopogás fölöttünk és az ajtónk előtt, ébred a tábor. Álmos, bágyadt tekintetek fogadnak a folyosón, de a hozzájuk tartozó arcokon barátságos mosoly tűnik fel. Jó reggelt! – köszön ki-ki a maga módján, halkán, de csengőn, vagy épp dörögve. Váltunk egymással pár szót, amíg várakozunk, *tényleg, a tavalyi darázstámadáshoz képest semmi ez a kis affér a szúnyogokkal,* meg szóba kerül, hogy ma este gála, én pedig bevallom, hogy még fogalmam sincs, mit akarok felolvasni.

Egy reggeli erejéig még csatlakozik hozzánk Kemény István, a tegnapi beszélgetés után nálunk töltötte az estét. Rugózó léptekkel jön be az étterem ajtaján, a másik asztalhoz ül le. Mi hiányoljuk a diákcsemegét, próbáljuk megfejteni, hogy körözött-e vagy vajkrém az, amit kaptunk, Kemény látszólag nem panaszkodik, nevetgélnek Kingáék.

Reggeli után megbeszéljük a netnaplókat, megegyezünk abban, hogy megint ÍR(T)Ani kéne valamit, na, nem a rovarokat vagy a jókedvet, csak a tintahiányos sorokat a füzeteken, jegyzetlapokon. A szemináriumunkon még dolgoztatunk a heti feladatokon. Én is nekiesek a szakítás dialógomnak, valami nem az igazi benne, nézem a szavakat, hátha bevillan. Megkérdeztem Kingát, ő rögtön segít, igazi pótmamám ő írás téren, aztán megszületik a választás is, mi hangozzon el a tábortűznél.

Munka után édes a pihenés, na meg az evés – rántott hús van sültkrumplival (ezt a szerdai Egressy Zoltános beszélgetés alatt mennyit hiányoltuk). Késni késett, de nem múltott, így is örültünk neki, nem különben Kukorelly Endrének, aki még a „fellépése” előtt csatlakozott hozzánk már ebédre. Délután Tibi kérdezi, ő lelkesen válaszolgat, nagyon közvetlen, minket is ellát jótanácsokkal.

Marad zsúrizni is, két fiatal – Hevesi Judit és Gaborják Ádám – társaságában, ott már kritikusabb, de észrevételei helytállóak. Mindhárman véleményezik mindenki felolvasott műveit. Másért nem, legfeljebb a közben ismét előtörő szúnyogok miatt kell aggódni, ma azonban láthatóan kevesebb van, talán a hét végére sikerült is KIÍR(T)ANunk őket, haha. Remek írások születnek, sokféle stílus, sok pici világ a tűz körül, de senki nem fárad bele a hallgatásba. Végül meglepetés, kiérdemelt (?) könyvjutalom: sok-sok kiváló kortárs

Magvetős könyv és JAK-füzet. Egy szuper nap befejezése, azaz dehogy, Endrével még hajnali egyig kultúráról, művészetről, tanításról szól a diskurzus, aztán mikor végképp nincs már ember a favágáshoz, lassan mi is felállunk.

Már későre jár, de még kicsit összerámozok. Bepakolom a könyveket, képletesen az emlékeket, amiket itt a táborban szereztem. Míg el nem alszom, utoljára kinyitom az egyik új kötetet és belelapozok. Kicsit szomorú vagyok, de egyben biztos – ez a hét nagyszerű volt, jót ír(TU)NK együtt.

VASÁRNAP

Tokos Bianka: Tábor vége, fuss el véle

Elérkezett az utolsó tábori nap. Hogy stílusosan fogalmazzak, a képzeletbeli „táborkönyv” utolsó lapjait „olvassuk”. Mára egy picit megfogyatkozott a létszám, így a reggelinél még családiasabb volt a hangulat, mint eddig. Aprópó, reggeli. A héten először svédasztal várt minket, ízletesen megpakolt tálak, tele szalámmal, sajttal és zöldségekkel, ezekhez később rántotta is csatlakozott. Hát igen, meg kell adni a módját, ez az utolsó.

Már mindenki pakol, egyeztet a szülőkkal az érkezésről, távozásról. Ma már nem jön vendég, de egy program még hátra van. Kinga beszél nekünk gyerekirodalomról, trendekről, érdekességekről. Arra kér minket, hogy soroljuk fel a kedvenc meséinket, illetve olyan történeteket, amiket nekünk meséltek. Elő is kerülnek a régi figurák: *Donald kacsa*, *Rémusz bácsi meséi* és *Kippkopp*. Megvizsgáljuk a mai gyerekkönyvek kinézetét, és megállapítjuk, hogy a régi, kedvenc mesék felújítása, újrakiadása mellett rengeteg az újdonság, és főszerepben a merészség. De vajon mit tartalmazhat egy gyerekkönyv? Milyen komolyabb témákat feszegethet a gyerekek nyelvén megfogalmazva? Előkerül a tesó-ügy, a válás, a betegségek feldolgozása, vagy éppen a kisgyermekkori túlsúly és az emiatti csúfolódás problémája is, például Lenka történetében. Beszélünk arról is, hogy mennyire fontos a címadás, illetve a megfelelő reklám az egyes könyveknél, bár nem mindig ez a döntő. Megnézzük a *Claude-könyvek* kisfilmjét, amiben természetesen a franciasapkás kutya is feltűnik. Kinga megmutatja nekünk a *Garmann nyara* című kötetet, aminek a borítóján egy ijesztő kisfiúval találkozunk, a könyv mégis sikeres, mert érdekes a téma: az iskola előtti utolsó nyár, és az idegesítő nagynénik. Aztán felfedezzük a gyerekkönyv-katalógusban a hatalmas kínálatot, és ámulunk azon, hogy milyen színes a választék, szó szerint.

Az előadás után az emberek lassan hazaszállingóznak. Az ország különböző pontjaira utaznak vissza a táborlakók. Még mindenki benéz az ágyak mögé, nincs-e beesve valami értékes könyv vagy írás, aztán indulás.

Az idei tábor is emlékezetes marad, amolyan egész éves téma. Az egy hétbe zsúfolt rengeteg beszélgetés, élmény, eszmecsere még sokáig eszembe fog jutni, ebben biztos vagyok. Tóth Krisztina szavai a kezdetről, Géczi tanár úr gondolatai az esszéről, a Szabó T. Anna–Dragomán házaspár vívódása az alkotásfolyamatról, Egressy Zoltán *Sültkrumpli*-ja, Esterházy Péter közvetlensége, Kemény István felolvasása, Kukorelly Endre jótanácsai, na és persze a könyvszakmai beszélgetések Kolosi Tamással és Matyi Dezsővel. De nem csak az irodalmi része, hanem más is: a zsíroskenyér hagymával, a tábortűzek, az éjszakai bagoly, az oxigént nem termelő nem létező hörcsög, a cigarettafüst stb. Ir(T)ás tábor. Jövőre, ugyanitt.

Az írásokért a táborlakókat, valamint Csapody Kingát
illeti köszönet

Fotó: Csapody Kinga

Irodalom az Ördögkatlanban

Atavalyi Ördögkatlan megható élménye volt Törőcsik Mari (az egyik védnök) beszéde és a Cseh Tamás (a másik védnök) tiszteletére felállított, a fesztivál ideje alatt végig működő színpad, ahol bárki énekelhetett tőle dalokat. Az idei megnyitóra Törőcsik nem jött el, viszont – szerencsére a „mezítlábas fesztiválokon” is van Skype-kapcsolat – Bérczes László segítségével a nyitány teljes közönsége „beszélhetett” vele telefonon. Törőcsik azt mondta, szereti a fesztivált, mert aki ide jár, az „nem normális”.

Az idei – szám szerint az ötödik – Ördögkatlan Fesztivál díszvendégei Beck Zoltán, Böröcz András, a Pintér Béla Társulat, Ruttkai Bori, valamint felvidéki és francia művészek voltak, és a korábbi évekhez képest lényegesen nagyobb programválasztékkal rukkolt elő. A szervezők (Bérczes László, Kiss Móni) minden évben elmondják, leírják, hogy a fő szempont nem a profit, hanem a fesztivál „mezítlábaságának” megőrzése. Éppen ettől olyan népszerű a fesztivál, hogy a legkülönbözőbb korosztályokhoz tartozók nem sajnálnak óráig sorban állni az esti előadások látogatására feljogosító sorszámokért. Holott az ez évi Katlanon valóban pokoli meleg volt.

A megnyitón máris premiért láthattunk: Ferenczi György zenéjével mutatták be a kaposvári Csiky Gergely Színház és az Ördögkatlan közös produkcióját, A helység kalapácsát. Szabó Máté rendezése egy szakadt furgont tett meg „kocsiszínpadnak”, ami kifejezetten jól illett a nagyharsányi Narancsligethez, egyszerre idézve fel valamiféle Woodstock-érzést és a vásári komédiázás hangulatát. A jármű felváltva börtön, kocsmá és szerelmi fészkek, innen indul Fejenagy kálváriája, ide tér vissza Erzsókkal kibékülve a darab végén. A szöveg paródiaszerűségén túl maga a színpadi megvalósítás is karikatúra, a Petőfi-költemény esetleges idejétmúltságát ötletesen simítja el a rendezés olyan aktualizáltan rusztikus elemekkel, mint hogy a bíró figurája igazi falusi futballbíró, a környezet és a hangulat pedig akár mai, vidéki életképet is idézhet. A szereplők olykor körbefutják a nézőteret, bevonva ezzel az ott lévőket. A színpadi szövegen (Hársing Hilda munkája) jól átütnek a még ismertebb, más költeményekből származó petőfi poénok és intertextuális utalások; talán ezek váltják ki a legtöbb derűtséget, ezeket – annak ellenére, hogy a tér hatalmas, a hangosítás pedig kissé erőtlensé – mindenki érti. A zene telitalálat, aki ismeri Ferenczi 2006-os Petőfi-lemezét, tudja, mire számíthat. A dalbetétek sikerrel dobják fel a nagy térben olykor nehezen követhető klasszikus szöveget.

A fesztivál többi napján számos helyszínen láthattunk még irodalmi programokat. A nagyharsányi Narancsligetben Cseh Tamás Archívumot rendeztek be, ahol a kiállítás mellett minden nap más film/beszélgetés/program zajlott. A 30Y pólógyárnak köszönhetően néhány napon belül a szokásosnál több Örkény- és Csáth Géza-pólót viselő emberrel lehetett találkozni. Népszerűek voltak a Kisharsány feletti Vylyan Teraszon a Jelenkor beszélgetései, Parti Nagy Lajos és

Kőrösi Zoltán vendégszereplésével, és a verskoncertek – a Kaláka és Rátóti Zoltán Szabó Lőrinc-estje, Az ördög hárfái Sebő Ferenc-est kaposvári színeszhanglatokkal.

Parti Nagy Lajos új kötetéből, a Fülkeforr és vidékéből olvasott fel. Elmondta, hogy a népmesei nyelvezet motivációja egyrészt az, hogy szereti ezt a regisztert, másrészt a verbális paródia jól kifejezi a körülöttünk történő dolgok abszurditását. A beszélgetést vezető Ágoston Zoltán felvetésére, miszerint a kontextus, a groteskség Örökényt idézi, a költő azt válaszolta, hogy a történetek a társadalmi valóságból táplálkoznak, bizonyos szempontból terápiás írásoknak is tekinthetők, mert az állampolgári lelkiismeretből, az „én nem fogom be pörös számat“ hozzáállásból születtek. Parti Nagy szerint a sok „rossz“ között jelenlévő „jó“ az, hogy a kötet iránt érdeklődők újra olvashatnak a sorok között, ami, úgy tűnik, zsigerien a magyar olvasók „perverzitása“. Mindebben pedig az a legérdekesebb, hogy szinte alig kell hozzányúlania a szerzőnek a mai magyar közbeszédhez, mert az már önmagában is parodisztikus. A közönség ezután nagy derűtséggel hallgatta végig az „*I am F*“ című írást.

Szombaton Takács Katalin Tóth Krisztina-estjére került sor a Vylyan pince előterében. A szerető álma novella- és versgyűjtemény táncbetétekkel és megzenésített szövegekkel. Narratíva nincs, a közel egyórás műsorban fel-felvillannak különböző írások, a közös vonás mindegyikben talán a női elbeszélő, a „szerető“. Egy kicsivel több ironia (mint például a zenészek által előadott Letölthető csengőhangok) jót tenne a műsornak, de Takács Kati nagyon autentikus és magával ragadó előadó. (Az est egyben ősbemutató volt, ősztil a budapesti Rózsavölgyi Szalonban látható.)

Palkonyán kaptak helyet a Kikötő Online programjai, így a Katona József Színháznak a Művészetek Völgyében is bemutatott *Hullám és gumikötél* című, Szabó Lőrinc szerelmi életével és költészetével foglalkozó előadása is. Pénteken bemutatták Balogh Robert *Hárompercek* című novelláskötetét, aznap este pedig Valcz Péter, a KOMA társulat tagja adta elő *Rézbagoly* című beavató nyelvtanóráját a magyar nyelv szépségeiről. A Nádasdy Ádám gondolatai mentén haladó egy órában a hallgatók ízelítőt kaphattak olyan nyelvi-irodalmi különlegességekből, mint az Ómagyar Mária-siralom jelbeszédés előadása, a Varró Dániel-féle *Változatok egy gyerekdalra* vagy Orbán János Dénes *Misimackója*. Az est vezérfonala a magyar nyelv szépsége iránti rajongás, igazi beavató játék.

A Katlanban az idén felléptek még a környékbeli slammerek (Slam Poetry Táború, több napon át), Artner Sisso pedig többször „moderált“ beszélgetést Beck Zolival és független színházi emberekkel, szerzőkkel. Képviseltette magát a KUPÉ folyóirat, valamint a gyerekeknek is jutott irodalom többek között Halász Judit és a MárkusZínház révén. Az évről évre bővülő, mindenféle művészeti ágat felölelő programoknak, sajnos, csak a töredékén lehet részt venni. A teljes „láttelepet“ még – pedig nagyon igényeztetek – az Ördögkatlan naprakész bloggercsapata sem tudta biztosítani. (link: <http://www.ordogkatlan.hu/search/label/katlanblog%202012>). De ez így van rendben.

Oroszlán Anikó

Londonban a költészetnek is Olimpiát rendeztek: a Poetry Parnassus elnevezésű nagyszabású nemzetközi fesztiválon Magyarországot Lehóczky Ágnes Angliában élő magyar költő és egyetemi tanár képviselte. A fiatal alkotóval a rendezvényről és angliai életéről beszélgettünk.

Költők Olimpiája

Beszélgetés Lehóczky Ágnessel

Verseső helikopterről

– Mekkora súlya van a Poetry Parnassus című rendezvénynek a nagy-britanniai illetve a nemzetközi irodalmi életben? Hogyan kapcsolódik az Olimpiához, és Te hogyan kerültél a résztvevők közé?

– A Poetry Parnassus ötlete Simon Armitage költő fejében született meg, körülbelül két évvel ezelőtt. Először talán csak egy félig tréfás ötlet volt, de mivel a Southbank Centre Londonban rábólintott, végül „komollyá”, majd a végén valóra is vált. A verses program része volt a június 21-én indult „London 2012” fesztiválnak és az Olimpiához kapcsolódó kulturális rendezvénysorozatnak. Azért tűnt először megvalósíthatatlannak, mert maga a gondolat, hogy a világ tényleg minden országából meghívjanak egy költőt, és megszervezzék a világ eddigi legnagyobb költőtalálkozóját, túl ambíciózus vállalkozás lett volna – beleértve a politikai, így a vízzummal adódó esetleges problémákat, számos irodalmi szervezet anyagi támogatását, és persze a fesztivál finanszírozását az utaztatástól a szállás-étkeztetésig. 2011 novembere táján Simon Armitage a Guardianen és talán a BBC egyik fő rádiós csatornáján keresztül a világ segítségét kérte, szó szerint. Azzal a kéréssel fordult a Föld minden országához, hogy internetes portálokon vagy akár lapokban is szavazzanak meg, jelöljenek 1–3 költőt, akiket szívesen látnának, mint országuk reprezentálás irodalmi

alakját, alakjait. Simon nem Nobel-díjasokat keresett (bár a fesztiválnak végül két Nobel-díjasa is volt), hanem egyszerűen elhívatott írókat. Úgy tudom, nem a szavazatok száma, hanem a költői életrajzok minősége számított. Így kerülhetett az enyém is a bírák elé, fogalmam nincs, kik szavaztak rám. Utána jött a telefon valamikor december táján Anna Selbytől, aki az esemény egyik fő rendezője és a kiválasztási folyamat kulcsfigurája volt. Simon Armitage szerint valószínűleg ez volt talán a világ legnagyobb szabású nemzetközi irodalmi fesztiválja.

– *Milyen programok szerepeltek ezen az eseményen, s Te melyeken vettél részt?*

– A fesztivál egy egész hétig tartott: az előadásoktól a felolvasóestekig minden jelen volt, ami egy kicsit is a költészethez kapcsolódik; a fordítói műhelytől a kerti költészeti matinéig; ebédidőben a Southbank Centre tetőteraszán nemzetközi témákat vitattak meg; rádiófelvételek, verseső helikopterről a Temze partján, könyvbemutatók, fordításelméleti diskurzusok, fordítók, költők, olvasók találkozása, Nagy-Britannia irodalmi szervezeteinek gigantikus reprezentációja... A lista szinte befejezhetetlen, állófogadások, kulturális lapok bemutatói... A legérdekesebb az volt, hogy az események többsége a publikum számára ingyenes volt. Mivel a program reggeltől estig tartott egy héten keresztül, megpróbáltam a lehető legtöbb eseményen részt venni. Ami a feladatokat illeti, egy kétórás versíró műhellyel és egy felolvasással képviseltem Magyarországot a Southbank Centre színpadán. A műhelymunka jól sikerült: többen külön is megköszönték, milyen sokat tanultak. Ennek nagyon örültem. A felolvasásom az utolsó nap zajlott le a Clore Ballroom színpadán. Egy jóképű görög műfordító kicsit bele is szeretett a verseimbe és eltervezte, hogy lefordítja őket. Meglátjuk, meddig tart a lelkesedése.

– *Érdekli a londoni közönséget a magyarországi irodalom, nem csak valami „rezervátumként” tekintenek rá?*

– A kérdés az, hogy maga a költészet mennyire érdekli egy ország olvasótáborát, illetve, hogy van-e egyáltalán olvasóközönsége egy országnak. Ha van, akkor már az idegen nyelven írt irodalomnak is van esélye. Nagy-Britanniában hatalmas ez a közönség, és a költészet világa, talán mint mindenütt, igen kompetitív. Ebben a versenyben kell a műfordításban megjelent magyar nyelven írott szépirodalmi műveknek részt venni, és ez nem könnyű feladat. De érdeklődés, az természetesen van. Sok minden függ attól is, hol jelent meg, ki adta ki az adott fordításokat. Az a benyomásom, hogy ha a magyar nyelven írott és angolra fordított műveket angliai kiadó jelenteti meg, akkor sokkal nagyobb az esély arra, hogy magukra vonják a figyelmet. Mind

a Bloodaxe-nek, mind pedig az Arc Kiadónak nagy szerepe van a magyar irodalom angliai reprezentációjában, ahogyan költőknek és fordítóknak is, mint pl. George Szirtesnek, Gömöri Györgynek vagy Zollmann Péternek. Állítólag a Nagy-Britanniában megjelent könyveknek mindössze 1–3 százaléka műfordítás. Ez riasztóan alacsony arány. Mégis van ok a reményre. Éppen a londoni Parnasszus volt a példa arra, hogy az embereket érdeklí más nemzetek irodalma, más nemzetek nyelve, csak éppen Angliában kevés a kiadó, aki ezzel szívesen foglalkozna, és az erre fordított pénz. Fordító viszont rengeteg van. Én optimista vagyok.

– *Voltak-e olyan magyar szerzők, kiadók, akik kiemelten hangsúlyosan szerepeltek a programban?*

– Mivel minden országnak csak egy reprezentánsa lehetett, ezért így én a fentebb említett két programmal képviseltem a magyar költészetet. Mivel a hét rövid volt és a költők száma nagy (összesen 170 reprezentáns költőt és még legalább fele ennyi brit költőt beleszámítva), többre nem volt lehetőség, de remélem, „megcselekedtem, amit...”.

Új „emigránsok”

– *Te már egy egészen új generációját képviseled a nyugati magyar irodalomnak, mint a „klasszikus” emigráns nemzedék. Van-e párbeszéd a generációk között?*

– A Parnasszuson legtöbbünk ugyanazt, vagy hasonló korosztályt képviselt és nagyon érdekes volt, hogy a legfontosabb irodalmi, irodalompolitikai, poétikai, irodalomelméleti, illetve nemzedéki kérdések mennyire univerzálisak, bárhol is származik az író, legyen az Burma, Szerbia, Kanada, Mexikó vagy Magyarország. Persze, vannak és voltak ellentétek, de nagy általánosságban így igaz. A párbeszéd a közvetlenül előtte járó generációval egy kicsit mindig nehezebb, mint, mindjuk az azt megelőzővel, és a fiatalabb nemzedék egy kicsit mindig „jobban tudja”. Csak a magam nevében beszélhetek. A jó, a zseniális költészetet én mindig példaként tartom magam előtt.

– *A Könyvhéten Ferdinandy György megnyitó beszédében a nyugati (emigráns) magyar irodalom lassú eltűnéséről beszélt. Hogy látod: van-e utánpótlás, vagy ahhoz túl kevesen vagytok, hogy közösséget alkossatok?*

– Ez a kérdés sokkal bonyolultabb, mint az ember gondolná. Az „emigráns” fogalom, mint olyan, történelmi, politikai okok miatt

valóban eltűnőben van. Az én nemzedékem már nem kényszerből él kinn Nagy-Britanniában. Én például az egyetem után „kint ragadtam“, utána jött a Master-fokozat megszerzése és a Phd, a könyvírás angol nyelven, publikáció, egyetemi tanárság. Itt már inkább arról van szó, hogyan lehetséges egy magyarnak részt venni az angliai irodalmi életben, hogyan tudunk párbeszédbe lépni az angol nyelven alkotókkal, egyszerre hogyan lehet a körön belül is és kívül is állni, hogyan lehet a diskurzus közben a magyar irodalmat, gondolkodást protezsálni, illetve ezt megismertetni a világgal és akár fuzionálni is a nyugati gondolatrendszerrel. De ismerem a korábbi, úgynevezett emigráns nemzedéket is: többször találkoztam Gömöri Györggyel és Zollmann Péterrel, George Szirtessel pedig igen régi már az ismeretség. Ő nyolcéves korában menekült el Magyarországról. Azóta kinn él és angolul publikál, T. S. Eliot-díjas költő, az általa lefordított magyar műveknek végeleáthatatlan a listája. A londoni Magyar Kulturális Központnak, számtalan sok fantasztikus dolog mellett, ebben a közösségalkotásban nagyon nagy szerepe van. Ha már megemlítettem a londoni Kulturális Központot, akkor hadd tegyem hozzá, hogy mindkét angol nyelven írt kötetem, mind pedig a doktori disszertációból készült akadémiai könyvem bemutatásának ők adtak otthont. Nagyon hálás vagyok nekik (hadd említsem meg Végh Gyöngyit személyesen is), támogatásukat már évek óta élvezem.

– *Magyar vagy angliai költőnek tekinted magad?*

– Bár egy évben háromszor is hazautazom, az év nagy részét Angliában töltöm. Így többet írok angolul, mint magyarul, de amikor otthon vagyok hosszabb időre, ezt igyekszem behozni. Nem mindig sikerül, persze, és ez frusztrál, de ugyanakkor úgy gondolom, egyszerre minden nem lehetséges. Ha lesz időm, talán behozom az elmaradásokat, ami a magyar verseket illeti. Magyar költőnek tartom magam, aki angolul is és magyarul is ír. Volt már ilyen, nem is egy, az irodalom történetében, nincs ebben igazán semmi különös.

Magyar angoltanár Angliában

– *Mikor kerültél Norwichba és mivel foglalkozol most? Szerencsésnek ítéled a sorsod alakulását?*

– A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészkarán 2001-ben fejeztem be a tanulmányaim és diplomát szereztem magyar–angol szakon. A történet hosszú, de mivel gyakorolni akartam az angol nyelvet, „kiszaladtam“ Angliába egy rövid időre. Nem terveztem a

kinti karriert. De mégis, úgy alakult, hogy tanári állást kaptam egy gimnáziumban, majd felvettek a Kelet-Angliai Egyetemre Master-képzésre, ami nagy dolog volt. Utána a Phd már magától értetődő volt. Nagy szerencsém volt, mert sikerült egyetemi állást találni szinte azonnal a Sheffieldi Egyetemen 2010-ben. A Master után nem sokkal 2008-ban megjelent első angol nyelven írott kötetem is, majd a következő 2011-ben. A doktori disszertációm is sikerült kiadni Angliában, amit Nemes Nagy Ágnes életművéről írtam angol nyelven. Bár a szerencse nagy szerepet játszik az életemben, de a családom, az otthoni és angliai barátok állandó támogatása, a gondviselés, no meg a kemény munka nélkül a szerencse nem sok mindenre lett volna elég.

– *Volt-e ottani szakmai pályafutásod alatt emlékezetesen pozitív vagy negatív élményed?*

– A legkegyetlenebb élmény talán a gimnáziumi tanítás volt. Angliában nem egy leányálom középiskolában tanítani. Az első két év nagyon kemény volt. A gyerekek rengeteg energiát igényelnek, az óraszám nagyon magas, legalábbis nekem úgy tűnt. Mindenesetre sikerült váltanom. Az egyetemi szintű tanítás, azt hiszem, az én igazi hivatásom. A pénz, a gazdagság nem volt meghatározó eleme az itteni, angliai pályámnak. De nagyon sok pozitív élményem volt és van is azóta is. A Sheffieldi Egyetem, a kollégák és a főnökeim belém vetett bizalma nagyon hízog számomra és sokat segít abban, hogy otthon érezzem magam. A diákok fantasztikusak. A Cambridge-i Egyetem Jane Martin költői díját elnyerni nagyon nagy élmény volt, és mivel én állandóan kételyektől gyötrődöm, ez sokat segített abban, hogy jobban higgyek az általam választott életútban. A Norwichi Egyetem Master-kurzusa talán életre szóló barátságokkal ajándékozott meg. A PhD nélkül nem kaptam volna egyetemi állást. Sok mindenkinek sok mindenért hálás vagyok, ez a lista is befejezhetetlen...

– *Milyen alapvető különbségeket látsz az angliai és a magyarországi kulturális/irodalmi élet között? Az itthoni, erről nyilván tudsz, erősen megosztott, innen sokszor látszik jóval békésebbnek a külföldi terep. S ha már itt tartunk: miként látszik onnan nézve a hazai helyzet?*

– Skizma mindenhol előfordul. Magyarországon, mivel sokkal kisebb az ország, intenzívebb, illetve intenzívebbnek látszik ez a szakadás. De sokat tudnék mesélni az angliai körök feszültségeiről, amennyire én belelátok. Odahaza a helyzetet a politika sajnos mindig csak erősítette vagy provokálta/produkálta. Angliában, ha nem is ennyire egyértelműek az ellentétek, a különböző írói körök már igen egyértelműen rajzolódnak ki, amelyeken belül egyes körök zártak, mások nyitottabbak. Én nem vagyok ezeknek a szakadásoknak híve,

sem otthon, sem Angliában. Szerintem a nyitottság és a diskurzusra való készség alapvető fontosságú a mai világban. Ezzel nem mondok semmi újat. De a zártság nem alapvető költői, hanem alapvető emberi gyarlóság. Ezért nem jutunk soha egyről a kettőre.

– *Mik a kötet- és egyéb terveid a közeljövőben? Gondolkodtál esetleg hazatelepülésen?*

– Az egyetemi munka jelenleg nagyon lefoglal. Legutóbbi kötetem 2011-ben jelent meg angolul, de már a következő kötetnek talán a felével elkészültem. Hosszabb-rövidebb esszéim, cikkeim, verseim is megjelennek, aminek nagyon örülök. Számos felkérési munkám is van. Következő verseskötetem talán egy-két év múlva készül el Angliában. De mindeközben persze gondolkodom egy újabb magyar nyelven megjelenő köteten, mivel az első két könyv magyarul jelent meg otthon, és időnként odahaza is publikálok. Ha időm engedi, talán ezt a tervezett kötetet is befejezhetem pár éven belül, és ha van rá kereslet és kiadó, akkor újabb magyar kötetet ünnepelehetek. Ez nagyon sokat jelentene nekem.

Lehóczky Ágnes 2001-ben szerzett diplomát a Pázmány Péter Katolikus Egyetem magyar–angol szakán. 2006-ban a Kelet-Angliai Egyetem kreatív írás szakán szerzett mesterfokú diplomát, majd doktori címet. Tavaly elnyerte a Jane Martin Poetry Prize nivós cambridge-i díját. Az elmúlt években a Londoni Magyar Kulturális Központ többször adott otthont köteteknek bemutatójához. Jelenleg a Sheffieldi Egyetemen tanít kreatív írást.

Első verseskötete az Ikszedik stáció (2000), melyet követett a Medalion (2002), a Budapest to Babel (2011) és a Rememberer (2012). Két magyar nyelvű kötetét az Universitas jelentette meg, míg az angol nyelvű kötetek az Egg Box Publishing kiadó gondozásában láttak napvilágot Angliában. 2011-ben Nemes Nagy Ágnesről írt angol nyelvű esszékötetét a Cambridge Scholars Publishing jelentette meg Poetry, the Geometry of the Living Substance címmel. 2010-ben a Norwichi Fesztivál felkérésére írta librettóját, amelyet az ezeréves norwichi katedrálisban kórusmű formájában adtak elő.

Laik Eszter

Száraz Miklós György regényei mellett számos album és művelődéstörténeti munka szerzője. A Könyvhét nyitónapján tavaly megjelent, *Mesés Magyarország* című albuma miniszterelnöki különdíjat kapott. Új tárcakötete kapcsán andalúziai kutyákról és a magyar valóságról kérdeztük.

„Az is ismerős, amerre soha nem jártam”

Beszélgetés Száraz Miklós
Györggyel

– *Amikor egyeztettük a beszélgetés helyszínét, azt mondtad, nem kedveled az olyan helyeket, ahol „nyüzsgönek” az írók, irodalmárok.*

– Eleve nem járok ilyen helyekre, ha csak tehetem, rendezvényekre sem megyek. Csak akkor, ha szavazni, lobbizni kell valami mellett, ha kifejezetten rám szólnak. Nem nyüzsgök író társaságban. Odáig nem megyek, hogy „untat”, de sokkal jobb például itt ülni úgy, hogy nem kell lesni, hol vannak ismerősök, hová kell köszönetni. Egy írónak kevés dolog tesz rosszabbat, mint állandóan írók között lenni. De ha például Kosztolányiékra gondolok, akkor ennek az ellenkezője igaz. De az más világ volt, más emberi kapcsolatok, más volt az írott szó súlya, jelentősége. Nekem jobban esik egy budai kiskocsmában ücsörögni.

– *Magad miként határoznád meg? Szépiró, történész, művelődéstörténész? A köteteid sorából hatalmas tudásanyag rajzolódik ki.*

– Feleannyira sem vagyok művelt, mint a könyveimből gondolható lenne. Az ember nem megtanulja a könyvei anyagát, hanem használja a megfelelő forrásokat, könyvtárakat. A művelődéstörténetben inkább azt kell tudni, hová kell nyúlni, ki a megfelelő forrás. Kinek higgyek, kinek nem. Én nem vagyok sem történész, sem művelődéstörténész – szépiró vagyok, szépiróként szemtelenkedem a területükre különösebb felelősség nélkül. Történész-régész-levéltárosként végeztem, kölyökkorom óta biztosnak látszott, hogy valami történelmi vagy régési

pálya lesz az enyém, aztán mégsem így alakult. Vonzott a fotózás, a filmrendezés, a rajzolás-festészet is. Kényszerből mondom azt: író vagyok. Egyébként próbáltam számba venni a saját könyveim: ha így számolom, tizenöt, ha úgy, huszonöt – ez utóbbi társszerzőkkel együtt, fotóalbumok írójaként is. Úgy húsz éve azt gondoltam, hogy egy-kettő, maximum három könyvet kellene megírni; na, ebben a tizenöt-húszban egy van ebből, és az egy regény.

– *Az első regényed?*

– Igen, *Az Ezüst macska*. Szeretem a másodikat is, a *Lovak a ködbent*, de *Az Ezüst macska* jobban hasonlít arra, amit szerettem volna.

– *Ehhez képest viszonylag régen jelent meg tőled szépirodalom.*

– Igaz, kicsit „kínlódom” mostanában. Több éve itt van a fejemben három könyv. Ezek hol egyé akarnak válni, hol még magukban is osztódnak. Ezekhez nemrégiben csatlakozott egy újabb könyv, amiről nem is sejtettem, hogy van vagy lesz: tavaly ősszel egy délvidéki újságba kértek tőlem egy ’56-os anyagot. Nem akartam másodközlést adni, így megírtam az *Apám és a jótevők* című szöveget – ehhez aztán még születtek új részek, ilyesféle munkacímekkel, mint *Apám és a rabbi*, *Apám és a románok*, *Apám és anyám anyja*, a huszadik résznél tartok, kétszáz ezer karakternél, nincs még szerkezet, nincs elbeszélő, nem tudom még a történet fő fonalát, írom ezt a nyers valamit, mert ömlik, és így lassan kezd elögomolyogni belőle egy családregényféle, kalandos, tele elmeháborodással.

– *Az Andalúziai kutyák című új tárcakötetted darabjai hogyan születtek? A könyvben nincs elő- vagy utószó, amelyben megemlítenéd az írások megjelenési helyét.*

– Ennek a kötetnek nagyon örülök, noha soha nem akartam publicisztika-kötetet csinálni. Nem titkolom, de nem is akarom az olvasó orrára kötni, hogy ezek a tárcák újságba készültek. Azt gondoltam, ha nem tudok olyan könyvet csinálni, amelyben mindegy, hol és mikor keletkeztek az írások, hogy tíz éve írtam őket vagy holnapután írnám meg, akkor nem érdemes összerakni a kötetet. Egyébként a többségük a Magyar Nemzetben jelent meg, a címadó darab, az *Andalúziai kutyák* az ÉS-ben, de még vagy négy-öt újságban is előfordultak elszórva. Én egyébként szépirodalomként tekintek rájuk, nem publicisztikaként, különben eszembe sem jutott volna kiadni őket. Ezek novellák. Tárcanovellák.

– *Viszont megjelenik bennük a személyességnek az a rétege, amely másutt nem tárulhat fel. Kiderül például, hogy egyszerre vagy született budapesti, de erdélyi és felvidéki gyökereid is nagyon meghatározók.*

– Érdekes, hogy a személyességet többen is említették a kötet megjelenése óta – ezt én nem tudtam, vagyis inkább sosem gondoltam rá. De a lányaim és a feleségem is azt mondták, „Jé, ebben benne van a fél életünk!”. A történeteket egymás mellé téve kiderült, hogy szépen összeáll belőlük az ág-bogas családfa, beleértve az erdélyi és a felvidéki ágat. Hiszek a gyakran emlegetett közhelyben, hogy ha az ember ismeri a gyökereit, akkor könnyebb az élete. Örülök, hogy nem úgy tetted fel a kérdést, hogy van-e felelőssége a magyar íróknak az erdélyiekért, felvidékiekért. Egyrészt azt gondolom, hogy van valamiféle felelősség, másrészt viszont ezt a felelősséget ne szabják ki. Vagy érzi valaki, vagy nem, vagy feltűnik az írásaiban, vagy nem. Nekem nem volt nagy választási lehetőségem, mert történész végzettséggel lehetetlen nem törődni a múlttal, a családi múlttal sem. Eleve érdekel a múlt. Apám, anyám, a nagyszüleim is számon tartották a nemzeti múltat, de a kisebb közösségi múltakat is: a dunavecseit, a kunt, a mezőberényit, a partiumit, az erdélyit, a rozsnyóit, a gömörít, a felvidékit... Én mindezt megörököltem és tudomásul vettem.

– *Egyik tárcádban leírod a jelenetet, amikor unokaöcséd bejelenti az áttelepülését, és a reakciódra indulatosan jegyzi meg, hogy neked fogalmad sincs, mit jelent ez.*

– Emlékszem erre a jelenetre: tényleg úgy jelentette be, hogy láttam, kínlódik. Szégyellte magát, nyilván az én reakciómtól is tartott. Ami egyébként az volt, hogy „Az Isten bassza meg, az Isten hozott.” Egyrészt tényleg úgy gondolom, hogy ne adjuk fel Székelyudvarhelyt, Marosvásárhelyt, Kolozsvárt, Rozsnyót, Zentát, másrészt hogyan is oszthatnék én innen Budapestről utasításokat? A saját unokaöcsémnek sem mondhattam mást a szilágykrasznai kocsmasztal mellett, ő viszont inkább a válaszmom első részére reagált. És teljesen igaza volt: mit tudhatok én az erdélyi, kisebbségi hétköznapi rosszkedvről, jókedvről, megaláztatásokról? Az ember igazán csak azt érti, érzi, amit a maga bőrén tapasztalt meg.

– *Egy távolabbi helyszín új „szereplőként” bukkan fel a tárcákban: Róma...*

– Egy ideig azt hittem, Granadánál nagyobb szerelem nem létezik. Aztán kiderült, Róma talán még jobban megfogott... Granada háttere, Andalúzia, a „kis Afrika Európában”, a sivatagi meleg, az erős zsidó–mór–spanyol–cigány keveredés annyira elérhető világot hozott létre, hogy csoda. Egzotikus világ az. Rómának nem az egzotikum a sajátossága, hanem a benne rejlő múlt a lenyűgöző. Amiről már gyerekkorunkban is tudtunk, olvastunk. Rómában az is ismerős, amit korábban soha nem láttam, ott is eligazodom, ahol soha nem jártam.

Minden ismerős: az emberek gesztusai, a kövek, a sarkok, utcák, az életmód... Minden otthonos. Ahogy Granada nincs Alhambra nélkül, úgy tartozik hozzá Rómához az ember. A lódörgő, kávé mellett ücsörgő, a tereferélő. És a város akkora, olyan gazdag, hogy esélyünk sincs megismerni.

– *Mesélj egy kicsit a kötet szimbolikussá nőő írásának hőseiről, az andalúziai kutyákról, akik nem ismerik a pórázt, a behízelgést, a rabságot. Mennyire köthető ez a magatartás Andalúziához?*

– Becsületszavamra azt a szöveget az ÉS-be annak idején kifejezetten az andalúziai kutyákról írtam. Megrázó volt az élmény Granadában. Hogy ott nem „bánnak“ sehogy a kutyákkal. A mi fogalmaink szerint nincsenek is gazdáik. Van egy otthonuk, egy család, akik kinyitják a kaput és beengedik, ha este hazamennek. De nem függnek a kutyáktól, és a kutyák sem a gazdáiktól. Ezt írtam meg. Tényleg a kutyákról. Nem parabolaként, nem hasonlatként. De amikor megjelent, nem lehetett nem érezni azt a sóvárgást, hogy kelet-közép-európai emberként milyen jó lenne gondtalan andalúziai kutyának lenni. Ezért is lett a központi és címadó darabja a kötetnek. És ha már így gondolom tovább: azért is tetszetek nekem pizszokul az andalúziai kutyák, mert nincs köztük kigyúrt-kopasz meg Barbiebaba, nem járnak edzőtermekbe, inkább egy jó ital mellett dumálnak, s ha nem is váltják meg a világot, jól érzik magukat, ráadásul a helyeiken nem különülnek el, este tizenegy után egy vendéglőben vagy kis bárban, amik nem a magyar bárók, inkább kiskocsmafélék, az egyik asztalnál nagyanyakorú néni kutyák, a másik asztalnál meg kölyökkutyák ülnek. Így együtt, nem elkülönülve. Az andalúziai kutyák, bár nem ugatnak, mégis ők a kontinens lehangosabb kutyái. Körbeveszik őket a cimborák, röhögcsélnek, tréfálkoznak, játszanak, szemlélődnek. Nem gyúrnak, nem görcsölnek. Élik az életet.

– *Most egy kicsit a „magyar kutyákról“. A kötet egyik legszellemesebb írása a Mi a magyal, amely egyszerre fricska a „mélymagyar“ nemzet-féltőknek, ugyanakkor hitet tesz a vitathatatlan értékek mellett. Minek a hatására született ez a vitriolos szöveg?*

– Az írásaim kapcsán kaptam már támadást mindkét oldalról. Volt, hogy ugyanazon írásért neveztek antiszemitának, és hogy be akarom hízelegni magam a zsidóknál... Ha a szokásos tárcarovatomban eleresztek valamit Horthyról, Szent Istvánról, székely rovásírásról, Szent Koronáról vagy Wass Albertről, akkor mindegy is, mit írok, valaki biztos, hogy nekem jön. Az egyiknek sok, a másiknak kevés. A Mi a magyal háttérében az lehetett, hogy bedühödhettem egy ilyen fejmosáson. Olykor igyekszem megfogalmazni a mi magyar kínjainkat.

Azokat a fájdalmakat, amik ma is égetőek. Mondjuk, Trianont vagy a magyarság leantiszemitázását. Nincs ma Magyarországon profi történész, aki ne tudná, hogy idegengyűlölőnek, cigánygyűlölőnek, nemzetiségi elnyomónak nevezni a magyarságot, az marhaság. Az az „ezeréves nemzetiségi elnyomás“, amiről nem kevesen oly lelkesen beszélnek, és ami úgy nagyjából 1867-től az első világháborúig létezett, önző és ostoba volt, de legvadabb pillanataiban is finomabb volt eszközeiben, mint ami Trianon után az utódállamokban velünk szemben mindennaposan megvalósult. A sumér–aszték–etruszk–baszk–örmény–magyar őrvölgöket akartam megfricskázni. Mert nem szeretem, ha lebecsülik, becsmérlik, hamisítják a magyar múltamat, de azt sem, ha olyan eszement marhaságokban akarnak kapaszkodót lelteni, amelyeket a tudomány régen helyre rakott, és amikre semmi szükségünk sincs, hiszen van helyette szebb, méltóságosabb, hősiebb és igazabb, ráadásul káros, veszélyes, mert visszaüt. Különben is úgy látom, hogy ahol nagylelkűségnek, megértésnek kellene munkálnia, ott ma mindkét oldalon sokszor a szűkkeblűség, érzéketlenség dolgozik. A fájdalmak: a Holokauszt, Trianon, a '45 utáni vérbíróságok, a csehszlovák–magyar lakosságcserégyezmény, a Maniu-gárda észak-erdélyi szereplése, a szárazajtai vérengzés, Újvidék vagy a szerbek borzalmas bácskai tettei nem versenyeztethetők. Ha megérteni sem vagyunk hajlandók a másik helyzetét, akkor nincs esély a fájdalomnak átérzésére sem, és gesztust tenni sem. Érdekes, hogy mindez valójában inkább az apám programja, aki ugyan Kossuth-díjas író volt, de sokszor mondta, hogy neki az írás pótcselekvés, igazából a politikus pálya lett volna az ő igazi terepe.

– *Mintha tudatosan nyúlnál a legkényesebb témákhoz. Cigányok, zsidóság, Erdély, Trianon...*

– Azért nyúlok ezekhez, mert ez izgat. A „legvadabb“ nézetek szerint a lakosság tíz százaléka cigány, de ha csak négy százalék, az is hatalmas tömegű ember, mégis úgy élünk egymás mellett, mintha idegen bolygókról jöttünk volna. Engem az a kérdés izgatott: hogyan lehet közelebb kerülni a másikhöz. Hogyan lehet megérteni. Akkor is, ha éppen nyomorban él, bűnöz, ellenszenves, taszító stb. Mert az nem az ember, hanem a helyzet, amiben van. A legfőbb szempont, hogyan lehet megtalálni a közöset, illetve, hogy hogyan változom én, például attól a pillanattól kezdve, hogy úgy döntök, csinálók egy ilyen témájú könyvet. A Trianon-könyvvel valójában egy terhet tettem le. Gyerekkoromban még beszélni sem lehetett róla, útlevelemmel utazhattunk anyám nővérekhez Erdélybe, háromévente. Naná, hogy általános iskolás korom óta gyűjtöttem minden, Trianonnal kapcsolatos írást és tárgyat. Aztán '89 után, amikor megjelent rengeteg Trianonról szóló szöveges könyv, én azt gondoltam, csinálók egy színes-szagos, giccses-fájdalmas Trianon-képeskönyvet. Ezzel én

„letudtam“ a témát. De azt hadd mondjam el a hivatásos történészek után sokadszor, hogy Trianon nem csak nekünk rossz. Az összes utódállamban, ha nem is egyforma mértékben, a demokratizálódás folyamatának egyik komoly akadályá.

– *A műveid olvasva az a benyomása az embernek: kicsusszansz minden ideológiai skatulyából. Sem a konzervatív-nemzetféltő gondolkodás nem jellemző rád, sem „szektásan“ liberális elveket nem vallasz. Mi vagy hát valójában?*

– Kénytelen vagyok ma Magyarországon nem „valamik mellett“, hanem „valamik ellenében“ meghatározni magam. Nem szeretem a nemzetek felettségét, nem szeretem, ha az országomat, a népemet, a múltamat, a székeket, a magyarság eredményeit, tetteit semmibe veszik. Miközben a büszkeség bizonyos változatai is veszélyesek. Egészséges ország, egészséges nép tudjon mulatni, mosolyogni éppen a legnagyobb hősein, szentjein, királyain is. Nem gondolom egészségesnek azt a társadalmi közeget, ahol bizonyos témákhoz nem szabad ironikusan nyúlni. Azt érzem: egyes kérdésekhez nem szabadon közelítünk, hanem görcsös haraggal, indulattal, ellenérzésekkel, negligálva másokat. Ostobaság, amikor a magyar történelmet lekicsinylően kudarcorozatnak állítják be, hiszen nem elfogultan szemlélve is teljesen egyértelmű, hogy nagy múltú, igen-igen sikeres nép vagyunk. De éppen ezért legalább ilyen irritáló, és ami még fontosabb, sokkal veszélyesebb, amikor erre válaszul mások meg előszedik a százötven évvel ezelőtti romantikát, a túlhaladott, pitiáner, ráadásul kisebbségi érzést tükröző, 19. századi retorikát.

– *A tárcakötettedben nem csak a kutyák fontos szereplők, de egy egész ciklust szánsz az állatokról szóló írásoknak. Vannak állataid?*

– Jé, most nem mondhatom, hogy – Természetesen. Gyerekkorom óta most fordul elő először, hogy nincsenek. Két évvel ezelőtt még volt kutyám, és előtte a gyerekeknek is folyton volt valami házi kedvencük, a hazavitt varjútól a halakig. Egy időben volt egy birtokom Észak-Magyarországon, ahol egyezséget kötöttem a szomszéddal, hogy az én területemen tarthatott birkákat, kecskéket. Most a nagyobbik lányomnak van kutyája, „aki“ olykor nálam dekkol, remélem, mindkettőnk meglelégedésére.

– *Azt mondtad, jó, ha mielőbb megcsináljuk az interjút, hogy „elhúzhass“ a városból. Hová szoktál elmenekülni?*

– Olykor Erdélybe, olykor a Felvidékre vagy az Aggteleki-karsztba. Egy időben sűrűn a Balaton-felvidékre. Előfordult, hogy heteket

töltöttem egyedül Katalóniában vagy egy görög szigeten. Hogy most hová lenne jó menni? Zalacsányba vagy Dunavecseré. Esetleg Orosházára, ahol a harmadik nagyapám született. Elképesztő régen, 1872-ben. Jó volna körülnézni ott, ahol valaha járt-kelt, ahol két évtizeden át országgyűlési képviselőnek is megválasztották. Leginkább mégis Szilágykrasznára kéne utazni, Babus nénémhez. Az anyai nagynénémhez. Ünnepelni. Éppen ma kilencvenéves.

Száraz Miklós György Budapesten született 1958. május 19-én. Az egyetemet az ELTE Bölcsészkarán, történelem és levéltár szakon végezte (belekóstolt a régészetbe is). Elszórtan, különböző álneveken megjelent néhány írása korábban is, valójában 1991-től ír és publikál rendszeresen, dolgozott és dolgozik nagy kiadóknak, számos magyarországi napilapnak és folyóiratnak. (Egy időben a fotózás és a filmzés foglalkoztatta, fényképezett és forgatott egyebek közt Andalúziában, Tibetben, Marokkóban, Erdély és a Felvidék tájain.) 2003-ban József Attila-díjat, ugyanabban az évben – a Magyarország csodái című könyve – Fitz József könyvdíjat kapott, Mesés Magyarország című könyve 2012-ben miniszterelnöki különdíjat kapott. Tagja a Magyar Írószövetségnek, a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének, a Magyar Irodalmi Szerzői Jogvédő és Jogkezelő Egyesületnek, a Magyar PEN Clubnak.

Művei többek között:

Albumok: Mesés Magyarország, Fájó Trianon, Magyarország csodái, Várak, Erdély csodái, Fiesta, Cigányok, Írd fel házad kapujára...

Regények:

Az Ezüst macska, Lovak a ködben, Menyasszonyfátyol, Ó, Santo Domingo!

Tárcanovellák:

Andalúziai kutyák

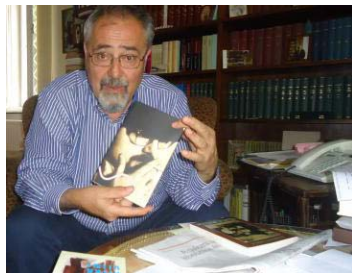
Laik Eszter

Leadfotó: Samjei kolostor, Tibet, 2006.

Szőrényi László kötete, az *Éljen Kun Béla! Suzy nimfomán* talán a közelmúlt legkülönösebb című könyvújdomsága. Az irodalomtörténész professzorral olaszországi nagyköveti múltjáról, kötetében feldolgozott tanulságos és mulatságos élményeiről beszélgettünk az MTA Bölcsészettudományi Központ Irodalomtudományi Intézetében.

Dante és a szicíliai rendőrök

Beszélgetés Szőrényi Lászlóval

– *Hogyan találta meg a felkérés a nagyköveti tisztségre?*

– Személyesen ismertük egymást Jeszenszky Géza akkori külügyminiszterrel és Katona Tamás államtitkárral, s ha nem is annyira közletről, de jó pár évvel korábbról Antall Józseffel is. Katona Tamást mint történészt az Eötvös Collegiumból is és Szegedről is jól ismertem, sőt előfordult, hogy közös órát tartottunk Jókairól vagy a Kiegyezés idejéről, ahol ő a történelmi vonatkozásokról beszélt, én az irodalmiakról. Tudták rólam, hogy sokszor – harmincötször – voltam Olaszországban, s ezek között volt egy egyéves ösztöndíj is. Latin–görög–perzsa szakos egyetemistaként hamar elkezdtem olaszul tanulni, bevágtam egy olasz nyelvkönyvet, aztán letettem a nyelvvizsgát, és voltam egy udinei tanfolyamon is. Tehát ismertem a nyelvet és a kultúrát, ennek ellenére nagyon megijedtem, amikor elért a felkérés ’91 tavaszán. (Ráadásul jó régen, előző évben találkoztam utoljára Jeszenszkyvel, teljesen véletlenül, amikor Kunszentmártonban nyaraltam, ő meg egy augusztus 20-i ünnepi beszédet tartott ott. A színhelyen a halpaprikást ketten ettük meg: én fürdőgatyában, ő öltönyben.) A megbízatást előttem hárman nem vállalták, tehát nem azonnal rám esett a választás. A döntéshez két hét haladékot kértem, és próbáltam kibúvókat találni, ellenem szóló érveket, sőt még be is cipeltem valakit Katona Tamáshoz, akit magam helyett alkalmasnak gondoltam (voltak többen is, de ők csak röhögtek az ötleten). Végül augusztus elsején kerültem be a külügybe, év végéig tartott a betanulás időszaka.

– *Sok év eltelt már azóta, hogy hazatért: hogyan csak most jelentkezett ezekkel a kedves történetekkel?*

– Tíz év ebből a kötelező titoktartás időszaka volt, bár semmiféle államtitok nincs ebben a kötetben. '95 őszén, amikor visszajöttem, írtam egy meditatív történetet a hazatérésről. Az érzést, amely elfogott, leginkább a tömény undorral tudnám jellemezni, és találtam ehhez egy jó képet (ezt egyébként a kötet utószavában meg is írom). Akkoriban agyba-főbe reklámoztak egy narancslészerű üdítőitalt, az Orinát. Nem tudták, hogy az orina spanyolul és olaszul is „vizeletet” jelent. Ebben találtam meg az alapszimbólumot, amely kifejezte azt a nyomasztó és reménytelen hangulatot, amely itthon várt. Aztán több helyre is írtam ezekről a római élményekről; 2000 körül az Igen című folyóiratnak – melynek Czákó Gábor jóvoltából az alapítása óta dolgoztam – volt egy kerek évfordulója, ebből az alkalomból írtam meg a felkérésükre azt a hosszabb történetet, amelyben a kitüntetésekről beszélek. Apránként tizennégy ilyen emlékező írás gyűlt össze, amelyek megjelentek például az azóta elhunyt Mádl Ferenc nyolcvanéves születésnapjára készült kötetben, vagy a Vigiliában, a legtöbb pedig a Kortárs folyóiratban, ahol havi rendszerességgel közölték őket. Aztán felvetette a Kortárs Kiadóból Ambrus Lajos és Horváth Bence barátom, hogy ki kellene adni. Kaptak rá támogatást, ami egy hét-nyolc ív terjedelmű kötetre volt elegendő. Idén jött egy sürgető kérés, hogy tavaszig le kellene adnom a kötet anyagát. Így végül az ötvenkét történet nagyját idén írtam meg, hiszen, mint tudjuk, a leadási határidő a leghatásosabb Múza.

– *Talán sokan nem tudják, de már korábban is jelentek meg Öntől novellák...*

– Az első szépirodalmi korszakom, ha szabad ilyen nagyképpen fogalmaznom, a hirtelen jött sajtószabadság idején volt '89–90-ben, amikor tizenhét lapba dolgoztam egyszerre. Lábass Endrével együtt szerződünk a Szépirodalmi Kiadóval egy közös kötet kiadására, Hosszúlépés címmel. De hiába állítottuk össze, szerkesztettük meg, a kiadó csődbe ment. A kötet tehát nem jelent meg, én pedig '91-ben elmentem nagykövetnek. (Végül Lábass Endrétől egy rövidebb válogatást kiadtak Rövidlépés címmel, aminek nagy sikere volt, olaszul és angolul is megjelent.) Hazatérve véletlenül összeakadtam az utcán Kőrössi P. József barátommal, aki akkor az azóta megszűnt Pesti Szalon Kiadónak volt a vezetője. Elküldtem neki a Hosszúlépés anyagát, és olyannyira megtetszett neki és Háy Jánosnak, a kiadó szerkesztőjének is, hogy megjelentették. Sőt később a kötetet lefordították finnre – ez egy nagyon kedves történet. Kaptam egyszer egy levelet egy magyarul majdnem tökéletesen író finn fiatalembertől, aki elmondta, hogy Pesten járva véletlenül rátalált a könyvemre, megvette, röhögőgörcsöt

kapott, amikor elolvasta, és úgy döntött, hogy ezt az élményt meg kell osztania finn honfitársaival is. Aztán eltűnt. Úgy három év múlva történt, hogy Helsinkibe mentem egy konferenciára előadni. Egy szimpatikus fiatalember volt a tolmács, akinek a bemutatkozásakor nagyon ismerős lett a neve: Pasi Koste – kiderült, hogy ő az. Kérdeztem, mi lett a fordítással. „Most jön ki a nyomdából“, mondta ő, és csakugyan: épp akkor jelent meg finnül a kötet. Egyébként a Syllabux Kiadó újra megjelentette most a Hosszúlépést, e-könyvként, de kívánságra kinyomtatják, és így „normál könyvként“ is meg lehet vásárolni.

– *Lehetséges, hogy mostantól a tudományos munkák helyett inkább szépirodalmat fogunk Öntől olvasni?*

– Ha olyan visszajelzéseket kapok, illetve magamban is megerősödik a bizonyosság, hogy nem teljesen hiábavaló, amit csinálok, akkor megpróbálom a lehetetlent, vagyis hogy ne hagyjam ott a tudományt, de intenzívebben írok. Számomra a kérdés főként az volt, hogy ezek a kis történetek mennyiben házasíthatók össze azokkal a „filozófpregésekkel“, amelyek, ugye, a munkám nagy részét kiteszik. Tehát hogy az egészséges paródián túl mennyiben van értelme összeházasítani a Dante- meg a Vergilius-magyarázatot mondjuk egy szicíliai rendőri rémtörténettel. Nekem tetszik ez a műfaj. A diplomáciai munkám idején mindvégig éreztem a dolog hol brutális, hol szordínós komikumát – amelyet őszintébb pillanataiban nyilván az is érez, aki komolyan veszi az efféle közszereplést –, azazhogy ez valójában egy igen feszített és nagy koncentrációt igénylő cirkuszi mutatóvány, ahol olykor az embernek kiesik a kóc a sapkája alól, és leperog a liszt az arcáról. Ilyenkor a közönség nem a mutatóványon nevet, hanem a lelepleződésen. Ebben nyilván kevésbé részesülnek a hivatásos diplomáták, de aki jó a szakmájában, annak a váratlan helyzetekre is fel kell készülnie. Mint ahogy velem és a kollégáimmal is rengeteg ilyen mulatságos dolog esett meg. Sok történetet továbbadtak nekem, amit aztán én megírtam, például az észt külügyminiszter esetét, aki belerúgja éjjel a budiba a politikai tisztet.

Rómában nyilván nem tudtam írni, még tanulmányokat sem. Írtam egy-két cikket, a második kötetem, a Hunok és jezsuiták előszavát... Nem sokkal a hazatérésem után a nyakamba zúdult az Irodalomtudományi Intézet igazgatóhelyettesi tisztsége, majd elődöm, a megboldogult Bodnár György tanár úr után én lettem az igazgató, és ezt azóta háromszor meghosszabbították. A bürokratikus szervezőmunka iszonyatos sok időt vesz el a tudományos és egyéb irodalmi munkáktól. És a hivatali munka ugyan szükséges, de egyben ellensége is annak a „fegyelmezetlen fegyelemnek“, amely akár egyetlen oldal megírásához is szükségeltetik. Minél inkább öregszem,

annál nehezebben írok. A rutin csak abban segít, hogy ne látszódjék rajtam, ha izgatott vagyok. Pedig izgulok, nemhogy egy konferencia előtt, még egy egyetemi előadás előtt is.

– *Filológusként is hozott Önnek gyümölcsöt a római tartózkodás?*

– Én egy szerencsés időszakot élvezhettem ott a rendszerváltás után: a volt szocialista országok majdnem mind azt a megoldást választották, hogy civileket küldtek ki diplomatának, akik a kultúrához kiválóan értettek. Például az azóta elhunyt lengyel nagykövet filmtörténész volt (Jancsóról is írt könyvet), a felesége kiváló művészettörténész. A horvát nagykövet egyházjogász professzorként működött, a szlovák nagykövet műfordító és kiadói főszerkesztő volt. A csehek színházi embert küldtek ki, aki Havel barátja volt. Ma már ez a szokás nem dívik, de akkor ez határozott színt vitt Rómába. S hogy konkrétan is válaszoljak: ha nem lettem volna nagykövet, sosem értettem volna meg például, hogy Janus Pannonius Mátyás követeként hogyan működött Rómában. Erről írtam egy tanulmányt is. De másoknál is hasznosnak bizonyult a politika és az információk boszorkánykonyhájának az ismerete. Mátyás ellentmondásos, bonyolult személyiségét sokkal jobban értem: az ő levelezésének legnagyobb része diplomácia. Aztán a másik kedves hősöm: Zrínyi Miklós. De említhetném Petőfit, Kosztolányit, Adyt is. Más szempontból sem volt idegen a diplomácia az én „filoszfagomtól”. A legfontosabb, hogy az imádott Olaszországban tartózkodhattam, ahol néha eljutottam egy-egy könyvesboltba, antikváriumba, meghívtak konferenciákra. Például Sulmonába egy Ovidius-konferenciára, vagy megesett az a furcsán rejtélyes történet, amely olvasható a kötetben: meghívtak Sorába, ahol konferenciát rendeztek Ubertino Carrara *Columbus*-eposzáról, melyet én merő véletlenségből olvastam, de hogy honnan tudták, hogy erről majd valóban fogok írni egy tanulmányt is...? Rómát sem ismertem volna meg alaposabban, ha nem lettem volna ott diplomataként. Inkább az első időszakban volt erre időm, amikor még kevésbé ismertek. Egy idő után aztán a magyar hivatalos személyek ráéreztek az ízére, hogy Róma közel van, és „Szörényi megmutogatja nekik az érdekességeket”. Ilyenkor kinéztem egy utcát vagy egy templomot magamnak, és felfedeztem. Nagyon foglalkoztatott továbbá, hogy Arany, aki a magyar költészetben számomra a legrokonszenvesebb, szatirikus, bölcs humor képviselője, miért Ariostót kedvelte a legjobban, s ennek megértéséhez, Arany lényegének feltárásához feltétlenül szükség volt Olaszországra.

– *A kötetben is felidézett konferenciák között volt egy, melynek a címe – Humanizmus a XX. században – egy kérdőjellel megtoldva az egyik fejezet címe is lett. Ön mit gondol: végérvényesen leáldozott a humanizmus és a humanista műveltség ideje?*

– Akit ebben a történetben megörökíték, Eugenio Garin, a konferencia szervezője, egy nagyon vitális, enciklopédikus műveltségű öregúr volt, aki hol Pisában, hol Firenzében lakott. A magyarokat nagyon szerette, Klaniczay Tiborral jó barátságban volt. Egyik fő művében, a Humanista pedagógia történetében Janus Pannoniusnak és a magyar humanizmusnak is nagy figyelmet szentel. A reneszánsz értelmezői közül Garin volt az, aki a leginkább hangsúlyozta, hogy a humanizmus a kereszténység történetében bekövetkezett olyan fordulat vagy pillanat volt, amely lehetővé tette az egymással sokszor összeesapódó, mondjuk így: pogány eszmerendszer és a kereszténység olyan egybeolvadását, mint amilyen az első nagy aranykorban, az egyházatyák idején volt. Számára ennek Firenze a „szent helye“, csak hogy ebben a városban a modern idők közüzemi lobbija, a turista-meg a benzinlobbi az idealista-humanista elképzeléseket egyre inkább félresöprik. Ő belefoglalta a beszédébe ezt a pusztulást is: a tömegturizmus, a környezetszennyezés tragédiáját, ami egyébként egész Toszkánára igaz, és ezzel mélyen egyetértek. Ma a gépkor és a kereskedelem kora, a sikerközpontú gondolkodás felesleges cifraságnak tekinti a műveltséget, ha az nem hoz pénzt. Nem látják be, hogy ha valaki tud görögül, akkor ezáltal jobb ember lesz, s ennek megfelelően hatásosabb. Sorra szüntetnek meg tanszékeket Európa-szerre. Ebből nem az következik, hogy a humanizmus hívei megbuktak, hanem az, hogy ha egy gyereknek elmagyarázzák, hogy ne dugja be az ujját a konnektorba, mert agyoncsapja az áram, és a gyerek csak azért is megteszi, akkor tényleg agyonüti az áram. Garinnel együtt ilyen veszélyérzetként fogalmazhatnám meg tehát a humanizmus sorsát.

– *Épp egy korszakhatáron érkezett meg Rómába: az előző politikai rendszer még alig bukott meg. Sok „kiszólással“, odamondogatással illeti a kommunista rezsímet a történetekben, melyek személyes tapasztalatokról, sérelmekről árulkodnak.*

– Igen, ez így van. Szőnyi Tamás nemrég megjelent könyvéből, a *Titkos írásból* is kiderül, hogy az Intézetet például teljes egészében megfigyelték. Ezen túl magam a pimaszságommal és a „pofázásommal“ jó pár besúgót ihlettem írásművekre. Ugyanígy a szegedi egyetemen ’73-tól kezdve: de már annak idején, az ELTE-n, hallgatókoromban is följelentettek. Írtam egy tanulmányt például arról, hogy milyen görög hatások érvényesülnek a Sztálin 70. születésnapjára írott dicsőítő versekben. Hát, ennek nem örültek, mondanom sem kell. El is vették a népköztársasági ösztöndíjamat. Mikor idekerültem az Intézetbe, ez egy nagyszerű sziget volt az egyetemhez képest, de ezt is megfigyelték. Az erről szóló iratokat Simon Zsuzsanna kolléganóm gyűjtötte össze, ami meg is jelent egy kötetben. Volt, amikor a portás segítségével éjszaka törtek be. Akkor ez az igazgatói asztal még Klaniczay Tiboré volt.

Felfeszítették és elvittek belőle mindent – szegény Klaniczay hiába tiltakozott. Magam időnként publikálási tilalom alá estem, időnként kirúgtak a mellékállásomból – például a Pannónia Filmstúdióban voltam egy időben sorozatdramaturg. Az Eötvös Collegiumban gyakran megjelent a rendőrség, hogy miért olyan írókat hívunk meg, akik ellenzékiek. Mondtam, hogy azért, mert azokat nem tanítja senki. Szegeden ugyanez volt a helyzet. Ilia Mihály körül vagy hatvan besúgó nyüzsgött. Mit csináljak, mindig olyan helyekre dugtam az orrom, ahol felhívtam a figyelmet magamra.

– *A Római Magyar Akadémia nehéz időszakokban is nagyon fontos kulturális központ és „menedék” volt számos írónknak, Szerb Antaltól Nemes Nagy Ágnesen át Weöres Sándorig. Milyen szerepet tölt be ma, sikerült-e valamit a régi presztízsből helyreállítani?*

– Amikor Hajnóczi Gábort, aki Szegeden volt kollégám – már meghalt szegény – rábeszéltem, hogy vállalja el az igazgatóhelyettesi posztot, a követség és a Kelemen János, Hajnóczi régi barátja által igazgatott Akadémia között soha nem látott harmónia jött létre. Újraindítottuk az évkönyvsorozatot, az Annuariót, amelyet a háború alatt megszüntettek. Alapvető forrásközléseket és nagyobb tanulmányokat is közölt, magyar és olasz szerzőktől egyaránt. Kardos Tibor próbálta egy ideig pótolni az ötvenes évek elején, de nem működött. Az új sorozatnak én írtam az előszavát, azóta is él. A Római Magyar Akadémia jelenlegi igazgatója Molnár Antal, kiváló történész, ő kapta meg elsőként azt a díjat, amelyet Klaniczay Tibor emlékére alapítottunk húsz éve. Helyreállítottam a földszinti galériát, amelyet korábban szemétraktárnak, még korábban kommunista szennyiratok előállítására való sajtóirodának használtak. Egykor Sulyok Miklós volt a művészeti tikár, és nagyon jelentős művészeket tudott bemutatni ebben a galériában elit közönségnek. A baj az, hogy évek óta egyre kevesebb a pénz, nem tudnak konferenciákat, programokat rendezni. Az elismertség megvan, mind az Akadémia, mind az ott működő Fraknoi Vilmos Tudományos Intézet tagja a külföldi akadémiák szövetségének. De ha összehasonlítjuk más nemzetek tevékenységével, a románok és a lengyelek is nagyságrendekkel több pénzt fektetnek a kultúrájuk közvetítésébe. Miközben irigykednek ránk az egyik legszebb római palota, a Villa Falconieri miatt, ahol a Római Magyar Akadémia működik.

– *Idestova tíz éve beszélgettem ugyanitt Önnel, éppen amikor a magyar küldöttség aláírta az uniós csatlakozást. Most hogyan látja az irodalomtudomány és a kutatás helyzetét: nyitott-e új lehetőségeket az Unió?*

– Az Akadémián az összes pályázatot számon tartják, amihez csatlakozni lehet, de az úgynevezett nemzeti tudományokat az EU

sajnos egyáltalán nem támogatja. A határterületit igen. Volt egy olyan pályázatunk, amelynek nagyon jó témája volt: a nagy tömegeket érintő populáris műfajok, a bulvársajtó, a tévéfilm és a képregények milyen irodalmi formákból lopják a szüzséket, és miképp lehet ezeket politikai manipulációra felhasználni. Ez részben szociológia, részben pszichológia, részben irodalom, nagyon szépen kidolgoztuk – és nem kaptunk támogatást. Az irodalom tehát a mostohagyereke az ilyen típusú fejlesztéseknek. A Visegrádi Négyek együttműködésébe sikerült már bekapcsolódni kisebb összeg erejéig. Az Unió magától értetődőnek tekinti, hogy ezek nemzeti hatáskörbe tartozó területek, a finanszírozásukat már csak ezért is be kell építeni a nemzeti költségvetésbe.

– *Mi az Irodalomtudományi Intézet jelenleg futó legfontosabb projektje, és mi az Ön elsődleges „személyes projektje“?*

– A legfontosabb munkánk változatlanul az új magyar irodalomtörténet elkészítése. A terjedelme körülbelül a Spenót néven ismert klasszikus sorozat legvastagabb kötetének háromszorosa lesz. Eddig háromszor utasította vissza az OTKA* az erre adandó támogatást. Saját erőnkől megoldani a feladatot viszont lehetetlen. A létszámunk ahhoz képest, amikor a régi Spenót készítették, a felére csökkent. Sajnos többen meghaltak azóta, és bizonyos témakörökben vannak pótolhatatlan emberek – ilyen például Kerényi Ferenc Madách-kutató. Egyelőre nem találunk senkit, aki hasonló alapossággal tudna Madách-portrét írni. Vannak tehetséges fiatalok, de ha külsős az illető, külön meg kellene fizetni, és kevés pénzért igényes munkát nem várhatunk. Egy kisebb akadémiai pályázatra sikerült kilenc kultagot felterjesztenem, akik ha vállalják, hogy jövő áprilisig megírják az adott fejezeteket, akkor finanszírozzák a honoráriumukat. De az Intézet szinte valamennyi munkatársa dolgozik az új irodalomtörténeten. Ádáz módszertani vita is kibontakozott Intézeten belül és kívül is, és sokan ígérték külsőként is a közreműködésüket. Például Szajbély Mihály, aki tanítványom volt. S hogy a kérdés személyes részére is válaszoljak: közeledik Arany születésének 200. évfordulója, amit szeretnénk nagyon megünnepelni. Az egész 19. századi osztály ezen sürgölődik, Dávidházi Péter, Korompay János és több, frissen felvett fiatal a kritikai kiadás új sorozatán dolgozik. Én pedig szeretném a Kalligram Kiadó Magyarok emlékezete sorozatában az Aranyról szóló kötetet megírni.

Főként sci-fi könyvei és paranormális jelenségekkel foglalkozó művei által vált ismertté, de nevével több más műfajban is találkozhatunk. A 68 esztendő, pécsi születésű Nemere István több szempontból is rekordernek számít, a statisztikák szerint ő a legtermékenyebb magyar író, műveinek eladási példányszáma lassan 12 millióra rúg.

Idén kerek évfordulót ünnepel, ugyanis pontosan harminc évvel ezelőtt, 1982-ben a „Legjobb Európai Science-Fiction Író” címmel tüntette ki az Európai Science Fiction Szövetség. Azóta számos történetet vetett papírra, amelyeket nem egy esetben különféle álneveken írt alá. A vele készült interjúban írói pályafutása kezdeteiről, könyveiről és a mindennapjairól beszélt.

„Nem tudok nem írni”

Interjú Nemere Istvánnal

– Meséljen a családjáról, a szüleiről... Mi az, amit úgymond „örökölt” tőlük és kamatoztatott a későbbiekben?

– A családom teljesen normális volt, legalábbis ami a foglalkozásukat illeti. Csak én „fajzottam el”... Mindez még a pattintott kőkorszakban történt, ugyanis a világháború alatt születtem, 1944 vége felé, Pécsen. Apám egy hétgyermekes sváb parasztszalád egyetlen tanult tagja volt; az egész családjá segítette, hogy a legkisebb fiúból orvos legyen. Az anyám elkényeztetett úrilány volt. Igaz, az ő apja szintén paraszt, egy Tolna megyei tanító „törvénytelen” gyermeke, akiből jó üzletember lett: a két háború között Magyarországon számos szállodája volt. Anyám semmihez sem értett – zongorázott, teniszezett, táncolt, csónakázott. Még nem volt tizenennyolc, amikor apámmal összeházasodtak, és én is a világra jöttem. A háború után a kommunisták mindent elvettek a nagyapámtól, apám családjából pedig majdnem mindenkit Németországba telepítettek át

(utólag kiderült: ők jártak jól). Azután apám sokfelé volt orvos, anyám orvosnőnek és ápolónő. Ami az örökséget illeti, hát mit örökölhét az ember egy szemorvos után, ha nem a rövidlátást? Az anyámtól genetikusan egy másik betegséget, egy enzimhiányt. Ha ez számít valamit, hát ennyi és csak ennyi volt az örökségem.

– *Mikor kezdett el írogatni? Milyen témakörben bontogatta először a szárnyait?*

– Tizenegy évesen kezdtem el írogatni rablókról, harcosokról, kalandokról. Jobb az utókornak, és pláne nekem, hogy ezeket a kézzel írott füzeteket később elégettem.

– *Mikor jelent meg az első könyve? Milyen témájú volt?*

– Az első könyvem elég későn, 1974-ben, tehát 30 éves koromban jelent meg, az egy akkori magyar krimi volt.

– *Önt tartják a legtermékenyebb magyar írónak és külföldön is elég kevesen vannak, akik felül tudták vagy tudják múlni az Ön teljesítményét... Számokban ez mit jelent?*

– Ami a termékenységet illeti, régóta várom már, hogy egyszer, egyetlen egyszer valaki ne a mennyiségre kérdezzen rá, hanem beszélgessen el velem valamelyik könyvem tartalmáról. De nem biztos, hogy ezt megérem. Mindenkit elbűvölnek a számok, ismerek olyanokat is, akik nem hiszik el, hogy egy ember ennyit írhat. Meghívnám őket nézni, ahogyan nap mint nap dolgozom. Ezt még nézni is elég fárasztó lesz, azt hiszem... Nos, több mint 600 könyvem jelent meg eddig, és vagy 30 vár megjelenésre különböző kiadóknál. Mióta emberek ezen a bolygón magyar nyelven beszélnek, még soha senki nem írt le ennyi szót, ennyi könyvet ezen a szép nyelven. Két konkurenssem van, illetve volt: Georges Simenon és Barbara Cartwright, az előző a krimik nagymestere, a második rózsaszínű leányregények szerzője. Ők 700 kötet fölött teljesítettek. De van esélyem lekörözni őket, mert velük ellentétben én még élek. Azért hadd tegyem hozzá: ez nem verseny, nem azért írok ennyit, mert grafomán vagyok, hanem mert ez az életformám. Nem tudok nem írni, ráadásul gyorsan írok, és mindig van mondanivalóm. Ezért nem állok le. Lassan 12 millió példányt adtak el a könyveimből itthon, és egymilliót külföldön. Tavaly és tavalyelőtt körülbelül 400-400 ezer példány Nemere-könyv kelt el – a válság ellenére. Vagy azért „csak” ennyi...

– *Melyik terület áll a legközelebb Önhöz? Számos tudományos-fantasztikus regénye, krimije, illetve történelmi témájú könyve jelent meg... Sőt, romantikus regényeket is írt...*

– Minden terület közel áll, amelyiken alkottam már. Szeretem a történelmi könyveket – nem a regényeket, mert olyanokat ritkán írtam, hanem a történelmi monográfiákat, életrajzokat. A „Magyarország története” című, 1400 oldalas könyvből tíz kiadásban eddig 80 ezer példányt adtak el. De írok kalandregényeket, írtam vidám könyveket és sok gyermekregényt is. Női álneveken nőknek szóló, de csöppet sem „nyálás” könyveket írok.

– Hogyha már megemlítette a női álneveket, gyakori jelenség, hogy egy férfi szerző női néven jelentesse meg a könyveit? Miért lett Nemere Istvánból például Melissa Moretti?

– A férfi-női álnevek ügye elég érdekes kérdés. Van olyan ismerősöm – én fedeztem fel, indítottam el a könyvkiadás és regényírás felé –, aki éveken át férfi álnéven írt krimiket, nő léte. Erre nincsenek szabályok. A nőknek szóló regényt a kiadók szerint jobban veszik-viszik, ha úgy tudják, hogy nő írta. Nos, a Moretti-regények esetében – mostanában írom a hatvanadikat – sem titok, hogy én vagyok az „írónő”. Az író-olvasó találkozókra gyakran jönnek fiatal és már nem annyira fiatal hölgyek, akik „Melissa Morettivel” akarnak találkozni, beszélgetni. És kapaszkodjon meg: ezeket a könyveket férfiak is olvassák! Merem remélni, hogy nem csak a mindegyik kötetben „kötelezően” megtalálható, legalább húszoldalny szex részletes leírása miatt...

– Melissa Moretti csak egy a sok álnév közül... Eddig több mint harmincat használt, de olyan írásai is voltak, amelyek név nélkül jelentek meg... Mi ennek az oka?

– Az álnév-kérdésnek több oka van. Egyrészt sokat írok, ezért egyszerre vagy húsz Nemere-könyv van a piacon, ez nem tesz jót. Kell tehát a változatosság. Aztán vannak tematikus álnevek. Például: egykor sok életrajzot írtam a náci vezérekről, kézenfekvő volt a kiadók kérése, hogy akkor ezekhez legyen egy német álnevem. Azaz olyan szerzőt sugalltunk, aki közelebb volt a tűzhöz... Ám az olvasót nem csapjuk be, a könyvekben ott az igazi nevem is – legfeljebb kisebb betűkkel. Némelyiket egy jó katonai távcsővel is el lehet olvasni...

– Honnan szerzi könyvei megírásához a szükséges információkat? Milyen mértékben támaszkodik az internetre?

– Attól függ, milyen információkra gondol. Meg fog lepődni, mert még a szerelmes regényekhez is szükség van ilyesmikre. Hősnőim mai európai lányok vagy asszonyok, akik sokszor egy-egy érdekes szakmát művelnek, tehát arról a szakmáról elég sokat kell tudnom. Legyen a főszereplő virágkereskedő vagy kávézótulajdonos,

haditudósító vagy orvos... bizony e szakmákról is kell legyen fogalmam. De írtam kalandregényt egy atomerőmű elleni támadásról, vagy tengeralattjáróról is. A szükséges információk elérhetők legális forrásokból. Csodálkozni fog, az internetről jó, ha évente egy vagy két anyagot veszek le. Ugyanis nagyon megbízhatatlan a net, véletlenszerűen vannak feltöltve az anyagok. A Wikipédiával többször is megjártam, gyakorlatilag mindig hamis adatokba futottam bele, kerülöm is azóta. De hát hogyan is lehetne komoly forrásnak tekinteni olyan anyagokat, amiket akárki ír, senki sem ellenőriz, ráadásul akárki akármikor változtathat rajta? Előfordul, hogy huszonnégy óra alatt hatszor átírnak egy szöveget – no, ez nem komoly dolog.

– Most hányadik könyvénél tart? Tudományos-fantasztikus, vagy történelmi témájú?

– Hogy most mit írok – az egyetlen kérdés, amire nem szoktam válaszolni. Ha előre beszélek egy könyvemről, ami még el sem készült, valami mindig „közbejön” és esetleg nem lesz belőle könyv.

– Melyek azok a könyvei, amelyeket gondolkodás nélkül ajánlana az olvasóknak? Akár olyanoknak is, akik eddig csak egy-két könyvet vettek a kezükbe...

– Ha valakinek a sci-fi a mindene, olvassa el a Terrát, vagy a műfajban szerintem eléggé egyedülálló, tízkötetes SF-családragényt. Ha gyermekkönyv a kedvence, ajánlom „A fantasztikus nagynéni”-t, vagy a „Nagyfűlű Artúr kalandjai”-t, mindkettőből készült film is. Ha jó krimire vágyik, ott van a „Vérvonál” vagy „A sátán kódja”, ha politikai, mai kalandregény kell, a Keira McKenzie néven futott vaskos műveket, például „Az Akropolisz-akció”-t ajánlom. Aki halálosan izgalmas kalandokat akar olvasni, ott van a „Halva vagy halva”, esetleg a „Halálkirály”. Ha kiegyensúlyozott életrajz kell, mindkét Horthy biográfiáját is megtalálja tollamból, vagy Castrót, vagy Che Guevarát, és ha a kommunizmus tragikus eseményei érdeklik orosz, magyar és egyéb földeken, számos művem között válogathat. Ha szereti az állatokat, olvassa el az 500-ik könyvemet, a „Vismar és Társá”-t... mondanom sem kell, hogy míg Vismar egy ember, addig az „és Társa” egy kutya.

– A városi forgatagtól távol, egy tanyán él... Sohasem vonzotta a nagyváros?

– Mindig vidéki voltam, soha életemben nem laktam Budapesten, még a megyében sem. Falvakban és kisebb városokban éltem. Harminc év Esztergom után költöztünk egy erdős tanyára, amit aztán teljesen körbeerdősítettünk, így most fák között élek. A nagyváros kulturális

csábítása óriási, ha ott élnék, minden nap színházban, moziban, előadásokon, koncerteken lógnék és ez az írás rovására menne. Elvem, hogy minél többet dolgozzam, mert csak annak van értelme, és minden nappal, amely elmúlt, eggyel kevesebb maradt. Viszont minden reggel, amikor hajnalban felkelek és nekiülök a munkának, érzem, hogy aznap is előbbre juthatok, teszek valamit, nem lesz hiábavaló a létezésem.

– Hogyan zajlik egy átlagos napja? Nemere István életében egyáltalán létezik átlagos nap?

– Mint az előbb már céloztam rá, hajnalban kelek. Ez nyáron nem okoz gondot, télen annál inkább, mert hiszen még sötét van, amikor dolgozni kezdek. Napi tíz órát írok legalább, 40-45 ezer leütés a normám. Délelőtt mindig az aktuális könyvet írom, ha az történelmi munka (nemrég fejeztem be egy 27 kötetes sorozatot a magyar királyok és uralkodók életéről, és hamarosan véget ér a királynékról írott sorozatom is), olyankor körbe vagyok véve régi és új szakmunkákkal, krónikákkal, különféle szakdolgozatokkal, történelmi atlaszokkal, tanulmányokkal. Aztán koradélután elmegyek egy 5 kilométeres sétára az erdőbe meg a földutakra, ha esik, ha fúj, megyek még hóesésben is. Visszajövök, és fát vágok... fa bőven akad a saját erdőben. Délután elolvasom a sajtót, aztán ismét bekapcsolom a gépet, és még dolgozom pár órát, ilyenkor fordítok, cikkeket, novellákat, leveleket írok. Este tévézem, majd olvasok, és a nap végén elmetorna céljából keresztrejtvényeket fejtek. Ez egy átlagos nap, így megy ez szombaton és vasárnap is, mi több, a saját születésnapomon, sőt január elsején is. Ettől csak akkor van eltérés, ha két-háromhetente egyszer elmegyek ügyeket intézni Pestre, vagy író-olvasó találkozókra, olykor dedikálni. Évente itthon és külföldön 40-50 helyre hívnak, és én mindenhová elmegyek, a legkisebb faluba is. De van, hogy a rabok hívnak a börtöneikbe, vagy magántársaságok akarnak hallani a nem hagyományos gyógyászzal, titkokkal foglalkozó műveimről.

– Mivel tölti a szabadidejét? Mi az, ami még az íráson kívül foglalkoztatja?

– Ha valaki a „szabadidőmről” kérdez, olykor visszakérdezek: „Tessék mondani, az micsoda...?” Nincs idő arra, hogy semmit se csináljak, nincs unatkozás sem. A feltöltődés az erdőben és az állataimmal történik, és minden az írásnak van alárendelve. Még szegény feleségem életmódja is, mert bár régebben ő is írt könyveket, ma inkább az enyémeket korrektúrázza, javítja, így ő sem szabadul a tempóm nyűgétől.

– Az elmúlt években nemcsak könyveket írt, hanem világot is látott... Melyik országhoz, helyhez fűződik a legemlékezetesebb élménye?

– No igen, néha azért utazunk is, bár mostanában már ritkábban. Jártunk három földrészen, de rám a legnagyobb hatást az olaszországi Velence gyakorolta. Tizennyolcszor jártam ott, eddig. A legemlékezetesebb volt, amikor az időközben felnőtt, de akkor még csak 15 éves leányunokámmal mentünk el és megmutathattam neki a város „fonákját” is, amit a turisták ritkán látnak. Mondanom sem kell, hogy abban a csodálatos városban már játszódtott néhány könyvem, vagy azok részletei.

– *Mi a véleménye arról, hogy manapság egyre több helyesírási hibákkal tarkított könyv, kiadvány jelenik meg? Mi ennek az oka?*

– Valljuk be férfiasan, hogy a hibás könyvek között szép számmal akadnak enyémeink is. Az ember vigyáz, ahogyan tud, ketten is vigyázunk és javítunk, ennek ellenére mindig marad egy-két hiba, amit viszont már senki sem javít ki. Megszűntek a szerkesztői és korrektori állások, a kiadók erre ritkán áldoznak, és így a könyveik olyanok is lesznek. Engem ez mérhetetlenül dühít, mert az olvasó esetleg azt is hiheti: a szerző nem ismeri a magyar helyesírást, pedig nem erről van szó.

– *Van még jövőjük a nyomtatott könyveknek?*

– Persze, hogy van jövőjük! Mondom ezt éppen én, akinek már kezdenek megjelenni a digitális könyvei, legalább száz elérhető és letölthető, sőt pár hete van egy olyan nagyregényem, amit eleve így írtam, és amit nem is szándékoznak kiadni papíron. Ettől függetlenül állítom, hogy a papírkönyv rendelkezik olyan pluszokkal, amikkel egy elektronikus sohasem veheti fel a versenyt. Ha ötszáz évet kibírt ez a nagyon is sikerült, sajátos kultúrahordozó eszköz, a könyv, akkor nem fog eltűnni tíz vagy húsz év alatt sem.

– *Miért érdemes Nemere István által írt könyvet olvasni? Mi különbözteti meg Önt a többi szerzőtől?*

– Talán nem nekem kéne megmondani, de nekifutok: a Nemere-könyv nem unalmas! Mindegyikben van „sztori”, van történet, van igazság, van mit tanulni, megismerni belőle, és végső soron szórakoztató is. Hogy mi különböztet meg engem más szerzőktől? Hát éppen ezek a könyvek!

Farkas-Ráduly Melánia

Bárdos József rovata

SIR ARTHUR CONAN DOYLE

RÉSZEGISZTÁN
KIJÓZANODÁSA

I. FEJEZET

Mielőtt Londonba érkeztem, ahol sem rokonaim, sem barátaim nem voltak, sokat töprengtem, hogyan is rendezkedhetnék be célszerűen. Kapóra jött, hogy egy régi ismerősöm azt ajánlotta, keressem fel Sherlock Holmest, aki éppen lakótársat keres. Megörültem a lehetőségnek, hiszen magam is régi olvasója vagyok Mr. Conan Doyle írásainak, és már vagy száz éve szerettem volna megismerkedni a híres detektívvel. Így történt, hogy módomban volt nemcsak együtt lakni vele, de részt is vehettem némely titokzatos ügyek felderítésében.

Mondhatom, rendkívül élveztem a helyzetet, leszámítva egyetlen dolgot. Hónapok óta éltem Mr. Holmes házában, és naponta többször végig kellett néznem a jelenetet, amelybe sehogy sem tudtam belenyugodni. Ellenkezőleg. Napról napra jobban bosszantott, s éjjel nem tudtam aludni, ha arra gondoltam, milyen gyáva vagyok, hogy semmit se teszek ellene.

Ma is, ahogy együtt ültünk a szobában, Holmes bekapcsolta azt az átkozott tévét. Hosszú, fehér ujjai a távirányítón játszottak, aztán megállapodott az egyik adónál, ahol éppen híreket mondtak. Már egy éve, hogy hazajöttem a gyarmatokról, de nem vagyok képes megbarátkozni ezzel az átokverte készülékkel. Most is egy ideig tűnődve néztem, amint barátom arca elborul, szeme egyre keskenyebbé válik, jobb keze, amely eddig a fotel karfáján pihent, lassan ökölbe szorul. De aztán hirtelen úgy éreztem, nem bírom tovább. Talán fejembe szállt a tüzes bor, amit ebédhez fogyasztottunk, nem tudom, de tény, hogy kitört belőlem az elfojtott keserűség.

– Most mi következik? A Nemzeti Hazugsághivatal mai közleménye? A Hantavédelmi megbízott sajtótájékoztatója? Netán beszélgetés a Nemzeti Főmutyi helyettesével?

– A kormány szóvivő sajtótájékoztatója. Talán maga is meg akarja hallgatni, Watson doktor? – fordult felém házigazdám.

– Eszem ágában sincs – feleltem meglehetősen nyersen. – Fontolja meg jól! Gondolja át a következményeit! Ha testileg elfoglalja is, kitöltve az üres időt, mégis természetellenes, beteges folyamat. Átmenetileg talán éles elméjével ellen tud állni neki, de azért a sok hazugság fokozatosan elsorvasztja az agyat, végül tartós elbutulást okoz. Nagyon drágán kell végül megfizetni ennek a múltó szórakozásnak az árát. Nemcsak mint jóakarója, barátja, hanem mint orvos figyelmeztetem önt, mert e minőségemben, úgy érzem, némileg felelős vagyok önért.

Nem sértődött meg. Kivette füléből a fülhallgatót, és felém fordult.

– Szellemem nyughatatlanságát nem tudom megfékezni mással, mint ezzel a szerrel. Elismerem, veszélyes, de hát mi nem az, kedves Watsonom? Vannak, akik az ételek vagy a szex mértéktelen fogyasztásába menekülnek, mások alkoholhoz, kábítószerhez folyamodnak. Adjon valami igazi rejtélyt, valami felderítésre váró titkot, és eszembe sem jut, hogy így csillapítsam elmém zakatolását. De talán mindjárt jobbra fordul a helyzet.

– Miből gondolja – kérdeztem, és felugrottam ültömből, mert mindig izgatott Holmes ragyogó megérző és elemző képessége.

– Egyszerű – felelte Holmes. – Önnek talán elkerülte a figyelmét az az apróság, hogy tizenkét perce bejött a házvezetőnőm, és bejelentette, hogy Részegisztán önkívüli és agyhatalmazott nagykövete vár odakint, sőt, ahogy most elnézem, a nagykövet már be is lépett az ajtón, és mintegy öt perce mintha beszélne is valamit.

– Újra kérdezem, ez itt a Baker street 221/b? Mert a kapu fölött a táblán ez volt olvasható – hallottam a nagykövet mélyen elszánt hangját, ahogy odafordultam.

– Kiváló megfigyelés – mondta Holmes. – De hát akkor miért kérdezi?

– Mr. Sherlock Holmeshez van szerencsém? – folytatta rendíthetetlen nyugalommal az agykövet.

– Parancsoljon velem – mondta Holmes. – És engedje meg, hogy bemutassam társamat, Watson doktort.

– Üdvözlöm Önöket a magam, valamint Részegisztán nagyhercege nevében.

– Bocsánat – szóltam közbe –, de Afganisztánba utaztomban abban a szerencsében volt részem, hogy megfordulhattam Részegisztánban is, mely, úgy rémlik, akkor még köztársaság volt.

– Ma is az – bólintott felém a nagykövet. – De nálunk teljes vallásszabadság van, uram – folytatta némileg méltatlankodva. – És

ha egy miniszterelnök nagyhercegnek vallja magát, és úgy is viselkedik, mint egy valóságos uralkodó, azon senki sem lepődik meg, senki sem háborodik fel. Elvégre a vallás magánügy, ez az alapvető emberi szabadságjogok közé tartozik, remélem, ezt önöknek itt, Angliában felesleges magyarázgatnom.

– Nézze el barátom tájékozatlanságát – mondta Holmes. – Csak nemrég tért haza a barbár Afganisztánból, ahol a demokrácia még gyermekcipőben sem jár, ahol még nem is hallottak például a többpártrendszernek arról az igen takarékos formájáról, amely önöknél olyan kiválóan működik.

– Örömmel tölt el, hogy ilyen neves férfiú, mint ön, érti a mi úttörő kezdeményezésünket, melynek lényege, hogy egy párt mindjárt kettő, így persze minden képviselője dupla mandátummal rendelkezik a parlamentben, ráadásul pártunk azonnal önmaga ellenzékeként is fel tud lépni, szabad választást biztosítva állampolgárainknak, hogy ránk, vagy esetleg ránk szavaznak.

– Eme kölcsönös udvariasságok után talán térjünk a lényegre – mondta hűvösen Holmes. – Miben állhatok rendelkezésére, uram?

– Attól tartok, komoly problémával állunk szemben.

– Azért ennél kissé részletesebben, ha lehet – szólaltam meg.

– Nos, a bajok akkor kezdődtek, amikor nagyhercegünk nemzeti szabadságharcot hirdetett önmaga ellen. Az utcákon ördögbőrbe öltözött szabadcsapatok kezdtek kószálni, melyek végül meg akarták ostromolni a nemzeti lovardát.

– A lovardát? – lepődött meg Holmes.

– Igen. Hozzá kell tennem, hogy a lovardában jelenleg a nemzeti sajtóiroda működik...

– A tévészékházban pedig nyilván lovakat futtatnak – jegyeztem meg némi rosszindulattal.

– Néha nőket is – egészítette ki szavaimat a nagykövet, és nem látszott rajta, hogy megbántódott volna.

– Kérem, ne térjünk el a tárgytól! Mi van a nagyherceggel? – szólt közbe Holmes.

– Igazán akkor estünk kétségbe – folytatta az agyhatalmas –, amikor ama híres francia királyra emlékeztetve kijelentette, hogy „az álom én vagyok“. És elkezdett nagyot álmodni. Mindjárt kezdetben álmossította a hazai ipart, aztán a mezőgazdaságot. Oda jutottunk, hogy hazánkban már egy tisztességes ebéd is csak álom. Jelenleg épp a tyúkokkal van elfoglalva.

– Úgy érti, nőzik? – kérdeztem.

– Szó sincs róla. Valódi tyúkokról van szó. Kiadta a rendeletet, hogy mostantól minden tyúk köteles egyforma méretű, másfél decis tojásokat tojni.

– Érdekes elgondolás – mondta Holmes. – És az eredmény?

– A tyúkok alól továbbra is rendetlenül, összeveisza méretű tojások kerülnek elő. Meg kell mondanom, mióta országunk ilyen nagyokat

álmodik, ez az első nyílt ellenállás a nagyherceggel szemben. De félek, mindez nem vezet jóra.

– Ha jól értem – bólintott Sherlock Holmes –, arra akar megkérni, hogy kutassam fel, hová mehetett el. Nem lesz egyszerű. De vállalom.

– Köszönöm, Mr. Holmes. Ugye számíthatunk az önök teljes diszkréciójára – kérdezte az önkívüli és meghatalmazott.

– Hogyne – feleltem mindkettőnk nevében, annál is inkább, mert fogalmam sem volt, hogy miről van szó.

– Este hat órákor legyenek a Paddington állomáson – mondta a nagykövet. – Ott várja majd önöket Részegisztán környezetbarát, alkohol meghajtású cirkálója. Kérem, a hajóút lehetséges viszontagságai miatt egy tonnánál nagyobb csomagot ne hozzanak magukkal. A viszontlátásra – hajtotta meg magát, és tűnt ki a képből.

– Nem értem – mondtam barátomnak, miután, rövid, hatórás csomagolás után indulásra készen összetalálkoztunk az előszobában. Mit keres a vasútállomáson egy tengerjáró hajó?

– Különvonat az, kedves Watsonom, csak Részegisztán, mint igazi szárazföldi ország, szeret felválni azzal a nem létező hét tengerrel, amely nem mossa partjait, és persze nem létező tengeri kikötőivel, amelyeket viszont, nyilván, csak hajóval lehet megközelíteni. Lovastengerész már volt a történelemben, úgyhogy igyekeznünk kell, képzelje, mi lesz, ha a nagyherceg hét tenger ördögének vallja magát!

– De mégis, mi lesz a dolgunk? – kérdeztem Holmest, hogy valamit mégis értsek a dologból. – Ki ment el? És hová?

– Erre sem jött rá, kedves Watson? Részegisztán minden korábbinál nagyobb bajban van. A nagyhercegnek, úgy tűnik, az esze ment el. És hogy hová? E pillanatban még én magam sem tudom – hajtotta a vállamra barátom a négymázsás hajókoffert, ezzel jelezve, hogy a maga részéről befejezettnek tekintí a társalgást. – Irány Részegisztán!

A Typotex Kiadó *Science in Fiction* sorozatának egyik darabját, a *Plinius szerint a világ* című művet vizsgáltuk abból a szempontból, hogy mennyire illik bele a tudományt a szépirodalom eszközeivel népszerűsítő vállalkozásba.

A világ szerint Plinius

A Typotex Kiadó *Science in Fiction* sorozata főként azt a kérdést teszi fel, vajon lehet-e még bűjőcskát játszani a szaktudományok és az irodalom között. Kaplinski, kiváló észt író ennek kapcsán nemrég azt nyilatkozta, hogy száz évvel ezelőtt hasonló krízis volt a fizikában, mint amilyen most van – olyan problémák és paradoxonok merültek fel, amelyeket nem tudtak megoldani. De az akkori problémákat mindenki megértette, aki tanult fizikát. Ma bonyolultabb a helyzet, mert mindez kezd ezoterikussá válni, olyannyira, hogy egy egyszerű fizikatanár sem ért már belőlük semmit. Kaplinski gondolatai a könyvsorozat szempontjából is megfontolandók. A kiadó koncepciója egyébként is növeli a zűrzavart e téren azzal, hogy tágabb értelemben, divatszóként, nem pedig műfaji megjelölésként használja a *Science in Fiction* kifejezést.

Márpedig ezt a besorolást csak akkor érdemli meg egy regény, ha tartalma tudományos, és kézenfekvően bemutatja a természettudós viselkedését, álláspontját. A *Science in Fiction* a fikciót arra akarja használni, hogy tudományos tényeket csempésszen az ilyen téren kevésbé iskolázottak tudatába, miközben ügyel arra, hogy a tényeket akkurátusan írja le.

Harald Voetmann *Plinius szerint a világ* című műve nem felel meg ezeknek a követelményeknek, a nemzetközi szakirodalom egyöntetű álláspontja alapján történelmi regény, amelynek műfaji kereteit a szerző a dráma felé tágitja, s így a szövegek dialógusában jelenik meg a „cselekmény“. Egyes szövegeket Voetmann szó szerint idéz az ókori szerzőktől, másokat azonban a szöveg státusát ezzel is megkérdőjelezve vagy montázsszerűen épít be saját művébe, vagy átlényegíti azokat. S ebből válik nyilvánvalóvá a klasszika-filológus vagy általában az irodalomtörténész mestersége: megidézni a halottakat műveik által. Voetmann csipetnyi ironiával teszi ezt. „*Idézet a Historia Naturalis című műből: Csillagok születnek a tengerben és a szárazon is. Láttam ezeket a sáncok előtt éjszakai őrseget álló katonák lándzsájának hegyén, a hajók árbocának csúcsán és más részein, továbbá azt is észleltem, hogy ezek a fények hangot adva követik egymást, mint a madarak, amikor egyik helyről a másikra költöznek. Ifjabb Plinius: Összetesztí a csillagokat a szentjánosbogarakkal vagy valami hasonlóval.*“

Az egymással felelő, különböző művekből összeollózott részeket olvasva az lehet a benyomásunk, hogy Voetmann összemosta magát ifjabb Plinius alakjával, s inkább az ő életéről értesülünk, mintsem az ókori tudóséről. Ifjabb Plinius feleségének, Calpurniának az alakja például éles ellentétben áll az ókori forrásokkal, s valószínűleg Voetmann saját párkapcsolatai tükröződnek vissza kettejük szerelmében.

Voetmann egyébként (1978) klasszika-filológus, latint tanult a Koppenhágai Egyetemen (2003–2006), különféle könyveket jelentetett meg, lefordította dánra Petronius *Satyroconj*-át és egy kisebb válogatást idősebb Plinius *Historia Naturalis*-ából. Az *Ildífsken* dán irodalmi lap társszerkesztője (2006-), 2010-ben megjelent, *Plinius szerint a világ* című első regényéért az Északi Tanács Irodalmi Díjára jelölték. Megérdemelten.

Egyesek a cím és az enciklopédikus betétek alapján párhuzamot vonnak a *Plinius szerint a világ* és John Irving *Garp szerint a világ* című műve között. Ez ellen azonban két érv is felhozható. Egyfelől amíg Irving művének eredeti címét csakugyan szó szerint fordították le magyarra (*The World According to Garp*), addig Voetmannét nem (*Vågen*), másfelől pedig a sok közéleti és kulturális, illetve irodalmi utalásból kiindulva (ha ezek a legbeszédesebb érvek az összehasonlításra) akár Puskin *Anyegin*-ével is párhuzamba állíthatnánk. Minderesetre idősebb Plinius maga ismeri el a regényben, hogy „*Húszeder érdekes témát gyűjtött össze – mivel [...] enciklopédiára van szükség, nem könyvekre – körülbelül kétezer kötetet olvastam végig [...], a legjobb szerzők közül százat foglaltam*

bele harminchat kötetembe, kiegészítve az általuk elmondottakat számtalan dologgal, amikről a régiek nem vettek tudomást, vagy az utókor fedezte fel őket.“

A címben található „*Vågen*“ ébren lévő, ébért jelent a dán nyelvben, amely arra utal, hogy Plinius éjjel-nappal gyűjtötte az anyagot, mert szerinte az élet virrasztás: *profecto enim vita vigilia est*. Állandóan olvasott és jegyzetelt, s ha ezt nem tehetné, akkor felolvastatott magának. A felolvasások alkalmával mindig mérges volt, ha megismételték egy részt, mert szerinte ez megfosztotta őt újabb tíz sortól. Még fürdés közben is diktált gyorsíróinak, s Rómában azért járt gyaloghintón, mert ott olvashatott és jegyzetelhetett. Voetmann Pliniusnak ezt a jellemvonását nagyítja fel, noha Plinius maga ismeri el a regényben: „*Munkámon csak szabad óráimban dolgozhattam, azaz éjszaka, szóval senki se higgye közületek, hogy ilyenkor pihenek. A nappalokat az Ön szolgálatában töltöttem, alvásra csupán az egészségem által megkívánt minimális időt fordítottam, és jutalomként megelégedtem azzal, hogy miközben ezeken a dolgokon [...] kotlottam, pár órát hozzátettem az életemhez: mert az élet bizonyosan virrasztás.*“

A Plinius szerint a világ esetében idősebb Plinius élete az a központi mag, amely elrendezi a „cselekményt“. Arról a Pliniusról van szó, aki egyedül akart mindent feldolgozni a természetről, s aki kutatói szenvedélye miatt annyira lelkesedett a Vezúv kitöréséért, hogy azonmód a vulkánhoz sietett, s így érte a halál 79-ben. A regényben Dioklész, a rabszolgája veti a szemére a grafomániába sűrűsödő olthatatlan tudásszomját, azt, hogy mindent le akar írni, hogy mindennek nevet akar adni, s úgy véli, már most is több élet van a világban, mint amennyit írásba foglalhatna. Ebből a szempontból beszédes idősebb Plinius tuscolumi kertje, amelynek nagy részét ismeretlen növényekkel ültették be, melyeket idősebb Plinius a világ legkülönbözőbb tájairól hozatott. Ezzel akarta körbehatárolni ugyanis az ismeretlent, hogy érezze, uralkodik felette. Ne higgyük azonban, hogy a regény pusztán életrajzi. Minthogy a *Historia Naturalis* terjedelme folytán máig nem fordították le magyarra, nem tudjuk, Plinius szerint milyen a világ. Voetmann művéből pedig azt sem fogjuk megtudni, hogy a világ szerint milyen Plinius.

A *Vågen* a szenvedélyről szól, amelynek a szakíró csak metaforája. A szépségről és a brutalitásról, a brutalitás szépségéről: állat- és emberkínzásról (például vemhes állatokat és embereket hasítanak fel a színpadon), gyermekkori pszichológiai rendellenességekről (például ifjabb Plinius anyja gyermekkorában a halott testvéreit mintázó babákkal játszik), a legdurvább szexuális perverziókról (például a testnyílások nélküli lánnyal való „közösülés“). Eközben persze idősebb

Plinius sztoikus eszmevilágából nem egy dolog szivárogt át Voetmann művébe: a természet és istenség azonosítása, a világegés tana, az öngyilkosság helyeslése stb.

Voetmann műve tehát nem ajánlható a széles olvasóközönségnek. Nívós alkotásról van szó, ám a filozófia, a szépirodalom és a perverzió ilyen természetes egyvelege sokaknál „kiütheti a biztosítékot“. Aki viszont szereti a fenti provokációk bármelyikét, mind a tudományosot, mind a morálisat, bátran szerezze be a kötetet!

Molnár Dávid

Harald Voetmann, *Plinius szerint a világ*, Bp., Typotex, 2012. 152 p.

A világ legrégebbi enciklopédiája, a Historia Naturalis

A Híd című újvidéki folyóirat nyári összevont számát szemléztük, amely a fiatal alkotóknak biztosított publikációs lehetőséget. Rapnovella, Terék Anna-vers, Kovács Istenke tünődései, Basara-esszé és számos színházi esemény, könyvkritika színesíti a lapot.

Magyar–magyar Híd-építők

Faragó Kornélia jóvoltából havonta érkezik a *Híd* című irodalmi folyóirat Újvidékről a postaládámba. A lap főszerkesztőjének gesztusa csak félig szól az Irodalmi Jelen szerkesztőjének, hiszen legalább olyan arányban kapja a sófőr, aki szegedi lévén autójával egy konferenciára juttatta el az újvidéki bölcsészkar oktatóját. Rendben van ez így, hiszen a magyar irodalom az ilyen gesztusokra épül, másrészt személyes találkozások mentén szerveződik, vacsoraasztaloknál és anyósüléseken vesz újabb fordulatot. Szükség is van a Szeged–Újvidék tengely megerősítésére, hiszen egy 1990-es évekbeli félreértés miatt állandó a diploma honosítása körüli konkurenciaharc a két bölcsészkar között. Legutóbb Újvidék érezte kevésnek egy frissen végzett szegedi magyar szakos diplomáját a szerbiai hitelesítésre. Talán egyszer még nagykövet is kell a magyar–magyar kapcsolatok rendezéséhez. A feladat nem nekem való, az olvasás inkább.

A *Híd* 2012-es nyári összevont (június–július) száma azért kiemelkedő a változó színvonalú lap történetéből, mert az újvidéki bölcsészkarhoz kötődő fiatal alkotók bemutatkozására ad lehetőséget. A *Híd* körhöz tartozók mindig is igyekeztek valami látványosat, formabontót alkotni, hiszen a vajdasági irodalom is kedveli az

experimentális kísérleteket. Kiss Tamásnak a számot nyitó rapnovellája (*ne Velem ne Veledj*) is hasonló elánnal vehette célba a prózai formát. A cél egyértelmű: műfajt teremteni, első lenni valamiben. A szándék nemes, már-már örök életet is biztosíthat a szerzőnek az irodalomtörténetben, de az író nem tesz mást, mint faltól falig tördeli versét, és pontot biggyeszt a sorok végére. A *slam poetry* helyett megalkotja a *slam prose*-t, de tehetségéből és szövegének erejéből még ez sem vesz el sokat. A sorokba préselt, zeneileg összecsengő gondolatok mélyek, ütősek. Következzen ezek közül néhány:

„Kortünet vagy kronológia, ha korom-sötét, vesd rád saját magam kövét, vagy kövesd spirálba az idő bűvkörét. Ölts magadra álruhát, irány az áruház, a kor úgyis minden szereped rád ruház, lehet csak álca már, hogy itt az ösztön dívik, hisz mindannyiunknak ki kell bírnia a következő ösztöndíjig.“

A *Két bögre* című novella már a klasszikus énjét csillantja meg a szerzőnek, bár az ügyesen kidolgozott abszurd kezdés végül szerelmi történetbe hajlik. Az abszurdnak pedig nem áll jól a csattanó. Leginkább a semmi áll jól, amikor például két bögre kergeti egymást a mikróban, és különösebb események nélkül is bizonyítják, hogy szerzőjük előtt ígéretes pálya áll.

Barlog Károly novellái alapján ugyanezt állapíthatjuk meg, hiszen a szerző alteregója, *Kovács Istenke* szépen ironizál a vajdasági irodalom tengerkultuszán (*Kovács Istenke és a Tenger*). Írásaiban képes megteremteni azt az egyszerű, mégis szórakoztató és a „memento mori“ kérdését felvető hangulatot (*Ejtőzés, Kovács Istenke és a végzetes hancsi*), amely Krúdy és Márai humorával és életszeretetével rokonítható. Benedek Miklós *Találkozások* című dialógusai pedig jópofa humoreszkjei a párbeszédszegény fiatal magyar prózának, amely akkor is tud önmagán élcélődni, amikor könnyedén, hétköznapi csajozós szituációkat idézve megpiszkálja a magasirodalmat is.

Terék Anna *Duna utca* című kötetével fontos, egységes színvonalú, mély és szerethető versfolyammal gazdagította a magyar irodalmat. Az egy helyben topogó, határain belülre és a haverok műveire koncentrálo magyarországi kánonnak kicsit várnia kell még, hogy kiérdemelje a felfedezést, de a Sinkó Ervin-díj azt mutatja: szűkebb hazájában talán

nincs baj a megbecsüléssel. A költő friss *Híd*-verse (_____) egy megerőszkolás helyzetét idézi meg:

„Mintha céltábla lenne /
a lábaim között.
már látom előre
a nyáltól csöpögő
szájukat.
Jobb lenne majd hátulról,
hogyan közben ne kelljen
néznem őket, szép sorban,
mindet egymás után.
a tarkómra lihegjenek
inkább“

Patócs László a Duna utcáról szóló kritikájában kissé akadémikus nyelven, de lényeglátóan emeli ki a kötet erőnyeit. A *Fiatalkor alkotók* számát egyébként ő szerkesztette.

A virágzó szerb–magyar fordítási irodalomból is kapunk egy elementáris csokrot, amelyben Svetislav Basara *A virtuális klasszikus* című esszéje teszi magasra a mércét Lenkes László fordításában. Majd pedig a balkáni szépirodalomnál maradva újabb kacsintás történik a szépirodalmi szövegek felé. A magyarul valóban szépen csengő fordítások szerzőinek és eredeti alkotóinak névsorát nyelvismeret és idő hiányában most nem soroljuk fel.

A színház is megkapja a maga blokkját a nagy népszerűségnek örvendő Pintér Béla Társulatától kezdve, a Kosztolányi Dezső Színház *Az eredeti Hamlet* című előadásán át egészen a középiskolások szín- és filmművészeti vetélkedőjéig. Magó Attila fiatal színészekkel (Crnkovity Gabriella, Hajdú Tamás, Huszta Dániel) rögzített beszélgetései pedig megnyugtathatják a színház jövője miatt aggódókat.

A fiatal kritikuscsoport viszont elég sokrétűen értelmezi a kritika és a recenzió fogalmát. Mészáros Krisztina tanulmányserű, már-már a vizsgált szöveget (Miklya Anna: *A hivatásos*) maga alá temető elméleti apparátust vonultat fel, amely a legbonyolultabb nyelven fogalmaz meg pofon egyszerű dolgokat. Könnyen megtanulható belőle, hogyan nem érdemes írni értekező szöveget. A számos recenzióra, kritikakezdeményre egységesen jellemző, hogy nehezen mozdulnak el értékelő irányba, és főleg a bemutatásra koncentrálnak. A kidolgozott, könnyen követhető és következtetésekben gazdag megfogalmazásmód Sági Varga Kinga (*Biciklizéseink Török Zolival* c. könyvről) és Berényi Emőke (a *Nem kérdez, nem válaszol* c.

Krasznahorkai-interjúkötetről) írásaiban jelenik meg, akik szakmai felkészültsége menti meg a rovatot.

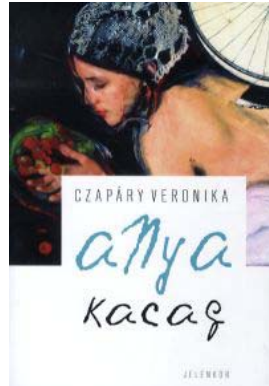
A *Fiatal alkotók száma* tehát reményteli és minden irónia nélkül megfogalmazható módon szórakoztató nyári olvasmány. Az Újvidékhez kötődő ifjú bölcsészek szívesen kísérleteznek, de a metaszövegekkel hidat építenek a magyar–magyar kultúra között, és biztosítják a balkáni multikulturális szellemi érintkezést is. Ráadásul recipéldányukat szívesen juttatják el Szegedre, ezzel pedig példát mutathatnak a többi főszerkesztőnek is, postázzák bátran küldeményeiket az Irodalmi Jelen szerkesztőjének egy-egy hasonló szemle reményében!

Boldog Zoltán

A cikket Bezzeg Gyula fotóival illusztráltuk.

Czapáry Veronika *Anya kacag* című, a „vidéki lány kalandjai a nagyvárosban” toposzra épülő kötetében a lírai részek szépirodalmi jelleget próbálnának kölcsönözni a ponyvaként meghatározható naplóregénynek, de az eredmény inkább az, hogy a szöveg egyik rétege sem képes hitelesen működni.

A romkocsmák Bridget Jones-a?

Czapáry Veronika neve a kortárs irodalmi szférában otthonosan mozgóknak nem elsősorban alkotói, hanem irodalomszervezői tevékenysége miatt lehet ismert, például a Godot Irodalmi Estek sorozatról. Az *Anya kacag* című könyv első regénye, melynek központi témája a szeretethiány és annak számos vetülete. Mindehhez a fiatal író nő a naplóregény formáját választotta, bekapcsolódván az olyan, már-már a lányregény műfaji határait súroló, magas és populáris művészet közt egyensúlyozó művek sorába, mint a *Fanni hagyományai* vagy a *Bridget Jones naplója* sorozat. Ehhez a mindennapi nyelvet használja eszközül, a vissza-visszatérő hétköznapi szituációk pedig olyan jellegzetes miliót teremtenek, melyek emlékeztetnek egy blogger vagy bloggerina naplószerűen megalkotott világára.

A regény két részre oszlik. Egyrészt betekinthesünk a pesti romkocsmák félhomályában merengő állástalan diplomás réteg egy tipikus karakterének, a szeretethiányos, sokrétű tehetségét a hedonizmus oltárán feláldozó, önértékelési problémákkal küzdő fiatal nő, Viktória hétköznapijaiba – a társasági és a szerelmi életre fókuszálva. Másrészt a naplószerűen szerkesztett folyamba beékelődnek álmkép-szerű, dőlt betűvel elkülönített hosszabb-rövidebb szövegek, melyek egy kislány gyermekkori sérelmeit idézik. Az utóbbi részekre különös kettősség jellemző. Bár az elbeszélő kislány az eseményeket gyermekként éli meg,

mindenre naivul rácsodálkozva, írásmódjukban, problémalátásukban inkább egy felnőtt hangjára és nézőpontjára emlékeztetnek a próza és líra határán egyensúlyozó szöveghelyek, ezért gondolható, hogy ugyanaz a hang szólal meg, csak máshogy, máskor, másról.

„Anya elővesz a fiókból, és azt mondja, ha a letűnt babákkal beszélgetsz, te is olyan rózsaszín leszel, mint ők. Senki nem fog megtalálni a kertben, az erdőben, a fák alatt sem, akkor majd véget nem érő rettegés lesz az osztályrészed, az örökös holdfényes rettegés, a véget nem érő és örökké tartó, minket eláraszt és iszapos nyarakon magával visz, nagyon messzire el, ha nem figyelsz rá, akkor sem segít, mert mindig veled van, ha rajzolni mersz vagy suttoatsz, olyankor is, egyszer úgyis megtörtént és vége, ha még egyszer meglátom Anyát, nem hiszem el neki, de később rájövök, igaza van.“

Czapáry Veronika regénye három, egymástól nem teljesen független fő műfaji hagyományt egyesít: olvasható naplóregényként, lányregényként és generációs regényként.

Az *Anya kacag* fejezeteiben egyes szám első személyben, dátumokkal címkézett bejegyzésekre bontva nyerünk betekintést egy fiatal nő életébe. Ennek megfelelően a nyelvezete szabados, a műfaj velejárója az élőbeszéd-szerű mondatszerkesztés, a hétköznapi, ebből következően a trágárságot sem nélkülöző szóhasználat és a napi rutin kifejtésétől elkülönülő, pszichológizáló, monológ-szerű blokkok.

A tétova belső hang minden megnyilvánulását olvashatjuk, válogatás nélkül, a maga következtetlenségében, indulatosságában, a klasszikus értelemben vett szépirodalmi igényesség nélkül.

„Ma se hívott fel René. Egész nap ezen pörögtem. Még a buszon is. Otthon, mindenhol, mert én mindig azt várom, hogy hívjanak fel a pasik, és nem hívnak fel. [...] Előtte való nap a Petinél aludtam, ami jó volt, kicsit összebújtunk, de a Peti reggel kijelentette, hogy önmegtartóztató életet él, és mostantól nem fog megbaszni. Megkérdeztem tőle, komolyan gondolta-e, hogy mi már sosem fogunk dugni. Mosolygott, és azt mondta, hogy mi már sosem.“

Életének számos szereplőjét felvonultatja, ám egy-kettőt (például az aktuális szerelem Karcsi, vagy a leszbikusai vágyat keltő Léna) leszámítva nincs különösebb jelentőségük, csak kellékek: egy világ meglevenedésének arcnélküli, jelentéktelen összetevői.

Viktória központi problémájának tűnik a társasági szféra, annak megléte vagy épp hiánya, egy partner megléte vagy épp hiánya, mindezek minősége, és mindennek a velejárói. Tipikus női dolgok, mondhatnánk. Míg a lányregények aranykorának is nevezhető XVIII.-XIX. században a mihamarabbi házasodás, a gyermeknemzés, valamint a társasági események töltötték ki a jómódú hölgyek hétköznapijait, úgy a nagyszülei által eltartott, magával mit kezdeni nem tudó Viktória is folyton a férfiakon, a barátnőikön, a bulikon járhatja az agyát, unatkozik, a kötelességeit (például az egyetem befejezése) halogatja. Csak akkor érzi jól magát a bőrében, mikor valamilyen csak rá jellemző, nem megfelelési kényszer motiválta kreatív cselekvést végez, mint az ólomüvegezés vagy bizonyos szempontból a naplóírás. Az is jellemző, hogy mielőst megkapja, amire vágyott, rögtön rájön, hogy tulajdonképpen nem is az boldogságának kulcsa. Ez a folytonos keresés és a soha-meg-nem-találás önmagába mindig visszacsatoló dinamikája Viktória életének legalapvetőbb motorja, melynek gyökerei, mint ahogy az időnként betoldott szövegekből kiderül, a gyermekkori emlékekben keresendők.

A gyermekkorról szóló részek miatt többnek mondható a kötet, mint egy átlag pesti fiatal lány blogja arról, kivel, mikor, hol, mit, miért csinál éppen. A dőlten szedett múltbeli események valamelyest magyarázatul szolgálnak Viktória karakterének problémáira, döntéseinek, tetteinek hátterére. Az édesanya és az idősebb testvér korai elvesztésének élménye, az új anya idegensége, az apa szexuális zaklatásai, az állandó nem-értés és ezzel párhuzamos meg-nem-értettség mély és azóta feldolgozatlan traumája mind hozzájárulnak ahhoz, hogy az olvasó jobban megértse Viktória zavarodottságát, úgymond megbocsássa neki kicsapongásait, lazítson az életvitele alapján hozott szigorú erkölcsi ítéleten, és aggódni kezdjen érte, szurkolni, hogy ki tudjon lábalni a nyomorúságos, állandóan ismétlődő élethelyzetekből.

Am a már említett Bridget Jones-jellegű, hazánkban talán hasonló közönségnek szóló, többek közt Fejős Éva és Vass Virág nevéhez köthető, a nőiség és érvényesülés problémáját körüljáró regények titka pont abban rejlik, hogy könnyedek, szórakoztatóak, és épp annyira dolgoznak sablonokkal, hogy a lehető legszélesebb rétegeket meg tudják szólítani. Az okokat és motivációs hálókat pedig nem próbálják dosztojevskiji mélységekig feltárni, csupán felszínesen térnek ki rájuk, a többit pedig az olvasó fantáziájára bízzák. Ezzel szemben itt a naplóregényként olvasható részek önmagukban nem sokkal többek, mint egy fiatal nagyvárosi nő blogbejegyzései, a beékelte szövegrészek pedig mintha ráerőltetnék a komolyságot azokra a naplórészletekre, melyek pont ilyen formátumuk miatt akár könnyedek is

maradhatnak. Így ahelyett, hogy a visszatekintő részek hozzáadnának a Viktóriáról alkotott képünkhöz, épphogy elbizonytalanítják azt. Az összes lehetséges okozat közül, amit el tudna képzelni az olvasó egy ilyen jellem kialakulása mögött – legyen az banális, vagy mint az itteni pszichologizáló – a regény szerzője pont a legtipikusabb, klisé-számba menőket veszi elő: az anyátlanságot, mely párhuzamba vonható az otthontalanság és elveszettség érzésével, és az apához fűződő ambivalens viszonyt, mely a férfiakkal kapcsolatos problémákhoz kapcsolható. Az így létrejövő lírai részek ideiglenesen szépirodalmi jelleget próbálnának kölcsönözni az önmagában ponyvaként megálló naplóregénynek, éppen ezért lesz képtelen hitelesen működni a szöveg mindkét rétege.

Ami az intellektualitást illeti, elhintve találhatunk olyan utalásokat, melyek megmozgatják az irodalomelmélet és a lélektan iránt érdeklődők fantáziáját. A leggyakoribb a pszichológia és a pszichoanalízis megjelenése. Viktória ugyanis pszichológushoz jár, ráadásul vélhetően pszichológia szakos, csak éppen halaszt, sőt, konferenciáról is beszámol néha. Többször is hivatkozik Jacques Lacan francia pszichoanalitikusra és a tükörstádium-elméletére. Tekintve, hogy Viktória maga is tükroket készít, és központi szerepet játszik életében az Én és a Másik problémája, ez a kapocs többletjelentéssel tölti fel az egyszerű hivatkozást, melynek továbbgondolása újabb olvasatokat hívhat életre.

A harmadik, s az eddigieket egyesítő tematika a generációsregény-jellegből adódik. A társadalomkritika megfogalmazása szinte követelménnyé válik, hiszen a szerző azzal, hogy a történetet a valós Budapestre helyezi, megidézve annak kultikus szórakozóhelyeit, egy viszonylag frissen alakult társadalmi réteg, a jobb élet reményében a fővárosba költöző fiatal értelmiségi tipikus karakterét teszi meg szereplőjévé, és egyben kritikát is megfogalmaz velük kapcsolatban. Egyrészt bekapcsolódik a már szinte túltelített és jó ideje lezárhatatlannak tűnő, „vidék” és „város” körüli diskurzusba (Viktória Győrből költözött Budapestre). Másrészt felvázol egy lehetséges megközelítést arra, hogy ez a jellegzetes személyiségmodell hogyan küzd vagy épphogy nem küzd a beilleszkedéssel, az önérvényesítéssel, extrém esetben a szociális és szakmai életben maradással, s teszi mindezt egy nő szerepeltetésével, megnyitván a teret a nőiséggel és a nemek társadalmi szerepével kapcsolatos vitáknak is.

A regényre végig jellemző kettősség a végkicsengésben is tetten érhető: Viktória utolsó naplóbejegyzése pozitív jövőképet látszik vázolni a problémákkal kapcsolatban, ám ha jobban belegondolunk, nem egyértelmű a változás.

„Most minden annyira jó, hogy félek, minden tönkremegy. Nem nagyon történnek velem rossz dolgok, amibe belefogok, jól sikerül minden. Végére is nem büntethetem magam örökké azért, mert meghalt az anyukám. Van jövő, van még előttem cél.“

Erre a következtetésre már többször eljutott a bejegyzések ideje alatt, de aztán mindig történt valami, ami visszarántotta. Nem egy fejlődéstörténet rajzolódott ki az oldalakon, inkább csupán tetszőlegesen kiszakított részletet olvashattunk Viktória életéből, melynek jelenetei folyton ismétlik önmagukat.

A „vidéki lány kalandjai a nagyvárosban“ toposz azonban mára már önmagában kevésnek tűnik ahhoz, hogy egy regényt megfelelően fel tudjon tölteni tartalommal – láthattunk rá nem egy példát mind a nyomtatott irodalomban, mind a blogoszférában. Gondolhatunk például Tisza Katára, aki a *Magyar Pszicho*-ban hasonló témát dolgoz ki, csak a főszereplő határon túli magyarként próbál Budapesten boldogulni. De felidézhetjük akármelyik én-blogot is, vagy esetleg a mindkét médiumban jelenlévő Spiegelmann Laura karakterét. Czapáry könyve ebbe a vonulatba helyezkedve újító szándékkal kíván fellépni, ennek azonban egyetlen nyoma az álomszerű víziók lírai leírásainak beillesztése a naplóformába, eredménye pedig az egységesség érzetének hiánya.

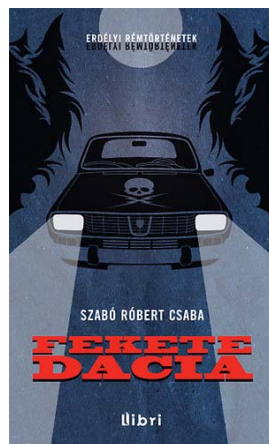
Bódi Betti

Czapáry Veronika

Szabó Róbert Csaba *Fekete Dacia* című kötetének novellákba sűrített erdélyi rémtörténetei borzongással kísért nyomozásra csábítják az olvasót.

A rettegés rögeszméje

A metróplakátok vámpírpírjai után a rémtörténetek továbbgyűrűznek. Benedek Szabolcs *A Vérgróf és Szeghalmi Lőrincz Levelek az árnyékvilágból* című regényét követően Szabó Róbert Csaba *Fekete Dacia* című novelláskötete borzolja az olvasói kedélyeket. A tizenhat novellából álló könyv darabjait nem pusztán a borítón beharangozott helyszín (*Erdélyi rémtörténetek*) kapcsolja össze, a történetek szerkesztésükben, nyelvükben is hasonló irányokat mutatnak. Erdély „ábeles”, mesés helyszíne a Gyilkos-tó, vagyis a rejtély és a halál felől értelmeződik, ahol a valóság és az elme teremtetten örökös összejátszanak, és egymást számolják fel. Izgalmas, szórakoztató szövegek, melyeknek szépirodalmi értéke sem kétséges.

A cselekmény a hétköznapi életből vett eseményekre épül, legyen szó megesett postásnőről, halászó fiúkról, öngyilkos fiatal nőről vagy éppen egy amputált lábfejről. A hétköznapiság azonban titkokkal párosul, mindig kapcsolódik hozzá egy megmagyarázhatatlan részlet, amely beveszi magát az adott szereplő vagy szereplők agyába, és végül a teljes irracionális felé hajszolja őket. A legtöbb titok magyarázható lenne észérvekkel, az első pillanatban még a nevetséges is, azonban Szabó Róbert Csabát az érdekli, amikor az emberi elme saját csapdájába esik bele.

baltát, amelyre vér és hajcsomó száradt. A felébredő gyanút képtelen elaltatni magában, és odáig jut, hogy biztos kannibál a férfi, a rotyogó levesben is az öregasszony ujját látja. Csapdába lép, a félelem és a mánia felőrli, lázalmában pisztolyt ránt elő. *„Az öregasszony túléli, de a vénember sajnos meghalt.”* Hogy a kutyák végül ettek-e Paraszchiv sebesült lábából, mindörökre titok marad.

A világ ilyen értelmezését tovább erősíti a novellák szerkezete, mely az indítás során elejtett részleteket folyamatosan egy irányba tereli, hogy a végén egy kerek egészzé álljon össze a történet. Olyan egészzé, ahol például a kezdőkép természeti jelenségei éppen úgy jelentéssel bíró egységek, mint később egy-egy félévről odavetett mondat. A hegy barlangja és Kuczik Emma méhe, az állatok hangja és a nő belső hangjai (*A hegyi állat barlangja*), a vijjogó, kagylózábaló madarak és a vendégereg (*Kiszáradás*) egymásnak megfeleltethető képek. Ezt tükrözi a következő rész: *„A sötét felhő nemcsak az ablak rése elől halászta el végül azt a kis fényt, hanem emlékei közé is betolakodott.”* Így jutunk el a nyelvhez, hiszen Szabó Róbert Csaba az általa teremtett, már-már allegorikusnak mondható szövegvilághoz egy ismétlésekre, körkörös szerkesztésre épülő nyelvi formát alkotott.

A nyelv mágiája erős lírai betéteket enged meg, ez persze a rémtörténetek jellegével és talán a titokzatos, ködbeburkolt helyszínnel is összekapcsolható. Néhány metafora: *sárkányfészek* a barlang, *varjúsergeknek* nevezi a vendégeket, *szerszámnak, zsákmánynak, kitért szárnyú heverésnek* a halottat. A hasonlatokkal is bőkezű: *„Csöpögőssre olvadt mindenki, mint a napon felejtett disznózsír”*. A terek legyenek bár eleinte nyitottak – erdőben, faluban vagy épp városban játszódnak az események –, nagyon hamar összeszűkülnek egy barlangra, emeleti szobára, és így az elme labirintusának hála a legszabadabb tér is a bezártság és az eleve elrendelés helyszínévé válik. Lírai betétekkel körbefonva jelenik meg a külvilág: *„Odébb pedig a kanyargó Kraszna csillogtatta vizét a hegy felé, mint síkos hasát megmutató hal”*, majd ezzel szemben a barlangban Kuczik Emma *„ült tovább az odúban és a térdét simogatta”*. Ciklikusan változnak a terek méretei, ennek megfelelően az idő érzékelése is bizonytalanná válik, kitérők, visszaemlékezések, előreutalások szervezik. Jellemzően archetipikusak a választott helyszínek: barlang, torony, lépcső. Ugyanez a határsáv-jelleg figyelhető meg az időnél is: éjjel, hajnalban játszódnak a meghatározó események.

Az időt és teret jellemző burjánzás a titokfejtés, eredetmagyarázat miatt fontos, hiszen minden történet egy megmagyarázhatatlannak tűnő eset szolgálatába állítja az időkezelést, a térszerkezetet, a novellák szerkezeti felépítését vagy nyelvét, hőseit. A szereplők átváltozásai

egy-egy természeti jelenséggel függnek össze, illeszkedve természet és ember szimbiózisának mikszáthi hagyományához. A *Lelelkiismeretünk bekötőútjain* című novella indítóképében éppen áttöri a felhőket a nap, de ez a sötét felleg aztán a főszereplő „mellkasára ereszkedik alá” a fekete Dacia látványa miatt.

A test – főleg a levágott ujj és lábfej – visszatérő motívumként a valóság érintésének, tapintásának ellehetetlenítéséről beszél (*A sebész, Az ululuji csapda, A hegyi állat barlangja*). A hiány a másik oldalon többletként jelenik meg: a halottak, a hullákat marcangoló állatok részletező leírása bővelkedik ígékben és jelzőkben. Amennyire szenvtelen a halottak iránt, annyira szereti őket bemutatni, olyannyira, hogy a végén groteszkké válik, vagyis Szabó Róbert Csaba a fekete humorban is tud nagyot alkotni. Olykor pedig a horror paródiáját látjuk.

A szerző érezhetően szereti az én-elbeszélőjű szövegeket, de a mesélésben otthonosabban mozog. Vannak kevésbé sikerült darabok, amelyekben jól bevált módszereivel ellentétben leleplezett titkokkal, megoldásokkal látja el az olvasót. Máshol közhelyessé válik egy-egy novella: kiszámítható zárással, esetleg kifutás nélküli, ellaposodó befejezéssel (*Kiszáradás, Az ördög Kolozsváron, Az emeleti szobák lakói*). Az *Utolsó járat Monostorra* azért érdekes, mert a végletekig eltávolít, allegorikussá válik a történet; a részeg, a ballonkabátos, a csizmás és a kutyás ember villamosútja morális utazás a korábban vizsgált lelkiismeret-furdalás, rögeszme és az ehhez kapcsolódó rémségek körül. Ez a megközelítés azonban folytathatatlaná válik a kötetben.

Szabó Róbert Csaba negyedik kötete, a *Fekete Dacia* az említett egyenetlenségeket leszámítva értékes és izgalmas olvasmány – főként azoknak, akik nemcsak vaskos nagyregényekben, hanem novellákba sűrítve is szeretik a rémtörténeteket.

Csobánka Zsuzsa

Szabó Róbert Csaba: *Fekete Dacia*. Libri, 2012.

Hegyí Botos Attila

A megélt szerepek útján Csendes Tollig

„olyan egyszerűen akarok élni
 mint a síksági indiánok [...]
 olyan egyszerűen akarok élni
 mint aki egy letűnt korbba tér vissza //
 olyan egyszerűen mint aki el se ment
mintha meg se született volna“
 (Jász Attila: *Xantusiana*)

„Mert csak a könnyű lelkek részesülnek a megváltásban:
az angyalok szárnyai nem törnek el alattuk.“ E. C.

egy alkotói habitus

A világgal mindig baj van. Mindig válságban van. Vagy nincs. A kérdés, honnan nézve. Citálhatnánk Toynbee közismert szavait: „a XVIII. század felszámolta a Vallást, a XIX. század felszámolta az Istent, a XX. század felszámolja az Embert.“ Ha a jelen válságát tekintjük, azt mondhatjuk, a jelenkorban ennek a válságnak a góca az identitás-probléma. Ám ami nehézség, tehertétel, megoldandó gond: egyben mérhetetlen lehetőség is. Nos, ebben „Európa indiánjai“, mi magyarok igen jók vagyunk. No de túllépve e keserű humoron, kijelenthetjük: az egyén identitástudatának válságában a modern civilizáció polgárai mind érintettek. Persze el lehet hazudni – ideig-óráig – különféle komfort-tárgyakkal, mesterségesen gerjesztett „cég- és hivatástudatokkal“, beágyazott, jelen-érdekekből irányított, délibábos jövőképekkel.

Nem ma kezdődött, kitapintható kezdete talán nincs is, de ha mégis keresni szeretnénk egy talán alkalmazható kezdőpontot: a

költészetben valahol Hölderlinnél, a filozófiában Kierkegaard környékén lelhetjük. Egy a lényeg, régóta tart, s nem tudni, hol a vége.

Egy ember élete folyamán egymás után, egymás mellett és egymásban számtalan szerepet él meg: már ha valóban megéli, vagy akarja egyáltalán megélni. Sok minden fölmerül itt: a szerepek hiábavalóságának képzete, a meg nem élt, elkerülendő szerepvállalásoké, érzelmi, szellemi elhülyülésé („igaz” valóságtól, érinthetőségtől való elzárkózás), a különféle identitások összezavarásáé, hasadásáé, skizofréniáé; ám pozitíve a harmonikus identitás-szokszorozódások is (például lásd, ma mennyire kitágul[hat] a feminin egzisztencia, vagy mennyire jellemző, hogy egyre többen alkotnak egyszerre több művészeti ágban).

A kortárs költészet legkardinálisabb alkotói játéka lehet így: az identitásjáték – enyhe csúsztatással: „*A szubjektum »igazi« arca: a perszónák folyamatos átváltozásai. Az én folyamatos esemény a különböző[.] perszónákat tartó másik ének drámájában.*” (Farkas Zsolt).

Jász Attilánál a szerepek megélték, útmutatóak. Miféle útról, stációról beszélünk? Önkényesen kiragadva három, egymás utáni kötetcímet, egy lehetséges elrendezés puzzle-játéka kedvéért: *Az ellenállás formái* (2000), *A szökés gyakorlása* (2004), *Fékezés* (2006).

Előbb az én fölismeri, mit nem akar, minek kell ellentmondania, ő maga ne vesszen el (például: pályamódosítás). Utána próbál menekülni, nem részt venni. Ámde hová?

Aki „befeje” tart, óhatatlanul fölismeri felelősségét „külső”, emberi, kulturális és természeti kényszerűségként és lehetőségként egyaránt adott környezetével szemben. Egyúttal: önnön gyarlóságait is. Jön hát a fékezés. Mi ez a fékezés?

Az élőkhoz való lelassulás, minél mélyebb, s tapintatosabb figyelem. A modern idő ámokfutásával szemben állni. Önmaga irányítatlan, mérhetetlen belső lobogásának, fájdalmainak-szívgörceinek, indulatainak megszelídítése (Jásznak nem véletlenül máig legkedvesebb olvasmánya a Bűn és bűnhődés, kinek szerzőjéről Hamvas Béla úgy szólt, ő mutatta meg, hogyan győzheti le az ember a benne székelő ördögöt).

Lassú, óvatos lépések, közben csituló ingázás különféle állapotok között, megbékélés, tisztulás, csöndesség, könnyedség, üdv, mérték, idill felé. Nagyság helyett kicsinység felé. Mert „a kicsi szép”, ahogy E. F. Schumacher mondaná. Vagy tették ezt a szentek, avagy ilyen

hajlamú emberek is: megfékezték irdatlan energiájukat, s szolgáltak (ugyanaz föltűnhet Simone Weilnél, Pilinszky-nél akár: Jász hozzá való viszonya igencsak kardinális, ha nem a legkardinálisabb magyar költői példák közül). Itt hát a fékezés skiccelt lényege.

„Az, aki bejárta az utat, ugyanoda érkezik, mint ahol az van, aki el sem indult. Csakhogy az a két ember nem ugyanaz a két ember. Ez az út önmagadtól önmagad felé vezet. Ez az az út, amelynek kezdetét a szilaj ökör megfékezése jelenti. Elkapni, megragadni a gyeplőt, és keményen hazavezetni – ismered talán a tíz ökörképet a zen-hagyományban...” (Dúl Antal)

Az egy-szerűség amúgy Jász egyik fő célkitűzése, valami olyan örök, egyszerre ősi – egyszerre mai, keresetlen hang megzendítése, amilyen pl. a népi bölcsességeké. Gyakran a *„sztereotip beszéd alakzataival közelít az archetipikus állandókhoz”* – írja Halmai.

Mi a tanulás útja-módja hevedés megfékezésén túl? *„Sose szűnjetek meg emlékezni!”* – idézi egyik kedves emblematikus mondatát Sánta Öztől. Jásznál ugyanez: *„Néhány utolsó mohikán küzd még, de meddig bírják, meddig marad erő a hangjukban, hogy hallassák? Erő a kezükben, hogy küzdjenek tovább saját igazukért. Az emlékezet megtarthatóságáért. Meddig?”*

Ím, Mnemoszüné, az Emlékezés, a múzsák anyja a görög mitológiában, a megismerésé, de nézhetünk távolabbi ideillő idézetet is: *„Ég szelleme, emlékezz! Föld szelleme, emlékezz!”*. Hisz az idei vessző sincs sem ág, sem törzs, sem gyökér nélkül. Ámde a kihajtott levél a fára szintúgy visszahat, „működteti” (lélegzik, asszimilál, fotoszintetizál)... ez talán a törekeny pillanat, a pillanat megörökítésének, a folyvást (véglegesen sosem) érkező időtlen kontyon ragadásának momentuma Jász költészetében.

És itt az idő rátérnünk az identitásokra, alteregókra. A költőre jellemző szemérmén, s rejtőzködésen túl, az alapvető szerepek megélése, újraélése, újabb és újabb szemszögbe, viszonyrendszerbe helyezése: egyszerre a lineáris idő kicselezése, egyszerre különféle entitások egymásban lüktetése, közös szívdobogása: hisz egy velem rokon énre világítok rá, s gyújt világot bennem maga is, közösen teremtve meg egy együttes, új, más szintű, személyes valóságot. Lelki-szellemi kölcsönhatás. S játék, hisz a teremtes vidám, aki morogva teremt, nem teremt semmit, csak akadályt.

Állandóan lekopó, és újratermelődő bőrök. Egyszerre védenek, egyszerre éreznek, érintenek, s láttatnak (mintázatot, arculatot,

ábrázatot). A dolgok centruma a felszínükön található, énekelné Orpheusz, ha ma köztünk lenne. Mindig új történet elmesélésének öröme, újabb alakok teremtése, nem rejtett, önkényes takargatás, allegória: több valóság együttes léte, ha jelenlévő, ha fiktív, ha a felszínen, ha a mélyben, láthatatlanul áramoltatott:

„Akik szeretik az allegóriát vagy az aktuális utalásokat, még sok más fordulatot is kitalálhatnak ízlésük vagy felfogásuk szerint. De én a magam részéről szívból utálok az allegóriát minden formájában – így vagyok vele, amióta csak koromnál fogva és elővigyázatosságonak köszönhetően fel tudom ismerni, ha jelentkezik. Sokkal jobban szeretem a történelmet, akár valóságos, akár kitalált, és pedig azért, mert igen változatosan alkalmazható az olvasók gondolataihoz és élményeihez. Sokan bizonyára összetévesztik ezt az »alkalmazhatóságot« az »allegóriával«, de az egyik az olvasó szabadságából fakad, a másik az író uralmi törekvéseiből. (J. R. R. Tolkien)

Persze akad itt szelíd örömmön túl csintalanság is, csöndessége mögött Jász egyszerre melankolikus Harlekin, derűs, szenvedélyes alkat, egyszerű szavak mögötti intellektuális huncutkodó (lásd vonzódását bolondokhoz: CSTé, 25. o.).

Egy szó mint száz, hosszan követhetnénk ennek az alkotói-emberi próteuszi habitusnak vizsgálatát, de maradjunk abban, kellően összetett, nem egysíkú, inkább térbe kiterjesztett, valós, életteli – s zárjuk le ezt az eszmefuttatást illő szóval, előbb egy, az Irodalmi Jelenben megjelent interjúból:

„WST: Igen, csak ezekben a lépcsőkben az ego, amihez a mai ember leginkább ragaszkodik, úgylis elveszik.

SL: Nem biztos. Ezt nem tudjuk. Lehet, hogy épp az marad meg, csak más-más ruhában, öltözetben; nem tudjuk. Akár ezt is lehet hinni, és nem is képtelenség.“

Végül pedig a legideillőbb sorokkal:

„Rózsa, te tiszta ellentmondás, gyönyörűség,
annyi temérdek pilla alatt
senki sem alszik.“ (Rainer Maria Rilke)

pár szó a Csendes Toll című kötetről

Altérgeó ide-oda, Jász Attilának ebben a kötetében a legrejtettebb annak használata (360 fokban megcsavart): mintha nem is lenne. Ergo

csak úgy lehet fölfogni alteregóként, amint mások számára, kapcsolatainkban azok vagyunk.

A Csendes Toll kifejezés – ha sejtelmeim nem csálnak – még jó pár évvel ezelőtt, a Dunántúli Krónikába írott kommentárok kapcsán, azok álneves jegyzőjeként keletkezhetett.

A kötet örök vadászmezők-beli címzettje, Cseh Tamás, bakonyi lakota indián gyaníthatóan később érkezett e képbe, tovább cizellálva az alteregót. Eredetileg egy csöndes habitusú, hétköznapi, ilyen-olyan történésekre reflektáló, magányosan szemlélődő „indián” hozzászólót takarhatott, s a költő jellemző gondolatiságát figyelembe véve, író tollon túl madár- és angyaltoll asszociációk bújtatott érzetével.

Ami a kötet alcímét illeti (*avagy A-Z örökké valóság*), egyszerűen telitalálat: lásd a névelő felbontásával a szótárra való utalást, az örökkévalóság szó kettéválasztásával a folytonos valóságot (valószerűséget, valódit egyáltalán). Még erősebben, s érzelmileg megragadva: a valósággal való megbékélést, a hétköznapiából kibányászandó (ön- és más) örök értelmezést.

Szerkezet. A különféle, itt-ott már részint publikált esszékből, jegyzetekből, kommentárokból, naplókából kivágott, s e kötetstruktúrába alkalmazva helyenként átírt szakaszok kiemelt kulcsszavak alá rendeződnek. Miért épp ezek a kulcsok, s hogyan értelmezzük viszonyukat egymáshoz, illetve a könyv egészéhez (lásd rendszerelmélet), az itt a kérdés. Mit takar az írói-szerkesztői szándék, mit az olvasóé; valamint mi a direkt, s mi, ami egyszerűen megtörténik akarattól függetlenül: dolgok, amelyeket újra és újra (ugyanúgy és másként) olvasói-írói végről mozgásba hozunk. Ehhez érdemes egy idézetet segítségül hívnunk:

„Olyan könyvet szeretne írni, amelyben egymásra írhatóak pillanatnyi, szubjektív jegyzetei, melyek az olvasás menetét nem szabják meg, legfeljebb egy időbeli irányultságot jeleznek. És amelyek együttes olvasása valami lényegeset árul el a pillanatról, a pillanatnyiság természetéről. Így mindig lesz mit kapargatni, kaparászni rajta.” (CSTé, 113. l.)

Az írói és olvasói értelmezés során tapasztalatiság-megélés-teremtő cselekvés (emberi, aktív jelenlét) és a jel, jelzésszerűség egyaránt, s egymásra hatva játszik: „Csendesebb Toll jelige”, bukkan föl a kifejezés (CSTé, 69. l.), jel és ige, valamint jelige: összefoglalóbban aligha érhetjük tetten az írói szándékot (egyéb könyveiben ugyanígy).

Ám hogy melyek azok az emberi történések, amelyek e könyvbe bekerülnek és hogyan, talán az az olvasó számára a legmeghatározóbb:

valós, meghitt élményekről (család, természet, művészetek) beszélünk, amelyek kirajzolnak egy életet, illetve egy (még inkább több, tetszőleges számú) lehetséges életértelmezést, egyáltalán magát a lehetőséget, hogy megbékéljünk a világgal és magunkkal. Hogy hazataláljunk.

Végigolvasván e finom, gyöngéd hangú naplót/szótárregényt természetesen azon is el kell gondolkodjunk, hogy a hely, ahonnan elvagyódunk s ahová végül (örökké, valón) megérkezünk: egy és ugyanaz, melyhez – csűrjük-csavarjuk akárhogy – teljességében megélt (otthonos) jelenlét, folytonos úton-lét szükségeltetik:

„Bárhol legyen is,
a csiga otthon van,
amikor meghal“

(Jász Attila: *Csendes Toll élete avagy A-Z örökké valóság*, Kortárs Kiadó, 2012)

Jász Attila

- 3 **Zalán Tibor** versei
5 **Hargitai Ildikó:** Vérvirágok – regényrészletek
10 **Jónás Tamás** versei
12 **Majoros Sándor:** Nagykanális – regényrészlet
23 **PARS POETICA**
23 **Korányi Mátyás**
28 **Szabó Imola Julianna**
30 **Szőke Imre Mátyás**
32 **Czakó Gábor:** Újabb magyar rémmesék – próza
34 **Faludi Ádám** versei
36 **Sohár Pál:** Fekete tej – vers
40 **Rónai-Balázs Zoltán** versei
42 **Baki Júlia** versei
43 Az antiszemitázás gyakorlata – **Boldog Zoltán** tárcája
46 Strandon találkozni... – **Laik Eszter** tárcája
49 Lóvérek – **Mányoki Endre** kritárcikája
52 „Az lesz legfelül, ami előbb volt a lent” – **Boldog Zoltán** írása a Művészetek Völgyéből
56 „A mi Visegránk” – a visegrádi FISZ-táborról
66 Irodalom az Ördögkatlanban – **Oroszlán Anikó**
68 Költők Olimpiája – Beszélgetés **Lehóczky Ágnessel**
74 „Az is ismerős, amerre soha nem jártam” – Beszélgetés **Száraz Miklós Györggyel**
81 Dante és a szicíliai rendőrök – Beszélgetés **Szörényi Lászlóval**
88 „Nem tudok nem írni” – Interjú **Nemere István**nal
94 Véres komolytalanságok – **Bárdos József** rovata: Sir Arthur Conan Doyle – Részegisztán kijózanodása
98 A világ szerint Plinius – **Harald Voetmann** *Plinius szerint a világ* című kötetről
102 Magyar–magyar Híd-építők – a Híd című folyóirat nyári összevont számáról
106 A romkocsmák Bridget Jones-a? – **Czapáry Veronika** *Anyá kacag* című kötetről
111 A rettenetes rögeszméje – **Szabó Róbert Csaba** *Fekete Dacia* című kötetről
114 **Hegyi Botos Attila:** A megélt szerepek útján Csendes Tollig – esszé

Szerkesztőség és kiadó:

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5

310085 Arad, Eminescu utca 55–57. szám,

tel.: 0040/257/280-751, 0040/257/280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja a **Művészeti és Irodalmi Jelen Kft.**
és az **Occident Média Kft.**

Főszerkesztő: **Böszörményi Zoltán**

Főszerkesztő-helyettes: **Bege Magdolna**

Mányoki Endre (Főmunkatárs), **Boldog Zoltán** (Kritika, Interjú),

Laik Eszter (Helyszíni tudósítás), **Szőcs Tekla** (Fotó).

Olvasószerkesztő: **Hudy Árpád**

Lektor: **Jámbor Gyula**

Makkai Ádám (Főmunkatárs, Hawaii)

Rendszergazda: **Csipkár Nándor**

Igazgató: **Kurjatkó Péter**

A borítón: **Nagy Sára festménye**

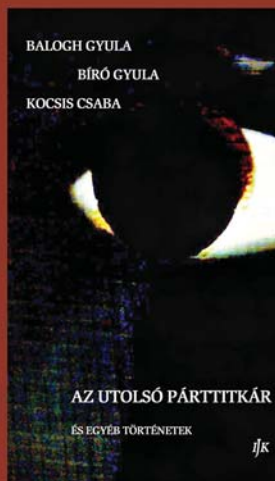

Irodalmi Jelen Könyvek 2012

*Dsidá Jenő
összegyűjtött versei*

*Simándi Ágnes –
[a mennybeszállás
gyakorlata]*

*Balogh Gyula,
Bíró Gyula,
Kocsis Csaba
Az utolsó párttitkár
és egyéb történetek*

*A Gregorina-kanyar
Az Irodalmi Jelen
MORAL HISTORY
pályázatának
díjazott és leg-
sikeresebb írásai*

500 forint, 6 lej, 1,50 euró

